

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ
КАФЕДРА ТУРИЗМУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра
за спеціальністю 242 Туризм,
освітньою програмою «Туризмознавство»

на тему: «**МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ**»

здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня
Крачило Вероніки Максимівни
(ПІБ)

Науковий керівник: Опанасюк Н. А.
(прізвище, ініціали)
кандидат юридичних наук, доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент: І. Я. Антоненко, д. е. н., професор,
(прізвище, ініціали наук. ступінь, вчене звання)
Національний університет харчових технологій
(місце роботи)

Рекомендовано до захисту на засіданні
кафедри (протокол № _ від __ 20 __ р.)

Завідувач кафедри: Бабушко С. Р.
(прізвище, ініціали)
доктор педагогічних наук, професор
(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Київ – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ.....	9
1.1. Сутність та особливості міжнародної співпраці в галузі туризму.....	9
1.2. Діяльність міжнародних організацій як інструмент ефективною співпраці з питань туризму	18
1.3. Світовий досвід розвитку міжнародного туризму в контексті міжнародної співпраці.....	31
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ	45
2.1. Діагностика форм співпраці в галузі туризму на міжнародному рівні.....	45
2.2. Аналіз місця України в міжнародному туристичному обміні.....	63
2.3. Аналіз розвитку співпраці України в галузі туризму.....	84
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ.....	102
3.1. Проблеми розвитку міжнародної співпраці у вітчизняній туристичній галузі.....	102
3.2. Перспективи та шляхи удосконалення розвитку міжнародної співпраці України в галузі туризму.....	108
ВИСНОВКИ.....	114
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ.....	118

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Туризм, як багатоаспектне явище сучасності, є вагомою часткою серед структурних елементів світового ринку послуг і безпосередньо впливає на різні сфери життєдіяльності суспільства всіх держав, а також має невичерпний потенціал для постійного прогресу, що зумовлює його провідне місце в соціальному та економічному житті кожної людини й країн в цілому.

Туризм відіграє важливу роль у міжнародній економіці, адже саме ця галузь забезпечує десяту частину світового валового національного продукту.

У більшості країн світу галузь туризму є потужним інструментом, а часто й єдиним джерелом надходжень іноземної валюти в національну економіку, ефективним драйвером для формування сприятливого інвестиційного клімату та зовнішньоекономічного іміджу держави.

Щорічно світовий ринок стає все більш глобальним і в цьому йому посприяла міжнародна співпраця, що не тільки підвищує економічні показники, а й слугує фактором безпосередньої участі у покращенні взаємовідносин між країнами, створюючи партнерські бізнес-відносини, що є важливим засобом у зміцненні миру та добросусідських взаємин.

На сучасному етапі при наявності різноманітної кількості наукових досліджень з питань туризму, проблематика міжнародної туристичної співпраці розкрита недостатньо, а окремі її аспекти лише фрагментарно досліджувалися вітчизняними та зарубіжними науковцями. А практика реалізації міжнародної співпраці України в сфері туризму не є достатньо ефективною. Більшість актуальних питань у сфері міжнародного туризму на сьогодні недостатньо врегульовані.

Аналіз розвитку міжнародної співпраці України в сфері туризму показує, що галузь розвивається, але не характеризується стабільним зростанням. Основними причинами нестабільності є ряд чинників, що уповільнюють розвиток міжнародної співпраці України та зменшують перспективні кроки до розвитку туристичної індустрії.

Дана інформація свідчить про те, що роль багатовекторної співпраці набуває все більш актуального значення.

Проблемам розвитку міжнародного туризму, його окремих аспектів, у тому числі через різні форми міжнародної співпраці, висвітлена у роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців.

Зокрема, серед світових і, здебільшого, європейських вчених, які своєю працею сприяли розвитку теорії і практики функціонування регіональних систем міжнародного туризму, слід відзначити праці: Ф. Котлера, Р. Браймера, В. Шекела, Дж. Боуена, А. Хааза, В. Гудака, С. Де Брауна, Е. Мейкенза, В. Мідлтона, Р. Оскена, М. Солловз, Дж. Уокера, К. Фонта, П. Ебергардта, К. Шумана та ін.

Дослідження теоретично-методологічних та інституційних аспектів розвитку територіально-рекреаційних систем в умовах інтернаціоналізації та міжнародної співпраці слід відзначити в роботах вітчизняних науковців таких як: О. С. Шаптал, І. Б. Андренко, І. В. Валентюк, Н. М. Внукова, П. В. Гудзь, О. І. Гонта, І. Є. Журба, Р. О. Заблоцька, Ю. В. Алексєєва, О. К. Міхуринська, В. Ф. Савченко, Є. М. Сич, О. Г. Топчієва, С. К. Харчіков, Д. М. Стеченко, І. В. Черніна, В. І. Чужикова, Е. В. Щепанський та ін.

Фундаментальні проблеми міжнародного регулювання економіки, глобалізації економічних процесів, інтегрування України у світовий ринок туристичних послуг знайшли своє відображення у працях українських вчених-економістів: В. А. Вергуна, М. І. Долішнього, М. А. Дудченка, А. І. Кредісова, Д. Г. Лук'яненка, З. О. Луцишин, Ю. В. Макогона, Ю. М. Пахомова, А. М. Поручника, І. І. Пузанова, О. І. Рогача, А. П. Румянцева, П. Т. Саблука, В. Г. Скотного, В. Р. Сіденка, А. С. Філіпенка, Л. Т. Шевчук, І. М. Школи, О. І. Шішркова та ін.

Проблеми правового регулювання міжнародної співпраці України та розвитку міжнародного туризму в нашій державі розглядалися в працях Н. А. Опанасюк, С. В. Максименка та ін.

Однак, незважаючи на значну кількість публікацій, як в теорії, так і в практиці реалізації, відсутні фундаментальні системні дослідження проблематики міжнародної туристичної співпраці. Все це доводить актуальність обраної теми магістерського дослідження та вагомість поставлених завдань.

Постановка проблеми. Реалії постіндустріального цифрового суспільства вимагають переосмислення місця й ролі туризму не лише як каталізатора позитивних економічних змін, але й як потужного комунікатора міжнародних відносин, ефективного засобу гуманітарної політики та сталого розвитку.

За роки еволюції масового міжнародного туризму практикувалися та широко застосовувалися різноманітні форми співпраці в даній сфері. Тому більшість країн, які зацікавлені у розвитку власних туристичних зв'язків, активно проявляють турботу щодо встановлення й розвитку широкої міжнародної співпраці між іншими країнами, ставлять питання щодо відкриття кордонів, шукають взаємні шляхи для спрощення візової підтримки, завдяки чому легше здійснювати співпрацю, міжнародну торгівлю послугами в галузі туризму.

Одним із результатів міжнародної співпраці між Україною та іншими країнами є удосконалення взаємо-спільної діяльності з використання територіального, природного потенціалу для збільшення обсягів туристичних обмінів між країнами.

Отже, завдяки розвитку міжнародної співпраці в галузі туризму Україна зможе впроваджувати кращі світові практики з розвитку туризму, зміцнювати партнерські відносини (міждержавні, міжвідомчі та господарські), а також налагоджувати іншу інституційну співпрацю, що забезпечить сталий розвиток туризму в нашій державі та створення іміджу України як популярної туристичної дестинації.

Ступінь розробленості теми в науковій літературі. У процесі написання кваліфікаційної магістерської роботи автором було опрацьовано

значний масив інформації з всесвітньої мережі Інтернет, а також понад 130 наукових джерел.

Зокрема, дослідження щодо використання міжнародної співпраці, визначення її переваг і недоліків розглянуто у працях зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема таких як Н. С. Барчукова [2], Ю. К. Байназаров [3], О. А. Мельниченко [6], В. В. Чекалюк [7], Ч. Кхунлип [8], В. Н. Шарафутдинов [12], Н. И. Волошин [13], О. С. Пеклун [15], М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич [16], Я. А. Дубенюк [17], О. О. Любіцева [18], Е. А. Окладникова [20], В. О. Ганський [23], П. Р. Пуцентейло [24], А. І. Мокій, Т. П. Яхно, І. Г. Бабець [25], А. Г. Міщенко [29], Є. В. Козловський [30], В. С. Сенин [32], Н. Б. Мушак [33], Т. Крупеніна [35], В. Г. Герасименко [37], В. М. Островерхов [38], В. В. Красношапка [40], С. А. Гринько [41], І. Є. Рісін [43], К. В. Жадько [44], І. Я. Антоненко [45], В. І. Гостюк [46], І. В. Смаль [48], Т. Г. Сокол [49], Т. В. Божидарнік [55], С. С. Галасюк [61], С. А. Жуков [73], Ю. В. Мігущенко [74], І. В. Амеліна, Т. Л. Попова, С. В. Владимиров [76], Є. В. Смирнов, О. П. Смирнова [82], Н. Й. Коніщева [94], С. Ю. Сировець, В. І Стафійчук [96], О. Бейдик, С. Сировець [98], А. П. Дурович [105], В. К. Федорченко [112], І. С. Гордієнко [115], В. Б. Артеменко [116], С. В. Максименко [120], Т. Г. Сокол [121], О. І. Ковтун [122], Г. Лавриненко [124], В. Кобржицкий [127].

Мета дослідження – розробка пропозицій щодо перспектив міжнародної співпраці України в сфері туризму та основних форм її реалізації.

Досягнення поставленої мети здійснюється через постановку й вирішення наступних завдань:

- розкрити сутність та особливості міжнародної співпраці в галузі туризму;
- надати дефінітивну характеристику поняття „міжнародна туристична співпраця”;
- проаналізувати діяльність міжнародних організацій як інструменту ефективною співпраці з питань туризму;

- здійснити моніторинг світового досвіду розвитку міжнародного туризму в контексті міжнародної співпраці;
- дослідити досвід іноземних держав, які налагоджують відносини між собою за допомогою різних інституційних інструментів, а саме: дво- та багатосторонніх комісій з питань співпраці в галузі туризму, міжнародних зібрань (нарад, форумів з питань туризму); а також значення і роль інформаційних турів для турагентів, практики тісної співпраці країн із запрошенням студентів на навчання;
- вивчити та дослідити джерела міжнародного правового регулювання туристичної діяльності;
- окреслити основні проблеми розвитку міжнародної співпраці та розкрити перспективи й шляхи удосконалення розвитку міжнародної співпраці України в сфері туризму.

Об'єктом дослідження є міжнародна співпраця як сфера діяльності в галузі туризму.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні аспекти забезпечення міжнародної співпраці України в галузі туризму.

Для розв'язання поставлених завдань, досягнення мети дослідження автором використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: узагальнення, аналізу і синтезу, системно-структурного та порівняльного аналізу, економічного моделювання, комплексного і системного підходів, структурно-логічного моделювання, статистичні методи, розрахунково-аналітичні методи, методи кількісного та якісного аналізу, прогнозування тощо. Зокрема, у процесі дослідження застосовувались наступні **методи дослідження**:

теоретико-методологічні: вивчення та змістовний аналіз історичної, економічної та фахової літератури; визначення головних понять дослідження; вивчення та узагальнення отриманої інформації;

прогностичні: прогнозування перспектив розвитку міжнародної співпраці України в галузі туризму та її вплив на якість послуг туристичних підприємств.

Теоретичну основу магістерської роботи становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, які досліджують питання міжнародної співпраці в сфері туризму.

Теоретичне та практичне значення виконаного дослідження. Автором магістерського дослідження: визначено сутність та особливості форм, засобів та цілей міжнародної співпраці в галузі туризму; досліджено міжнародну співпрацю в туризмі на світовому рівні; виділено особливості та розвиток міжнародної співпраці в Україні; проаналізовано типологію міжнародної співпраці в Україні та перспективи її розвитку.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки, прикладні результати й рекомендації даної магістерської роботи були представлені та опубліковані в тезах «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України під час роботи Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та вчених»: «Міжнародна співпраця України в підготовці професійних кадрів для сфери туризму закладами вищої освіти» (15 квітня 2020 р., Одеса).

Обсяг та структура кваліфікаційної роботи. Структурно магістерська робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків та списку використаної літератури та джерел. Загальний обсяг дипломної роботи складає 129 сторінок, з них 117 основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

1.1. Сутність та особливості міжнародної співпраці в галузі туризму

На сьогоднішній день світовий туризм – вважається однією з найважливіших форм міжнародної співпраці, яка забезпечує багатьом країнам основний дохід в бюджет країни та сприяє підвищенню рівню зайнятості населення. Він посідає одне з найперших місць в світовій економіці та характеризується певним рівнем конкурентоспроможності, виступає інструментом підвищення загальної конкурентоспроможності країни на глобальному та міждержавному рівнях, а також сприяє гармонізації відносин з багатьма країнами світу.

Поняття «туризм» визначається в Законі України «Про туризм» як: «тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає» [1, с. 15].

За даними Організації об'єднаних націй (ООН) одним з перших прийнятих було визначення туризму, яке трактується як: «активний відпочинок, що впливає на зміцнення здоров'я, фізичний розвиток людини, пов'язаний з пересуванням за межами постійного місця проживання» [2, с. 45].

Академія туризму в Монте-Карло описує туризм, як: «загальне поняття для всіх форм тимчасового виїзду людей з місця постійного проживання в оздоровчих цілях, для задоволення пізнавальних інтересів у вільний час або професійно-ділових цілей без занять оплачуваною діяльністю в місці тимчасового перебування», тобто упор робиться на характер діяльності відвідувачів у місці відмінному від місця проживання [3, с. 134].

У рекомендаційному законодавчому акті про основні принципи співпраці держав-учасниць Співдружності Національних Держав в галузі туризму, 1996 р., «туризм є тимчасовим виїздом людей з постійного місця проживання з метою вакаційною, оздоровчою, пізнавальною або професійно-діловою без занять оплачуваною діяльністю в місці тимчасового перебування» [4, с. 187].

Необхідно відзначити, що туристичний продукт не є товаром першої життєвої необхідності, однак він стає невід'ємною насущною потребою людини при певному рівні його доходу й багатству суспільства.

У будь-якій науковій, або практичній діяльності одним із актуальних питань є чітке визначення дефініцій, тобто погоджених і прийнятих за основу понять, термінів, що дозволяють чітко тлумачити її предмет та об'єкт, визначати структурні компоненти, аналізувати та прогнозувати закономірності її розвитку. Останнім часом термінологія туризму зазнає істотних змін, обумовлених стрімким розвитком суспільних стосунків, галузей та видів туризму.

Попри законодавче затвердження у сучасній науковій літературі можливо знайти велику кількість визначень «туризм» проте, деякі науковці вважають, що туризм є специфічним видом, складовою частиною успішної діяльності та престижу країни, високоприбутковим сектором економіки, чинником підвищення авторитету та вагомою часткою серед структурних елементів світового ринку послуг.

Пеклун О. С. вважає, що «туризм є складовою частиною успішної діяльності та престижу країни на міжнародному ринку» [5, с. 187].

Мельниченко О. А. трактує, туризм як «специфічний вид діяльності, спрямований на задоволення усе зростаючих потреб населення та усебічний розвиток суспільства за одночасного зростання потенціалу національної економіки й окремих її складових, задіяних у цьому процесі» [6].

Чекалюк В. В. визначає туризм як іміджеутворюючий і високоприбутковий сектор економіки та чинник підвищення міжнародного авторитету України [7, с. 14].

Кхунліп Ч. підкреслює, що поняття, які носять вузькоспеціалізований характер, стосуються окремих аспектів туризму й виступають як інструмент для вирішення конкретних завдань. Наприклад, з метою статистики туризм визначається як одна з форм міграції населення, не пов'язана зі зміною місця проживання або роботи. Таким чином, дане визначення дозволяє більш чітко

окреслити ту частину подорожуючих осіб, що виступає об'єктом статистичних досліджень у туризмі [8, с. 16].

Trade in Tourism Service затверджує, що туризм – це:

- сукупність, система, структура, галузь, що містить у собі наступні ознаки або види діяльності й послуги;
- діяльність туристських організацій - туроператорів і турагентів;
- більшість послуг пасажирського транспорту, включаючи оренду автомобілів і використання транспорту для екскурсій;
- кошти розміщення й харчування;
- рекреаційні, культурні, спортивні й інші розважальні послуги;
- додаткові й допоміжні послуги, такі як: послуги гідів, організація конгресів, страхування, пов'язані з туризмом фінансові послуги - кредитні картки, туристські чеки й допоміжні служби, медичне обслуговування, торгівля товарами туристського призначення й для використання туристами (безмитна торгівля, магазини в туристських центрах) [9].

Азар В. тлумачить, туризм як «велику економічну систему з різноманітними зв'язками між окремими елементами в рамках як народного господарства окремої країни, так і зв'язків національної економіки зі світовим господарством у цілому» [10, с. 43].

На думку Вальтера С., туризм – «це взаємозалежне об'єднання видів діяльності та організацій, які повністю або частково надають транспортні послуги, товари, засоби розміщення й інші необхідні кошти для поїздок з будь-якою метою, не пов'язаної з повсякденною діяльністю, за межами місця постійного проживання» [11].

У Манільській декларації по світовому туризму (Філіпіни, 1980 р.) туризм визначається як: «діяльність, що має важливе значення в житті народів в силу безпосереднього впливу на соціальну, культурну, освітню та економічну сфери життя держав та їхніх міжнародних відносин» [12, с. 10].

У Гаазькій декларації Міжпарламентської конференції по туризму від 14.04.1989 йдеться, що «туризм став явищем, яке сьогодні увійшло, в повсякденне життя сотень мільйонів людей:

- він включає всі вільні пересування людей від їх місця проживання та роботи, а також сферу послуг, створених для задоволення потреб, що виникають в наслідок цих пересувань;

- це вид діяльності, необхідний для життя людей та сучасних суспільств, який перетворився на важливу форму використання вільного часу окремих осіб (туристів) та є основним засобом міжособистісних зв'язків та політичних, економічних та культурних контактів, які стали необхідними внаслідок інтернаціоналізації всіх секторів життя націй;

- він повинен бути турботою кожного. Він є одночасно наслідком і вирішальним фактором якості життя в сучасному суспільстві. Тому парламенти та уряди повинні приділяти все більшу увагу туризму, щоб забезпечити його розвиток в гармонійній відповідності з забезпеченням основних потреб та видів діяльності суспільства» [13, с. 197].

На наш погляд, варто погодитися з авторами, що розгляд туризму як економічного явища сучасного світу, адже туризм є чинником міжнародного взаєморозуміння, фактором миру та поваги з дотримання прав людей і свобод, економічним джерелом створення нових робочих місць та отриманні прибутку, сприянням розвитку інфраструктури, невід'ємною складовою загального міжнародного ринку.

Проаналізувавши поняття «туризм» та його значення автор прагне дедалі розглянути один з видів туризму, а саме «міжнародний туризм» його значення, визначення «співробітництво» та «міжнародне співробітництво в галузі туризму», визначивши які цілі та форми несе в собі поняття міжнародна співпраця в туристичній галузі.

Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується переважанням сфери послуг у структурі національного виробництва більшості країн світу. Серед галузей третинної сфери ключову роль у багатьох країнах

відіграє міжнародний туризм. Саме міжнародний туризм – це одна з провідних галузей світової економіки, яка розвивається найбільш динамічно.

За даними, Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), постійне зростання туристичної індустрії буде незворотнім і у XXI ст. До 2020 року кількість міжнародних туристичних відвідувань складе 1,6 млрд. одиниць на рік [14].

Однак, порівняно з періодом кінця XX століття у прийдешньому столітті очікуються значні зміни структури світового ринку туристичних послуг.

Міжнародний туризм має кілька особливостей, що відрізняють його від інших видів туризму. Одним з них є перетин державних кордонів, що включає в себе процедуру видачі паспортів та віз, митні процедури, валютний та медичний контроль. Дані процеси створені державою з метою боротьби з нелегальною міграцією, міжнародним тероризмом, торгівлею наркотиками, проституцією, для дотримання встановленого порядку в'їзду або виїзду з країни. Спецслужби перевіряють дотримання паспортного та візового режиму, вимог до вакцинації (вакцинації), правил та умов перевезення через кордон речей, товарів, валюти та операцій з обміну валюти.

«Міжнародний туризм – це подорож людини за межі місця постійного проживання, яка включає перетин кордону та здійснюється на термін від одного дня до року з пізнавальною, рекреаційною, оздоровчою чи іншою метою, без здійснення оплачуваної діяльності в місці тимчасового перебування» [15, с. 83].

Мальська М. визначає, міжнародний туризм «одним з найважливіших чинників економічно-соціального розвитку суспільства, який впливає на темпи економічного зростання, поліпшення показників торгового балансу, зменшення безробіття та приносить стабільність валютного курсу в державі» [16, с. 245].

На думку Дубенюк Я., під міжнародним туризмом розуміють «специфічну форму міжнародних економічних відносин, які виникають між країнами, що виробляють, просувають і споживають туристичні продукти, супутні товари та послуги» [17, с. 20].

Міжнародний туризм істотно відрізняється від інших видів туризму адже він включає в себе формальності перетину державних кордонів, а саме: оформлення закордонних паспортів та віз, проходження митних процедур валютного і медичного контролю. Створення даних правил державою встановлюються з метою дотримання устанавленого порядку в'їзду та виїзду з країни, також протидії незаконному переміщенню осіб через державний кордон, незаконній міграції, проституції, міжнародному тероризму, зберіганню та торгівлею наркотичних засобів та психотропних речовин, матеріалів предметів, заборонених до переміщення через державний кордон.

Спецслужби перевіряють дотримання паспортно-візового режиму, правил і умов перевезення через кордон речей, товарів, валютних засобів і здійснення операцій з обміну валюти. Спрощення чи ускладнення цих формальностей впливає на міжнародні туристичні потоки, відповідно збільшуючи або обмежуючи їх.

Міжнародний туризм визначається як «важлива сфера міжнародної співпраці у конкретних видах діяльності, заснована на повазі національної культури та історії кожного народу та головних інтересів кожної країни. Зокрема, міжнародним туризмом вважають сферу розвитку взаєморозуміння між народами та ознайомлення з досягненнями інших країн у різних сферах [17, с. 21].

Постійно зростає вплив глобалізаційних процесів на розвиток і функціонування міжнародного туризму, що пов'язано з розширенням частки міжнародного туризму в платіжний баланс країни, забезпеченням зайнятості населення, сприянням диверсифікації економіки, а також з раціональним використанням туристично-рекреаційних ресурсів.

Міжнародний ринок туристичних послуг – це система світових економічних відносин, де здійснюється процес перетворення туристично-екскурсійних послуг на грошові кошти і зворотне перетворення грошових коштів на туристично-екскурсійні послуги [18, с. 234].

Міжнародна співпраця в галузі туризму – «це система партнерства на регіональному, державному та міждержавному рівнях, яка забезпечує просування національного туристичного продукту країни на світовий ринок, сприяє його залученню до світового інформаційного простору, придбання прогресивного досвіду організації туристичної діяльності» [19, с. 500].

Співробітництво в туристичній індустрії – «це один з видів спільної діяльності держав при створення на взаємній основі як найсприятливіших умов для туристичного обміну, організація технічної співпраці через обмін туристичною інформацією, запровадження єдиних стандартів і технологій туристичного обслуговування, спрощення туристичних формальностей тощо» [19, с. 99].

Хоча серед дослідників немає одностайності щодо цілей в міжнародній співпраці в туристичній галузі, однак більшість із них класифікують *цілі за такими ознаками:*

- використання туристичних відносин для зміцнення взаєморозуміння та довіри між країнами;
- використання туризму для розвитку взаємовигідних економічних зв'язків та торгівлі;
- розширення відносин і контрактів між культурними та науково-технічними установами країн світу;
- розробка спільних стандартів і технологій щодо обслуговування туристів, спрощення туристичних формальностей.

У практиці масового міжнародного туризму розроблено та широко використовуються різні та досить ефективні *форми міжнародної співпраці* в галузі туризму такі як:

- співробітництво на двосторонній основі;
- співробітництво на багатосторонній основі [20, с. 257].

Співпраця на двосторонній основі – являє собою домовлені умови між двома країнами довготривалої співпраці у розвитку туризму, які закріплюються

спеціальними угодами, які переважно називаються міждержавними угодами про співпрацю в туристичній галузі.

Постановка цілей, форм, та методів співпраці закріплюються в спеціальних угодах які мають назву міждержавні (міжурядові) угоди про співпрацю в галузі туризму. Дані угоди вважаються найбільш доступними та ефективними формами міжнародної співпраці, тому що не потребують створення складних організаційних структур для їх узгодження та реалізації.

Практика міждержавних угод широко застосовується багатьма країнами, зокрема й Україною [21].

Контроль за виконанням двосторонніх угод, частіше, покладається на національні туристичні адміністрації, делегації які регулярно зустрічаються для підбиття підсумків та планування роботи на наступний період. Світова практика підписання двосторонніх угод продовжується й сьогодні. Перевага надається встановленню довірливих відносин з країнами, які є перспективними на туристичному ринку. Вивчається міжнародний прогресивний досвід з впровадження практики створення нормативно-правової бази туризму, організації функціонування високорентабельної туристичної індустрії, державного регулювання та стимулювання галузі [55, с. 124].

Заходи двосторонньої співпраці спрямовані на :

- широку підтримку діяльності й співпраці туристичних організацій двох держав;
- спрощення прикордонних, митних та інших туристичних формальностей;
- сприяння збільшенню обсягів туристичних поїздок між двома країнами;
- обмін туристичною інформацією;
- надання допомоги в підготовці професійних кадрів для сфери туризму;
- координацію співпраці туристичних адміністрацій у межах UNWTO та туристичних міжнародних організацій;
- дозвіл на відкриття рекламно-інформаційних туристичних бюро на території іншої країни.

Двостороння співпраця розвивалась, насамперед, шляхом щорічних зустрічей міжвідомчих робочих груп з питань туризму та участі міжурядових комісій, особливо з країнами, з якими створено законодавча база співпраці, а також впровадження та реалізації міждержавних, міжурядових і міжвідомчих програм та протоколів довгострокової та середньострокової співпраці.

Значна увага приділяється обміну туристичною інформацією, наданню допомоги в підготовці фахівців для туристичної галузі та координації співпраці туристичних адміністрацій в рамках ЮНВТО та інших міжнародних туристичних організацій.

Багатостороння співпраця передбачає координацію спільних дій для розвитку міжнародного туризму з двома та більше країнами. Така співпраця здійснюється на різних рівнях – *міжнародному, міждержавному регіональному (транскордонному) і національному*.

«Перший, міжнародний рівень здійснюється на основі регулярних скликань міжнародних нарад, форумів з питань туризму та подорожей, а також створення та функціонувань різних міжнародних туристичних організацій» [22, с. 206-208].

Наступним після міжнародного щодо регулювання у сфері функціонування світових ринків туристичних послуг є міждержавний регіональний або транскордонний рівень.

Регіональні договори поділяються на угоди загального характеру та угоди зі спеціальних питань міжнародної туристичної діяльності.

«Угоди загального характеру можуть мати різне назви, але вони схожі тим, що встановлюють основні напрямки та форми співпраці виключно у сфері міжнародної туристичної діяльності. Їх положення зазначені в планах і програмах співпраці країн регіону» [23, с. 44].

Отже, в сучасних умовах жодна країна не може існувати окремо від інших держав в туристичній індустрії. Задля успішного функціонування туризму між країнами встановлюються дипломатичні відносини, укладаються угоди, які регулюють напрями співпраці в даній галузі. Найефективнішим

механізмом створення сприятливого розвитку туристичного середовища є цілеспрямована систематична робота з розвитку міжнародної співпраці на двосторонньому та багатосторонньому, регіональному і міжрегіональних рівнях.

1.2. Діяльність міжнародних організацій як інструмент ефективної співпраці з питань туризму

На сьогоднішній день міжнародний туризм є не тільки гарантом підвищення економіки країн, що приймають і постачають туристів, але й має значний вплив на розвиток світового господарства у цілому, а також на міжнародні відносини. Внаслідок цього виникла потреба в управлінні міжнародними туристичними потоками як в межах окремих країн, так і на міжнародному рівні.

Для міжнародного управління туристичною діяльністю і її регулювання на міждержавному рівні створюються міжнародні туристичні організації різного профілю.

У сучасному світі міжнародні організації відіграють роль аналітичних і дослідницьких центрів з усіх основних питань глобального розвитку. Зібрані статистичні дані міжнародними організаціями, аналіз світових тенденцій і рекомендації експертів міжнародних організацій ретельно вивчаються та використовуються національними урядами, науковими та діловими колами. Статистичні публікації, звіти, дослідження та прогнози міжнародних організацій давно вже зарекомендували себе як першокласні та надзвичайно надійні джерела інформації.

Перш ніж розглянути міжнародні організації, як інструмент тісної співпраці в галузі туризму на світовому ринку автор пропонує детальніше визначити сутність, роль, завдання та історію виникнення поняття «міжнародні організації».

На думку Пацентейло П. Р., міжнародні організації – «це об'єднання державних і національних організацій неурядового характеру, створених для

досягнення загальних цілей у певній сфері людської діяльності (у сферах політики, економіки, соціального і культурного життя, туризму та ін.)» [24, с. 181].

Міжнародні організації розглядаються багатьма теоретиками як перший функціональний крок на шляху об'єднання всього людства в єдине світове співтовариство. Узагальнюючи розглянуті етапи виникнення та розвитку міжнародних організацій, автором пропонується з'ясувати історичні тенденції, логіку формування сучасного розуміння сутності міжнародних організацій (Рис.1.1).

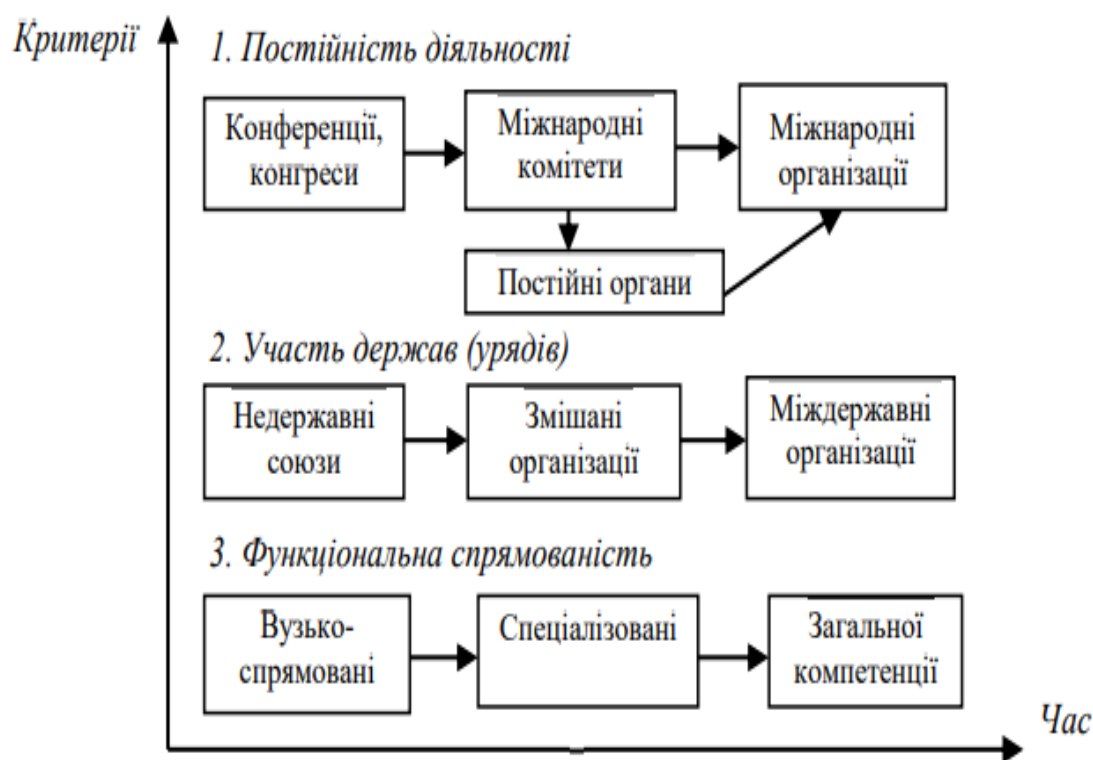

Рис. 1.1. Історичні тенденції зміни сутності міжнародних організацій
Розроблено автором на основі джерела [24, с. 182].

Термін «міжнародний інститут» включає дві складові які наведені в (таблиця 1.1), причому міжнародні організації, як різновид такого міжнародного інституту, виступають водночас і як виробники та користувачі сукупності законів та норм.

Складові терміну «міжнародний інститут»

Міжнародні інститути			
Складові :			
1 – організаційні структури			2 – сукупність законів, норм, правил, угод
Міжнародні конференції (конгреси)	міжнародні комісії (комітети)	Міжнародні організації	

Джерело: розроблено автором за матеріалами [25, с. 18]

Організаційні структури терміну «міжнародний інститут» вивчають у трьох значеннях:

- міжнародної конференції (конгреси);
- міжнародної комісії (комітети);
- міжнародної організації.

«Усі ці структури мають родову спільність, зокрема міжнародну сферу діяльності, міжнародний характер компетенції та відповідний механізм регулювання міжнародних відносин. Вони відрізняються своїм місцем та правовим станом у системі міжнародних економічних відносин, зокрема міжнародні конференції та міжнародні комісії, як правило, не є суб'єктами міжнародного права, а міжнародні організації – є» [26, с. 13].

На думку Андросової Т., Кот О. і Козуб В., відповідно до звуженого трактування «міжнародна організація – це стабільний інститут двох або багатосторонніх міжнародних відносин, який створюється різнонаціональними сторонами (суб'єктами міжнародних економічних відносин) і має узгодженні учасниками цілі, компетенцію, постійні органи, а також інші специфічні політико-організаційні норми» [26, с. 16].

«Відповідно до розширеного підходу міжнародна організація – є будь-яка група або асоціація, яка у своїй діяльності виходить за межі однієї країни і має постійну структуру органів. Проте саме звужений підхід визначає сутність

міжнародних організацій, як суб'єктів міжнародних економічних відносин» [26, с. 16].

«За дослідженнями вчених в 20-і ХХ ст. почався процес створення всесвітніх, , континентальних і регіональних організацій з метою регулювання упорядкування туристичної діяльності, саме в цей період існувала ціла система міжнародних організацій в туристичній діяльності різного рівню та профілю. На сьогоднішній день їх нараховується понад 200 а саме: асоціації, групи асоціацій, спілки, федерації, комітети, бюро, комісії, ради тощо. Більше частина з них – є активними та впливовими в міжнародній туристичній галузі» [24, с. 182].

На думку вчених (Андросової Т., Кот О, та Козуб В.) виникненню міжнародних організацій «передував досить тривалий процес розвитку міжнародного комунікацій, під час якого формувалися об'єктивні суспільні потреби у створенні спеціальних міжнародних органів, які б регулювали дедалі більш складні багатосторонні відносини між державами в різних сферах діяльності» [26, с. 11].

Міжнародні організації слугують «в якості однієї з важливих і найбільш ефективних форм багатосторонньої співпраці між державами, що є їх членами. Членами деяких міжнародних організацій можуть бути тільки держави, а не національні об'єднання, союзи та асоціації. Такі організації називаються міжурядовими. Організації, членами яких є тільки організації, союзи й асоціації, називаються неурядовими» [24, с. 181].

Як стверджує Пуцентейло П. Р. «найпоширенішою міжнародною туристичною структурою є асоціація – об'єднання на добровільній основі національних організацій, заснувань і підприємств туристичної індустрії, а також фізичних осіб з метою вирішення конкретних завдань у сфері туризму» [24, с.182].

У розвитку міжнародної співпраці в сфері туризму значну роль відіграють численні міжнародні туристичні організації, що працюють на постійній основі. Особливе значення мають Організація Об'єднаних Націй

(ООН) та її спеціалізовані установи, а також Всесвітня туристична організація (ВТО).

Організація об'єднаних націй (ООН) – ця організація вважається теоретиками однією з найстаріших та одночасно найширших і найбільш представницьких з усіх міжнародних організацій. 13.12.2005 р. Генеральна асамблея ВТО запровадила нове скорочення даної організації як – ЮНВТО.

За роки еволюції масового міжнародного туризму були розроблені та широко використані різні ефективні форми співпраці в сфері туризму.

Організація об'єднаних націй відноситься до міжурядових міжнародних об'єднань і ряду спеціалізованих утворень, що утворюють систему ООН.

Статут ООН зазначено такі цілі організації, а саме:

- підтримувати міжнародний мир і безпеку;
- розвивати дружні стосунки між народами та націями на основі поваги принципу рівності та самовизначення народів;
- співпрацювати у вирішенні міжнародних проблем економічних, соціальних, культурних та гуманітарних питань та сприяти розвитку поваги до прав людей й основних свобод;
- організувати та координувати дії націй для досягнення спільних цілей.

Діяльність ООН базується на таких основних принципах як:

- суверенна рівноправність усіх держав-членів;
- врегулювання державами-членами міжнародних суперечок мирними засобами, таким чином аби не загрожувати миру, безпеці та справедливості;
- утримання будь-якої країни від загрози чи застосування сили проти інших держав;
- надання країнам-членами допомоги ООН у всій її діяльності, що здійснюється відповідно до Статуту, та утримання від надання допомоги будь-якій країні, проти якої Організація Об'єднаних Націй вживає превентивних або примусових заходів;

- забезпечити дотримання державами, які не є членами Організації Об'єднаних Націй, тих самих принципів, які необхідні для підтримання міжнародного миру та безпеки;
- невторчання у справи, що стосуються внутрішньої компетенції будь-якої країни.

На основі Хартії (Статуту) виникла розгалужена система багатосторонніх угод. Організація Об'єднаних Націй розробляє рекомендації, конвенції, заходи, які вона пропонує прийняти своїм членам для подальшого включення в законодавство або введення нормативних актів.

Членами ООН можуть бути всі миролюбні держави, які зобов'язуються дотримуватися Статуту. На думку ООН, можуть та прагнуть виконати ці зобов'язання. В складі ООН налічується 51 держава Членів-засновників (також і УРСР). Станом на 1998 рік в ООН було 185 держав-членів. Станом на 14.07. 2011 р. нараховувалось 193 держави-члени. Західна Сахара та інші малі держави не вступили до ООН через їх невизнання [27].

Головними установами Організації Об'єднаних Націй, які займаються головними питаннями в міжнародному туризмі, є:

- Генеральна асамблея;
- Економічна та соціальна рада;
- Секретаріат.

Генеральна Асамблея (ГА) – є головним політичним консультативним органом ООН. Кожна країна може бути представлена делегацією до п'яти осіб та має один голос. Генеральна Асамблея, як правило, збирається у Нью-Йорку.

«Деякі питання туризму належать до компетенції спеціалізованих установ системи ООН, які займаються проблемами туризму, а саме:

– ***Організація ООН з питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО)***, яка розробляє та реалізує проекти зі збереження світової природної та культурно-історичної спадщини, проводить велику роботу з охорони та реставрації туристичних об'єктів, а також з підготовки професійних кадрів, вводить технічні стандарти, сприяє обміну інформацією;

- **Міжнародна організація праці (МОП)**, займається проблемами умов праці, професійного навчання, соціального забезпечення, практикою працевлаштування та взаємовідносинами між працівниками та роботодавцями, зокрема у туристичній галузі;
- **Конференція ООН з торгівлі й розвитку (ЮНКТАД)**, яка має спеціальний департамент з питань туризму, який займається розробкою політики у сфері туристичного потенціалу, створенням статистичних бази для міжнародного туризму, оцінкою перспектив розвитку основних видів міжнародного туризму;
- **Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (ФАО)** надає допомогу адміністраціям туризму окремих країн у розробці проектів використання в туризмі лісів, рибних ресурсів, національних парків та інших природних об'єктів в туризмі;
- **Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО)** сприяє розвитку туризму шляхом розробки певних заходів, що спрощують необхідні формальності щодо організації пасажирських повітряних перевезень, особливо на міжнародних авіалініях» [28, с. 60].

В сучасній науковій літературі автори пропонують різноманітну кількість різних класифікацій «міжнародні туристичні організації», тому доцільно автором було обрано декілька найбільш доступних класифікацій міжнародних туристичних організацій в залежності від складу членів, статусу та представництва, а також статутних завдань та цілей:

- **всесвітні загального та галузевого характеру;**
- **регіональні загального та галузевого характеру;**
- **універсальні (особливі) та спеціалізовані [28, с. 66].**

Всі міжнародні та регіональні організації в туризмі насамперед вважаються неурядовими та об'єднують різні громадські й приватні структури.

Всесвітні туристичні організації загального характеру:

- **представляють та захищають інтереси туристичних організацій та компаній;**

- визначають політику у галузі туризму;
- формують основні напрямки розвитку світового туризму;
- забезпечують взаємовигідну співпрацю між країнами-членами цих організацій та практично сприяють у вирішенні проблем їх розвитку туристичної індустрії й економічного зростання країни [24, с.183].

До всесвітніх туристичних організацій *загального характеру належать:*

- Всесвітня туристична організація (UNWTO);
- Всесвітня рада з подорожами і туризму (WTC);
- Міжнародна асоціація світового туризму (MT);
- Міжнародний туристичний союз (IUT);
- Міжнародний туристичний альянс (AIT);
- Всесвітня асоціація з питань дозвілля і відпочинку (VARA) тощо.

Всесвітня організація туризму (World Tourism Organization – ЮНВТО) є міжурядовим універсальним органом співпраці держав в галузі туризму. Вона вважається найбільш представницькою, авторитетною та активною.

У 1969 р. ООН вирішила створити Всесвітню організацію з туризму замість Міжнародного союзу офіційних туристичних організацій (МСОТО), яка діяла ще з 1925 р., та прийняла статут новоствореної організації.

Датою її заснування вважається 02.01.1975 р. – цього дня набрали чинності її статутні норми та правила. ЮНВТО представляє інтереси майже 150 повноправних країн-членів, 5 асоційованих територій-членів та понад 400 приєднаних членів.

Статут ЮНВТО – це міжурядовий договір, ратифікований 51-ю країною, офіційні туристичні організації якої були членами МСОТО. До організації входять 138 дійсних асоційованих членів і понад 350, що долучилися:

- повноправними членами є держави, та їх державні установи;
- асоційованими – території, що не мають зовнішньополітичної самостійності;
- члени що приєдналися є міжнародні, національні організації, туристичні асоціації та компанії, а також компанії, які тісно пов'язані з

туризмом (авіаційні, транспортні компанії, туроператори, турагенти, асоціації готелів та ресторанів, видавничі компанії, навчальні та науково-дослідні інститути, місцеві та регіональні туристичні ради).

Головною метою ВТО є: розвивати міжнародний туризм як засіб, що сприяє економічному розвитку, миру та порозумінню між народами. Особлива увага приділяється розвитку туризму в країнах, що розвиваються.

Організаційна структура ВТО: Генеральна асамблея; Виконавча рада; Секретаріат. Генеральна асамблея – вищий орган ВТО, складається з представників дійсних членів організацій. Обговорює найважливіші проблеми розвитку світового туризму, ухвалює відповідні резолюції, приймає декларації, в яких містяться основні принципи туристської діяльності.

Основними завданнями ВТО є:

- розширення і поглиблення співпраці країн - членів даної організації в галузі туризму з метою розвитку держав та регіонів;
- покращення якості утворення та фахової підготовки туристичних кадрів;
- планування, розробка й реалізація заходів щодо охорони та раціонального використання навколишнього середовища в контексті світового розвитку;
- підвищення якості туристичного послуг та забезпечення безпеки туристичних послуг;
- вивчення туристичного ринку, збір, аналіз та систематизація статистичних даних, прогнозування розвитку туризму;
- забезпечення відносин та обміну інформацією між країнами, які беруть участь у розвитку туризму;
- розробка і розповсюдження туристичної документації.

Співпраця ООН і ЮНВТО здійснюється в галузі обміну відповідними рекомендаціями, інформацією та документами, при проведенні спільних консультацій та нарад, координації роботи, двостороннє представництво на

засіданнях органів, співпраця статистичних питань.

Таким чином, ЮНВТО, хоча і не будучи спеціалізованою установою ООН, має, існуючі угоди з цією найавторитетнішою міжнародною організацією та низкою її спеціалізованих установ.

«ЮНВТО зосереджується на таких сферах:

- посилення співпраці між країнами з метою розвитку туризму. З цією метою ЮНВТО розробляє рекомендації та допомагає урядам країн з багатьох питань туризму, включаючи розробку проектів, техніко-економічні обґрунтування, визначення інвестиційних потреб, передачу технологій, а також маркетинг та просування туристичних продуктів;
- організація професійної підготовки в галузі туризму, створення базових освітніх структур, наприклад, курсів «навчання навчаючих», короткострокових та заочних курсів, а також мережі центрів професійної підготовки ЮНВТО» [29, с. 23];
- «сприяння сталому розвитку туризму та вирішення екологічних проблем. З цією метою ЮНВТО бере участь у міжнародних форумах, присвячених захисту навколишнього середовища планети;
- підвищення якості туризму. ЮНВТО зосереджується на питаннях охорони здоров'я та безпеки туристів, усунення бар'єрів для розвитку туризму, лібералізації туристичного бізнесу;
- створення туристичної статистики та дослідження ринку. ЮНВТО є головним центром координації (понад 180 країн та територій), аналізу та розповсюдження туристичних даних. Для членів ЮНВТО й туристичної галузі виходить серія видань з питань міжнародного туризму;
- розвиток системи зв'язку та документування в галузі туризму» [29, с. 24].

Наступним кроком в дослідженні автор пропонує дослідити, що є метою і завданнями всесвітніх туристичних організацій *галузевого характеру, а саме:*

- представництво і захист інтересів своєї галузі на міжнародному рівні і визначення тенденцій і шляхів її розвитку;

- розвиток та координація співпраці організацій й компаній галузі між собою та з організаціями та компаніями інших галузей туристичної сфери;
- розробка і впровадження єдиних принципів, норм та стандартів якості послуг у своїй галузі, підготовка фахівців для неї, а також вирішення поточних проблем їх розвитку;
- інформаційна, видавнича та маркетингова діяльність.

До всесвітніх туристичних організацій *галузевого характеру* відносять такі:

- Міжнародна готельна асоціація (МГА) – є членом ВТО з 1979 р. Основною метою організації – це представляти інтереси світового готельного господарства на міжнародному рівні.

Серед завдань МГА – це створення умов для широкої співпраці готельних підприємств; надання інформаційного обслуговування організацій (своїх членів) з питань розвитку гуманітарних ресурсів, технології та автоматизації, охорони навколишнього довкілля, маркетингу; контроль за виконанням міжнародного права; координація та публікація туристичних досліджень; фінансування цільових програм тощо.

Штаб-квартира МГА знаходиться у Парижі, Франція. Цілями та завданнями регіональних міжнародних туристичних організацій загального характеру є:

- представництво та захист інтересів туристичної галузі регіону на міжнародному рівні;
- визначення тенденцій та шляхів туристичного розвитку;
- сприяння в'їзному туризму;
- маркетингова діяльність, що сприяє об'єднанню та координації зусиль усіх секторів та компаній туристичної галузі;
- фінансування цільових програм розвитку туризму в регіоні;
- впровадження нових технологій;
- розробка єдиних норм та стандартів туристичного послуг, інформаційної та видавничої діяльності.

Значну роль у розвитку співпраці відіграють регіональні туристичні організації в міжнародному туризмі. Вони покликані сприяти налагодженню спільної діяльності туристичних організацій регіону, захищати їх права та інтереси в інших міжнародних туристичних організаціях або на туристичних міжнародних форумах.

До регіональних туристичних організацій загального характеру, що є найбільш авторитетними відносять:

- Американське товариство туристичних агентств (ASTA),
- Європейська туристична комісія (ETC),
- Асоціація туристичних агентств країн Тихоокеанського регіону (PATA),
- Конфедерація туристичних організацій країн Латинської Америки (COTAL).
- Європейська туристська група (ЕТАГ);
- Бюро організацій - членів ЛІТ у Європейському союзі (АІТ-ЕС);
- Асоціація з розвитку і координації європейських туристичних обмінів (АДСЕТЕ);
- Туристична асоціація країн Східної Азії (ЕАТА);
- Федерація туристичних асоціацій країн - членів АСЕАН (ФАТА);
- Асоціація туристичної індустрії Америки (ТІАА);
- Карибська туристська організація (КТО);
- Арабський туристичний союз (ЮАТ);
- Панафриканська туристична організація (ПАТО);
- Африканська асоціація подорожей (АТА) тощо.

Універсальними називають туристичні міжнародні організації які приділяють особливу увагу всім основним питанням розвитку міжнародного туризму. Найбільшими вважаються:

- *«Всесвітня федерація асоціацій туристичних агентств, до якої входять національні асоціації туристичних агентств різних країн. Звертаючи увагу на найважливіші питання розвитку міжнародного туризму, Федерація є*

прихильником лібералізації туристичного бізнесу та захисту інтересів туристичних агенств.

- *Міжнародна федерація туроператорів* об'єднує асоціації туроператорів та окремих туроператорів різних країн. Окрім загальних питань розвитку міжнародного туризму, також вона приділяє увагу захисту інтересів тур. бізнесу.

- *Всесвітня асоціація туристичних агентств (УАТА)*, в якій туристичні агенції різних країн співпрацюють відповідно до встановленої норми представництва. Основна мета – стимулювати діяльність туристичних агентств, захищати їх інтереси перед туроператорами та транспортними компаніями» [24, с. 275].

Спеціалізованими називають міжнародні туристичні організації, членів яких об'єднують ділові чи соціальні інтереси, зокрема такі як:

- *Міжнародна асоціація повітряного транспорту* об'єднує авіатранспортні підприємства (авіакомпанії, аеропорти тощо), які обслуговують основні міжнародні та внутрішні маршрути. Основними завданнями організації є – підвищення якості обслуговування пасажирів: створення сприятливих умов для туристичних перевезень, вдосконалення тарифної політики, впровадження нових технологій та стандартів, навчання персоналу, який займається бронюванням та оформленням квитків, проведення маркетингових досліджень, складання статистичних оглядів.

- *До Міжнародної асоціації конгресового бізнесу* включає туристичні фірми та підприємства різних країн, які обслуговують учасників міжнародних та національних конгресів, конференцій, симпозіумів.

- *Міжнародне бюро з соціального туризму* об'єднує туристичні організації профспілок різних країн з метою розширення співпраці у розвитку соціального туризму.

- *Міжнародне бюро молодіжного туризму* створило туристичні агенції та організації з різних країн, які займаються молодіжним туризмом, з метою налагодження тіснішої співпраці.

Таким чином, сучасний світовий досвід та наукові дослідження засвідчують, що виникненню міжнародних організацій передувало досить тривалий процес розвитку міжнародного спілкування, в ході якого формувалися об'єктивні суспільні потреби у створенні спеціальних міжнародних органів, які регулюють дедалі більш складні багатосторонні відносини між державами в різних сферах діяльності.

1.3. Світовий досвід розвитку міжнародного туризму в контексті міжнародної співпраці

Міжнародний туризм є важливим джерелом інформації про приймаючу країну, це засіб для послаблення напруги у міжнародних відносинах та спілкуванні між народами.

Міжнародна співпраця в сфері туризму ґрунтується на міжнародному регулюванні, яке представляє собою систему заходів і комплекс заходів, націлених на ефективне управління яким-небудь видом міжнародної діяльності (підтримка стабільності або її зміна, впорядкування) відповідно до визначених міжнародними принципами, нормами, стандартами.

Як вище зазначалося автором, система туристичної індустрії в налагоджені міжнародної співпраці має постійне розширення та розвиток туристичного міжнародного обміну зумовило необхідність його міжнародно-правового регулювання а саме: розвитку різних правових інститутів та створення спеціалізованих туристичних міжнародних організацій.

Міжнародне регулювання має значний вплив на управління регіональним розвитком туризму в умовах глобалізації. Міжнародне регулювання включає в себе комплекс заходів, спрямованих на підтримку сталого розвитку туризму, впорядкування туристичної галузі, забезпечення їх скоординованої взаємодії, стандартизації туристичних послуг.

Регулювання здійснюється міжнародними організаціями – асоціаціями державних та національних неурядових організацій створених для досягнення

спільних цілей у певній галузі людської діяльності (у сферах політики, економіки, соціального та культурного життя, туризму та інших).

Козловський Є. В. вважає, що міжнародна конференція – «це зустріч офіційних представників кількох країн для обговорення питань, що становлять взаємні інтереси. Як юридична установа міжнародні конференції мають багато спільного з міжнародними організаціями. Конференції скликаються з ініціативи однієї або кількох держав або міжнародних організацій. Скликання конференцій передують переговори, під час яких узгоджуються час та місце заходу, коло учасників, попередній порядок денний. Організація конференції визначається положеннями затвердженими учасниками конференції або керівництвом певної міжнародної організації» [30, с. 26].

«Види міжнародних конференцій:

1. Конференції скликані винятково для розробки міжнародного договору. Такі конференції завершуються схваленням міжнародного договору або прийняттям резолюції про його відкритість до підписання. У цьому випадку юридична природа акту конференції має разовий характер, оскільки джерелом міжнародного права стає договір як підсумок дій суб'єктів міжнародного права з його розробки, підписання та надання обов'язкової чинності.

2. Конференції присвячені контролю за станом виконання вже діючого міжнародного договору. У цьому випадку завдання конференції полягає у заслуховуванні інформації або звітів, внесенні змін або доповнень до міжнародного договору, підведенні підсумків та формулюванні рекомендацій державам, які беруть участь у міжнародному договорі.

3. Конференції організовані для виявлення, розгляду, аналізу та вирішенню нових проблем. Результатом цього виду конференцій є прийняття підсумкового документа певного змісту, наприклад: рекомендації державам-учасникам, розробка правил поведінки або діяльності, рекомендації щодо взаємовідносин окремих держав тощо [30, с. 26].

Акти міжнародних конференцій можуть:

- носити рекомендаційний характер для держав-учасниць (такі акти допомагають у процесі подальшої розробки міжнародних договорів, однак не є джерелами міжнародного права);
- свідчити про відкритість міжнародного договору до підписання (призначення такого акту розкривається лише у процедурному супроводі вступу міжнародного договору в силу);
- виступати самостійним джерелом міжнародного права» [32, с. 376].

«Міжнародні декларації – це офіційні заяви міжнародних або організацій учасників міжнародних конференцій, які проголошують основні принципи політичних чи програмних положень діяльності організацій у певній галузі міжнародних відносин, таких як туризм» [24, с. 276].

Міжнародні конвенції (конгреси) – це один з видів договорів. Вони встановлюють взаємні права та обов'язки держав у певній галузі людської діяльності. Багато конвенцій розробляються та приймаються спеціалізованими міжнародними організаціями. Наприклад, міжнародні конвенції ООН з морського права кодифікують верховенство права [24, с. 276].

Міжнародні комісії (комітети) – створюються зазвичай на основі міжнародної угоди, мають постійний характер діяльності та створюють певні механізми для її забезпечення [26, с. 14].

Сучасні міжнародні конференції нині класифікують за такими ознаками, як зазначено на (рис 1.2.)

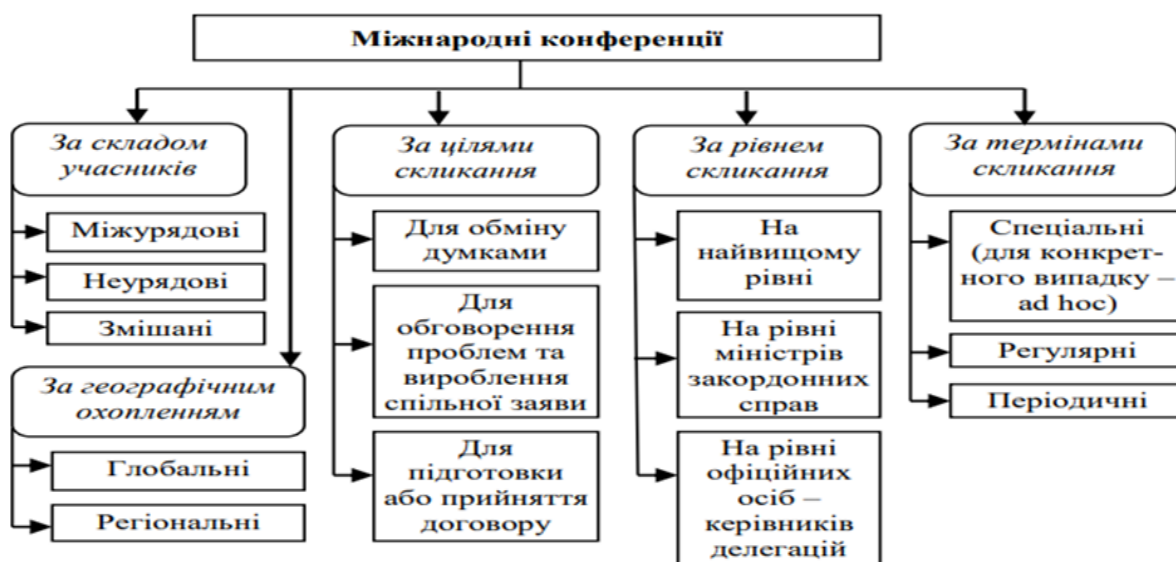

Рис. 1.2. Класифікація міжнародних конференцій

Джерело: систематизовано автором за [31].

«До важливих міжнародно-правових форм регулювання та координації діяльності держав у галузі туризму, розробка та впровадження правил і принципів їх співпраці, норм і стандартів міжнародної туристичної діяльності належать конференції ООН з питань туризму, форуми міжнародних туристичних організацій, конференції СОР, а також конференції, асамблеї, наради, форуми, конгреси, семінари, що проводяться міжнародними організаціями» [28, с. 70].

Як вже зазначалося автором раніше головним координатором багатостороннього співробітництва в сфері туризму виступає ООН.

Підсумком роботи даної організації на конференції у Гаазі у 1981 році стало ухвалення Гаазької декларації по туризму. У ній було сформульовано 10 основних принципів розвитку туризму та надано відповідні рекомендації щодо їх реалізації, актуальність яких сьогодні не заперечується. З огляду на зростаючу важливість туризму, конференція рекомендувала планувати туризм на комплексній основі, приділяючи особливу увагу розвитку туристичної інфраструктури, підготовку фахівців для туристичної галузі, охороні навколишнього середовища, підтримці малого бізнесу в галузі туризму та подорожей. Особлива увага приділяється безпеці та охороні туристів, дотриманню державних правил в'їзного і виїзного туризму.

Конференції, наради, форуми в туристичній галузі, організовані ООН та ЮНВТО, до них відносяться:

- «Римська конференція ООН з міжнародного туризму та подорожей, що відбулася 1963 р. у Римі;
- Конференція ООН з питань міжнародного туризму та подорожей, що проходила в 1993 р. у м. Римі;

У її роботі взяли участь представники 87 держав-членів ООН. На конференції було розглянуто найважливіші питання такі як: умови для розвитку співпраці у міжнародному туризмі, включаючи участь країн у спільних проектах, надання консультативної допомоги, підготовці кадрів, обмін інформацією, правова підтримка іноземних туристів та надання рекомендації щодо всіх країн з спрощення формальностей для іноземних туристів.

- Нарада з безпеки і співпраці в Європі, яка відбулася у 1975 р. в Гельсінкі. В ній брали участь лідери 33-х європейських держав, а також США та Канади» [16, с. 454].

У прийнятому Заключному акті, серед іншого, велика увага була приділялася співпраці у сфері туризму. Учасники наради підтвердили свої наміри заохочувати розвиток міжнародного туризму. З цією метою було узгоджено широкий спектр заходів, щодо співпраці у розвитку та вдосконаленні матеріально-технічної бази туризму, реалізація спільних туристичних проектів, взаємного обміну інформацією в галузі туризму, розвитку обміну студентами та спеціалістами в туризмі та спрощення формальностей щодо в'їзду туристів, здійснюючи необхідні заходи для розвитку туристичного бізнесу без завдання шкоди довкіллю й культурно-історичній спадщині. На засіданні було визначено механізм реалізації прийнятих рішень, зокрема, передбачено дво- та багатосторонні зустрічі експертів з питань туризму, координацію роботи в міжнародних туристичних організаціях.

- «Всесвітня конференція з туризму, що відбулася за ініціативою ВТО в 1980 р. у Манілі, Філіппіни.

Манільська конференція чітко окреслила важливість міжнародного туризму, який може розвиватися лише в умовах міжнародної безпеки, що в свою чергу, стає важливим фактором забезпечення світового миру та моральної та інтелектуальної основи міжнародної взаємодії та співпраці. Конференція також розглянула важливі соціально-економічні проблеми розвитку туризму та прийняла відповідні рекомендації та рішення, які були включені до тексту документа, що отримав назву *Манільської декларації з туризму*. Манільська конференція вирішила щорічно відзначати *Всесвітній день туриста* (27 вересня, починаючи з 1980 р. – від дати проведення конференції).

- Міжпарламентська конференція з туризму, яка була проведена з ініціативи Міжпарламентського союзу та ВТО в 1989 р. у Гаазі.

В ній брали участь парламентарі з 51-ї країни світу. Результатом роботи конференції стало прийняття *Гаазької декларації з туризму*, в якій було викладено 10 основних принципів розвитку туризму та відповідні рекомендації щодо їх реалізації» [32, с. 237].

Норми, що входять до цього інституту, забезпечують найбільш ефективну співпрацю країн в галузі туризму та закріплюють взаємну зацікавленість у їх розвитку учасниками туристичного обміну. У зв'язку з цим більшість норм міжнародного права в галузі туризму були прийняті на міжнародних конференціях та нарадах з питань туризму.

Особливе місце в системі міжнародного права в галузі туризму посідають регіональні законодавчі акти: Шенгенська угода «Про єдиний візовий Туристичний простір». Важливим інструментом регулювання міжнародного туризму в останні роки були «Рекомендації зі статистики туризму». У «Рекомендаціях» на основі Римської резолюції, Манільської і Гаазької декларацій сформується поняття та види туризму, викладені основні туристичні терміни та поняття, наводиться класифікація та визначення категорій мандрівників та сформульована мета туристських відвідувань.

Авторами було проведене дослідження багатосторонньої співпраці з розвитку міжнародного туризму на прикладі Шенгенської угоди, результати якого наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Шенгенська угода як приклад багатостороннього співробітництва з розвитку міжнародного туризму

Етапи реалізації Шенгенської угоди	Країни – учасники Шенгенської угоди
1985 – підписання угоди у м. Шенген (Люксембург) про поступове скасування контролю на загальних кордонах	Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Германія, Франція (5 країн)

Продовження табл. 1.2

Етапи реалізації Шенгенської угоди	Країни – учасники Шенгенської угоди
1990 р. – підписання конвенції про застосування Шенгенської угоди від 14 червня 1985 р. Вступила в силу 26 березня 1995 р.	Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Німеччина, Франція, Іспанія, Португалія, Австрія, Італія, Греція (10 країн)
2001 р. – підписання угоди про поширення дії Шенгенської угоди	Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Германія, Франція, Іспанія, Португалія, Австрія, Італія, Греція, Данія, Швеція, Фінляндія, Норвегія, Ісландія (15 країн)

Джерело: систематизовано автором за [33, с. 217-218].

До основних інструментів регулювання міжнародної туристичної діяльності належать:

- Всесвітня декларація з прав людини (1948 р.);
- «Загальна резолюція з розвитку туризму» (1963 р.)
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.);
- Варшавська конвенція про уніфікацію деяких відповідних норм міжнародних повітряних перевезень (1929 р.);

- Чиказька конвенція про міжнародну цивільну авіацію (1944 р.),
- Конвенція про митне постачання туризму (1954 р.);
- Будапештська конвенція про спрощення туристичних подорожей (1976 р.);
- Конвенція про охорону світової культурної та природної спадщини (1972 р.);
- Манільська декларація зі світового туризму (1980 р.);
- Документ Акапулько, прийнятий на Всесвітній нараді з туризму при СОТ (Мексика, 1982 р.);
- Софійська резолюція VI сесії Генеральної асамблеї СОТ (1985 р.);
- Гаазька декларація з туризму (1989 р.);
- Конвенція про права дитини (1990 р.);
- Буенос-Айреська резолюція IX сесії Генеральної асамблеї СОТ із питань туризму та безпеки туристів (1991 р.);
- Туристична декларація Всесвітнього туристичного форуму в Осаці та Всесвітній конференції міністрів з туризму (1994 р.);
- Генеральна угода про торгівлю послугами (1994 р.);
- Каїрська резолюція XI сесії Генеральної асамблеї СОТ з питань запобігання організованому секс-туризму (1995 р.);
- Стокгольмська декларація проти комерційної сексуальної експлуатації дітей (1996 р.);
- Манільська декларація про соціальний вплив туризму (1997 р.);
- Всесвітній кодекс етики в туризмі (1999 р.).

Міжнародна дипломатична конференція з митних формальностей, що відбулася в 1954 р. в Нью-Йорку, зіграла свою роль у регулюванні міжнародного туризму. На ній було прийнято міжнародні документи, що регламентують митні пільги туристів.

У 1963 р. у Римі відбулася Перша конференція ООН з туризму та подорожей. У її роботі взяли участь 87 країн-членів ООН, 5 спеціалізованих

організацій ООН, 7 міжурядових та 14 неурядових міжнародних організацій, зацікавлених у розвитку міжнародного туризму.

«У 1980 р. в м. Манілі, Філіппіни відбулася Всесвітня туристична конференція, яка мала на меті виявити сучасний характер туризму, визначити його роль в динамічному світі, змінивши, відповідальність держав за розвиток туризму. На конференції були розглянуті нові концепції туризму (насамперед як спосіб відпочинку та форми відпочинку, подорожі та розселення людей з будь-якими цілями, а не лише як прибутковий сектор економіки), нові принципи та основні напрями його розвитку» [28, с. 71].

З 21 по 27 серпня 1982 р. у м. Акапулько (Мексика) відбулося всесвітня нараду з туризму. У нараді взяли участь 79 держав світового співтовариства та 57 делегацій різноманітних міжнародних організацій, які мають інтереси у міжнародному туристичному бізнесі. Організатором Всесвітньої наради виступила Всесвітня туристична організація. Ініціатором проведення такої наради були Мексиканські Сполучені Штати. Метою наради була необхідність розгляду державами-учасницями положення з виконанням рішень, рекомендацій та інструкцій, прийнятих на Всесвітній конференції з туризму у 1980 р. у Манілі (Філіппіни), зокрема, в її підсумковому документі - Манільській декларації [28, с.76].

Логічним продовженням окреслених вище заходів стала Всесвітня конференція міністрів туризму (Осака, Японія, 1994 р.), у Декларації якої показано роль туризму як найбільшого світового виробника послуг і основного джерела зайнятості. Встановлено завдання подальшого вдосконалення професійної освіти туристичних працівників, проведення досліджень у цій сфері. У ній зазначається: «Уряди відповідають за поступовий розвиток туризму, зміцнення безпеки подорожей, захист туристів, спрощення туристичних формальностей та процедур, перетворення туризму в "індустрію гостинності" з турботою про туристичні ресурси та навколишнього середовища» [28, с. 77].

«Ще один новий важливий інструмент регулювання туризму і туристичної діяльності, про необхідність розробки якої обговорювалося ще на Римській конференції 1963 р., – Всесвітній кодекс етики в туризмі. Кодекс був прийнятий Генеральною асамблеєю СОТ 1 жовтня 1999 р. у м. Сантьяго, Чилі .

Він охоплює такі питання, як:

- внесок туризму у взаєморозуміння та повагу між народами та суспільствами;
- туризм як засіб індивідуальної і колективної реалізації, фактор сталого розвитку;
- використання культурної спадщини туризмом та його внесок у збереження цієї спадщини;
- вигоди від розвитку туризму для приймаючих країн та громад;
- зобов'язання акціонерів у розвитку туризму;
- право на подорожі та волю туристичних рухів;
- права працівників та підприємців у туристичній галузі.

За цих питань представлені принципи Всесвітнього кодексу етики в туризмі, а також гарантії реалізації цих принципів» [28, с. 73].

Ще одним з прикладів міжнародної співпраці в галузі туризму є *міжнародні туристичні біржі, ярмарки, виставки, салони* вони вважаються найвпливовіші міжнародні події, що відіграють важливу роль у розвитку туристичної галузі, в управлінні регіональним розвитком туризму та ефективним інструментом в покращенні міжнародної співпраці.

Основними цілями таких міжнародних заходів є:

- ознайомлення з туристичними продуктами різних фірм;
- вивчення попиту на туристичні послуги;
- встановлення ділових контактів;
- укладення комерційних справ та підписання договорів;
- обмін інформацією;
- реклама та просування туристичного продукту.

«Найбільшою у світі туристичною виставкою є *Міжнародна туристична біржа (ITV) у Берліні* з 1966 року. У ній беруть участь представники державних міністерств, відомств, комітетів та рад з питань туризму, національних та регіональних туристичних організацій, туристичних агентств, туроператорів та турагентів, готелі та готельні мережі, авіаційні та круїзні компанії, структури систем бронювання, страхові компанії, спеціалізовані видавництва, радіо- та телекомпанії. Переговори проводяться в рамках обміну між представниками іноземних організацій та комерційних туристичних компаній» [34, с. 37].

Міжнародна туристична виставка (SIT) у Штутгарті, що проводиться щорічно у партнерстві з різними країнами, нещодавно конкурує з Берліном.

Світовий ринок подорожей у Лондоні проводиться щороку з 1980 року в листопаді-грудні протягом 5 днів за участю туристичних агентств, представників туристичної галузі та засобів масової інформації. Поряд із укладанням угод, лондонський ринок запроваджує інновації в галузі туризму.

Міжнародний туристичний ярмарок (FIGUR) у Мадриді проводиться щороку з січня 1981 року протягом 6 днів. Серед учасників - турагенції, готельні асоціації, авіакомпанії. Ярмарок супроводжується фестивалем народних пісень та танців, показом рекламних фільмів про туризм.

Лейпцизький туристичний ярмарок також дуже популярний.

Паризький міжнародний салон туризму і подорожей, що проводиться щорічно в середині лютого протягом 7-10 днів, *Міланська міжнародна туристична біржа* - у другій половині лютого протягом 5 днів, *Міжнародна туристична виставка азійського регіону (Гонконг)*, *Міжнародна Ярмарок туризму (Чикаго)*, *Міжнародна виставка в Салоніках* тощо [34, с. 38].

Сьогодні найважливішими завданнями країн світу, що розвиваються, є створення умов для освіти широких верств населення, формування кваліфікованих кадрів, виховання менеджерів, які відповідають вимогам сучасних тенденцій міжнародного бізнесу і розвитку сфери туризму зокрема.

Як зазначає Крупеніна Т., що на ринку робочих місць Європейського союзу 13% займає туризм [35, с. 39].

За даними Міжнародної організації праці (МОП) у світовій системі туризму, «зайнято понад 130 млн. чоловік, а створення одного робочого місця обходиться приблизно в 20 разів дешевше, ніж у промисловому секторі економіки» [36, с. 29].

Прикладами розвинених у туристичному відношенні країн є: «Іспанія, Туніс, Італія, Греція, Франція, Австрія, де в секторі послуг зайнято від 20-50% зайнятого населення з трьох нових професій, як правило (особливо для молоді), дві можуть виникнути у туристичному секторі» [37, с. 115].

Згідно з аналітичними даними у США збільшення «інвестицій на навчання на 10% збільшує продуктивність праці на 8,5%, водночас збільшення капіталовкладень на 10% збільшує продуктивність праці на 3,9%. На кожен долар, вкладений у розвиток виробництва у США, припадає 85% на розвиток робочої сили» [38, с. 105].

Провідні західні фірми, зважаючи на досвід США, все більше коштів інвестують в освітній розвиток спеціалістів.

Всесвітні компанії витрачають на фахове навчання та підготовку професійних кадрів на виробництві великі кошти - від 2 до 10% фонду оплати праці.

У Великобританії вартість професійного навчання становить 3,6% ВВП, у Франції середня вартість навчальних компаній становить 3% від фонду оплати праці і продовжує зростати. Частота професійного навчання працівників у розвинених країнах становить не більше 3 років (в Японії -1-1,5 року) [39].

Як засвідчує Красношарпа В., за статистичними даними 85% опитаних японських менеджерів на перше місце в своїх задачах поставили розвиток людських ресурсів в той час, як впровадження нових технологій зайняло 45%, а просування продукції на нові ринки – 20% [40].

Як зазначалося автором раніше ЮНВТО в м. Сантьяго (Чілі) 01.10.1999 р., прийняв важливий документ – Глобальний етичний кодекс туризму. В статті 9 п.2. зазначено, що «наймані й самодіяльні працівники сфери туризму й суміжних галузей мають право й зобов'язані проходити належне початкове

навчання й постійно вдосконалювати свої навички, вони повинні мати гідний соціальний захист, варто максимально підвищувати надійність їхньої зайнятості, для резонних працівників сектора повинен бути запропонований особливий статус, особливо в плані їхнього соціального захисту» [14].

«Велика увага приділяється навчанню для туристичного бізнесу у всьому світі. За даними СОР на початку 90-х років у Європі існувало 105 вищих та 139 загальноосвітніх шкіл туризму, в Америці - відповідно 6 та 17, в Азії та Тихоокеанському регіоні - 13 і 35» [41, с. 244].

Також, СОР додає, «більшість навчальних закладів, які готують персонал для туризму, Великобританія 37, Іспанія та Італія - 28, Франція - 22; на американському континенті є Канада - 25, США - 22 і Чилі - 12, а в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні - Австралія - 16, Китай - 6, Філіппіни - 5 і Японія - 4» [42].

На думку Герасименко В. Г. «Експерти з питань туризму наголошують на високій якості освітніх програм у галузі туризму та готельного господарства в Університеті Корнелла в США, в Міжнародному інституті готелів у Швейцарії, в Інституті туризму Віденського економічного університету. Tourismus та Freizeitwirtschaft) в Австрії (Institut fur Tourismus und Freizeitwirtschaft) в Австрії» [37, с. 117].

Світова практика показує, що найбільш конкурентоздатними є ті підприємства та організації, які постійно інвестують у розвиток персоналу. За статистикою, більшість коштів на навчання персоналу інвестують компанії, які займаються фінансами, страхуванням, нерухомістю, високими технологіями та транспортними послугами, і, як правило, менше у галузі виробництва, охорони здоров'я, сільського господарства, будівництва та розробки родовищ.

Рісін І. Є вважає, що при цьому, «в компаніях з офіційно закріпленої стратегією управління персоналом виручка в розрахунку на одного співробітника майже в три рази вище, а віддача від інвестицій в персонал на 70 відсотків більше» ніж у компаній, що мають стратегію, не позначену в документі [43, с. 37].

Отже, світовий досвід показує що туризм може бути ефективним засобом сприяння соціально-економічному зростанню для всіх країн, якщо одночасно будуть вжиті необхідні заходи для вирішення найактуальніших національних проблем, тому згідно з цим були створені інструменти регулювання міжнародного туризму які є важливим елементом в розвитку туристичних відносин та гармонізації в міжнародній співпраці в туристичній сфері.

Висновки до розділу 1

Міжнародна співпраця в галузі туризму – це система партнерства на регіональному, державному та міждержавному рівнях, яка забезпечує просування національного туристичного продукту країни на світовий ринок, сприяє його залученню до світового інформаційного простору, придбанню прогресивного досвіду організації туристичної діяльності.

Ефективними формами міжнародної співпраці в галузі туризму є співпраця на двосторонній основі та багатосторонній основі.

Співробітництво на двосторонній основі – являє собою домовлені умови між двома країнами довготривалої співпраці у розвитку туризму, які пов'язані спеціальними угодами, які в основному називають міждержавними угодами про співпрацю в галузі туризму.

Багатостороння співпраця передбачає координацію спільних дій для розвитку міжнародного туризму між двома та більше країнами. Міжнародні організації слугують в якості однієї з важливих і найбільш ефективних форм багатостороннього співробітництва між державами, що є їх членами.

Світовий досвід є прикладом, що туризм може бути ефективним засобом сприяння соціально-економічному зростанню для всіх країн, якщо одночасно будуть вжиті необхідні заходи для вирішення найактуальніших національних проблем, тому згідно з цим були створені інструменти регулювання міжнародного туризму які є важливим елементом в розвитку туристичних відносин та гармонізації в міжнародній співпраці в туристичній сфері.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

2.1. Діагностика форм співпраці в галузі туризму на міжнародному рівні

Україна маючи значний туристично-рекреаційний потенціал є в списку країн що можуть стати туристичною державою світового рівню. Завдяки міжнародній співпраці відкриваються великі можливості в просуванні національного туристичного продукту на міжнародний ринок, та залучення до українського інформаційного простору кращих світових практик організації туристичної діяльності. Україна є відкритою для міжнародної співпраці в туристичній галузі.

Автором було розглянуто систему міжнародної співпраці на прикладі світових організацій, а зараз автор пропонує розглянути дану систему на прикладі України.

Цілеспрямована та систематична діяльність з розвитку міжнародних туристичних відносин є фактором інтеграції України до європейського співтовариства, розвитку національної економіки та культури, ефективного

використання туристичних ресурсів, розбудови транскордонної інфраструктурної мережі.

Як засвідчує Жадько К. В., що «Україна відкрита для міжнародної туристичної співпраці, яка повною мірою віддзеркалює загальноєвропейські інтеграційні політичні та соціально-економічні процеси, враховує основні загальнонаціональні пріоритети» [44, с. 73].

Виходячи з національних інтересів, міжнародна туристична політика України є багатовекторною, що реалізується на основі економічної доцільності та взаємовигідної співпраці з певною країною чи регіоном, враховуючи особливості певного туристичного ринку.

Вчені І. Антоненко та В. Гостюк вважають, що для України більше за всі інші підходить третя модель – європейська, за якої регулювання здійснюється багатогалузевим міністерством [45; 46].

Стратегічною метою України є вхід до складу Європейського союзу, тому відповідно й моделі державного управління мають бути наближеними до європейських стандартів.

Як вважають науковці, що одним із важливіших чинників виходу економіки України з кризи – це розвиток галузі туризму.

Розвиток туристичної індустрії напряму залежить від кількості нових робочих місць, зі збільшенням надходжень до бюджету, культурного обміну між представниками різних національностей тощо.

«Міжнародний туристичний бізнес для України є одним із джерел наповнення бюджету країни і засобом забезпечення зайнятості населення. Туристичні прибуття становлять близько чверті світового рівня, а доходи від туризму – десяту частину прибутку від експорту. З урахуванням євроінтеграційних завдань та збільшенню обсягів іноземного туризму в Україну, що є найбільш економічно вигідним для національної економіки (валютні надходження, створення нових робочих місць тощо), вжито дієвих заходів по спрощенню туристичних формальностей, пов'язаних з в'їздом в Україну іноземців» [47, с. 576].

На думку автора туристична індустрія є складною за структурою галуззю, та потребує чітких та прозорих правових взаємовідносин між всіма суб'єктами діяльності у сфері туризму.

Українське законодавство негайно потребує вдосконалення, розширення та зміцнення даний факт вже доведений практикою.

Для успішного розвитку туризму були створені інструменти регулювання міжнародної туристичної діяльності а саме – це нормативно-правові акти та офіційні документи, спрямовані на встановлення певного порядку, норм, правил, принципів та підходів у здійсненні туристичної діяльності. Вони служать цілями інформації, орієнтації, просування та реалізації на практиці заявлених і проголошених ідей, принципів, концепцій і стратегій.

Шенгенські угоди « Про єдиний візовий туристичний простір» (Директива ЄС 90/134 від 13 травня 1995 р.) вважається регіональними нормативно-правовим актами Європейського союзу, які займають особливе місце в системі міжнародного права в галузі туризму.

Проведений аналіз ВТО показує, що більшість країн світу державна туристична політика реалізується безпосередньо через центральні органи виконавчої влади. Галузь туризму вважається специфічним та досить складним об'єктом державного регулювання.

Смаль І. В. трактує, що « туристична політика держави – це сукупність форм, методів і напрямків впливу держави на функціонування сфери туризму для досягнення конкретних цілей збереження й розвитку соціально-економічного комплексу» [48, с. 40]

На думку Сокола Т. Г., метою державної туристичної політики – є створення конкурентоспроможного рекреаційно-туристичного комплексу, який всебічно задовольнятиме «потреби вітчизняних і закордонних споживачів туристичного продукту, сприятимуть розвитку економіки країни шляхом збільшення робочих місць, бюджетних і валютних надходжень, збереження культурної і природної спадщини» [49, с. 41].

Безумовною складовою міжнародних відносин є розвиток інституційної співпраці. Завдяки безпосередній участі у діяльності світових і міжнародних структур усіх рівнів, практично реалізуються договірні відносини, активізується входження України у світовий туристичний простір.

Важливу роль у просуванні туристичної діяльності відіграє державна підтримка сфери туризму, тому необхідно зосередитись на системі та повноваженнях органів, які забезпечують і гарантують відповідні заходи державної цільової підтримки туризму.

За предметом регулювання нормативно-правові акти України в сфері туризму поділяються на загальні й спеціальні.

- *Загальні нормативно-правові акти* характеризуються тим, що предмет їх регулювання досить широкий та охоплює як туристичні, так і інші соціальні відносини.
- *Спеціальні акти* – це акти, які повністю присвячені питанням туризму.

Цивільний кодекс України вважається знаковим актом в регулюванні питань з туризму, який регулює договірні відносини а також захист прав споживачів туристичних послуг. До договорів про туристичне обслуговування застосовуються загальні умови цивільного законодавства щодо договорів про надання послуг (ст. 901 Цивільного Кодексу України) з урахуванням особливостей, характерних для договорів на туристичне обслуговування.

Міжнародні договори України – це сукупність договорів, укладених Україною в письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, незалежно від того, чи міститься договір в одному або декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретної назви (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо) [50].

Міжнародні угоди України укладаються з метою належного забезпечення національних інтересів, досягнення цілей, завдань та принципів зовнішньої політики України [50].

Законодавство України про туризм складається з Конституції України, Закону «Про туризм», інших актів законодавства України, виданих відповідно до них, міжнародно-правових актів у сфері туристичної діяльності, в яких бере участь Україна.

З метою забезпечення охорони туристичних ресурсів України, їх збереження та відновлення, раціонального використання, забезпечення безпеки туризму, конституційних прав громадян на відпочинок та інших прав громадян, патріотичного виховання органами державної влади та органами місцевого самоврядування в межах своїх повноважень затверджено державні цільові, регіональні та інші програми розвитку туризму.

Загальними нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність туристичного ринку послуг є Конституція України, Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 р. [51] та Закон України «Про курорти» від 05.10.2000 р. [52].

У вересні 1995 року Верховною Радою України важливим кроком було прийняття Закону України «Про туризм» в якому зазначались загальні правові, соціально-економічні та організаційні принципи реалізації державної політики України в галузі туризму та має на меті забезпечення конституційних прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, безпечне середовище для життя та здоров'я, задоволення духовних потреб.

Даний крок сприяв піднесенню авторитету держави, її впевненому вступу у світовий туристичний процес в якому існують цивілізовані норми та правила туристичної діяльності.

Закон України «Про туризм» складається з восьми розділів та міжнародному співробітництву присвячено окремий розділ «Розділ VII Міжнародне співробітництво в галузі туризму».

Як йдеться у «Програмі розвитку туризму України до 2005 р.» від 29.04.2002 р., що «Відсутність структур та важелів державного регулювання туризму в 1989-1993 рр. Призвело до руйнування важливих складових інфраструктури

галузі, краху соціально орієнтованого внутрішнього туризму, відтоку значних коштів за кордон, а також погіршення матеріальної та технічної бази» [53].

З початку незалежності Україна уклала угоди про співпрацю у сфері туризму з понад 50 країнами. У таких угодах договірні сторони, визнаючи, що співпраця в галузі туризму є важливою для економіки та культури обох країн і є засобом сприяння їх розвитку, а також взаєморозуміння та зміцнення відносин, підтверджують своє бажання співпрацювати у рівності та взаємній вигоді.

Конкретні заходи двосторонньої співпраці України спрямовані на:

- широку підтримку діяльності та співпраці туристичних організацій двох країн (зокрема, 18 жовтня 2005 р. Україна стала членом Європейської комісії з туризму як країна з високим рівнем розвитку туризму);
- сприяння збільшенню обсягів туристичних поїздок (групових та індивідуальних) між двома країнами;
- допомога в підготовці професійних фахівців в галузі туризму (в тому числі, за допомогою заохочувальних турів);
- дозвіл на відкриття туристичних рекламних та інформаційних бюро на території України [54].

Діяльність Державної служби туризму і курортів України з реалізації державної туристичної політики у галузі міжнародних відносин направлена на вирішення таких питань, як розбудова договірно-правової бази міжнародної туристичної співпраці, укладання та виконання міжурядових і міжвідомчих угод про співпрацю туристичній галузі, розширення міжнародної туристичної співпраці та забезпечення Дійсного членства України у Всесвітній туристичній організації ЮНВТО (в Україні проведено 9 міжнародних семінарів ЮНВТО, у двох з яких брав участь Генеральний секретар ЮНВТО), у складі Ради по туризму СНД, робочих груп по туризму Центральноєвропейської ініціативи (ЦЕІ), Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) тощо.

Важливим напрямком роботи Державної служби туризму і курортів України залишається розбудова договірно-правової бази зовнішніх відносин із

країнами, що є для України «постачальниками» туристів, зокрема, країн-сусідів та європейськими державами [47, с. 743].

Державне агентство з розвитку туризму України (ДАРТ) вважається центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра культури та інформаційної політики і який реалізує державну політику в галузі туризму та курортів (крім здійснення державного нагляду (контролю)).

У сфері міжнародної діяльності ДАРТ відповідно до покладених на нього завдань:

1) за дорученням Міністра культури та інформаційної політики в установленому порядку бере участь у галузі міжнародних організацій та забезпечує виконання зобов'язань, що випливають з членства в таких організаціях;

2) надає пропозиції та залучається до проведення досліджень туристичного ринку, підготовки та розповсюдження інформації про Україну та її туристичні можливості на туристичному міжнародному ринку та всередині країни, зокрема шляхом організації презентацій про туристичні можливості України, робочих нарад, конференцій, семінарів тощо, а також участі у виставкових заходах як в Україні, так і за кордоном;

3) за дорученням Міністра культури та інформаційної політики бере участь у розробленні міжнародних договорів у сфері туристичної діяльності, готує та подає в установленому порядку пропозиції щодо їх укладення і денонсації, забезпечує виконання Україною зобов'язань за міжнародними договорами з питань, що належать до його компетенції;

4) за дорученням Міністра культури та інформаційної політики бере в установленому порядку участь у міжнародних заходах з питань туризму, міжнародної співпраці, затвердження України на світовому туристичному ринку.

Початок 2017 року ознаменувався довгоочікуваним схваленням Кабінетом Міністрів України нової *«Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року»* [56].

У ній враховано сучасні тенденції, які стримують розвитку туризму в Україні, та вказано, які заходи плануються підвищення ефективності ринку туристичних послуг. Стратегія визначає контрольні показники, які планується досягти у 2019, 2022 та 2026 роках, та очікувані результати від її реалізації.

Так, на думку Кабінету Міністрів України внаслідок реалізації Стратегії будуть досягнуті такі результати:

- зросте конкурентоспроможність національного та регіональних туристичних продуктів;
- підвищиться якість життя населення за рахунок забезпечення сталого економічного зростання, екологічної безпеки, консолідації суспільства, забезпечення доступу до послуг у сфері туризму та курортів;
- будуть створені нові робочі місця, що дозволить населенню вирішити проблему безробіття, особливо у сільській місцевості;
- створюватиметься сучасна туристична інформаційна інфраструктура, а також забезпечено поширення інформації про туристичні ресурси України у світовому інформаційному просторі [57].

Після прийняття *«Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року»* було затверджено *«Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки розвитку туризму, створення умов безпеки туристів, розвитку туристичної інфраструктури міжнародних транспортних коридорів та магістралей в Україні»* [57].

Цей порядок визначає, яким чином будуть використовуватись бюджетні кошти, які передбачено на фінансування цільової програми з підтримки розвитку туризму в Україні.

Насамперед передбачені такі напрямки фінансування:

- формувати конкурентоспроможність туристичного продукту та створювати безпечні умови для туристів шляхом надання інформації про

туристичну інфраструктуру та вдосконалення навчальних програм для фахівців галузі туризму;

- створювати бази даних, кадастрів та реєстрів з метою здійснення обліку туристичних ресурсів;
- проводити маркетингові дослідження туристичного ринку шляхом анкетування туристів та суб'єктів туристичної діяльності;
- на заходи з просування туристичного продукту за допомогою використання маркетингових інструментів;
- проводити різноманітні наукові заходи в галузі туризму за участю фахівців та експертів [58].

Доказом серйозності планів щодо розвитку ринку туристичних послуг на державному рівні України послугував прийнятий закон « Про приєднання до Протоколу про сталий туризм до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат» який був прийнятий 22.02. 2017 року [58].

Даний Протокол про сталий туризм визначає Карпати центром туризму в Україні та стверджує, що державні та місцеві органи влади повинні підтримувати розвиток регіону і одночасно забезпечувати захист вразливих гірських екосистем шляхом перерозподілу та переспрямування туристичних потоків на менш екологічно вразливі райони.

Рамкову конвенцію узгодили та підписали такі країни як: Польща, Румунія, Сербія та Чорногорія, Угорщина, Чехія.

Отже зробимо певні висновки що, завдяки приєднанню Рамкової конвенції, розвиток туризму у Карпатах має стати більш регламентованим та планомірним, а, з іншого боку, визначено конкретні кроки для збереження унікальної гірської екосистеми, яка може бути зруйнована через значний наплив туристів в останні роки.

У грудні 2013 року Україна та Китай підписали Меморандум «Про взаєморозуміння між Державним агентством України з питань туризму та курортів та Національною адміністрацією з питань туризму КНР для сприяння груповим поїздкам китайських туристів до України» [59].

Меморандум спрямований на захист прав китайських туристів під час перебування на території України та забезпечення високого рівня організації цих поїздок

Правовою основою міжнародної співпраці в сфері туризму є міжнародні договори України, укладені відповідно до *Закону України "Про міжнародні договори України"*. Закон встановлює порядок укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України [60].

Незалежними складовими туристичного законодавства України є двосторонні та багатосторонні міжнародні угоди, учасником яких є Україна.

Сюди належать, перш за все, *Договір про співпрацю в галузі туризму*, підписаний в рамках СНД (23.12.1993 р.), а також двосторонні угоди з Індією (27.03.1992 р.), Грузією (13.04.1993 р.), Великим Герцогством Люксембург (12.02.1994.р.), Туреччиною (30.05.1994 р.), Тунісом (07.04.1995 р.), Вірменією (11.12.1999 р.).

На національному рівні питання укладення та дії міжнародних угод що регулюються Віденською конвенцією про право міжнародних договорів 1969 року (сучасною основною складовою міжнародних відносин є розвиток інституційної співпраці, адже через безпосередню участь у світових та міжнародних структурах усіх рівнів практично реалізуються договірні відносини, активізується входження України до світового туристичного простору.

«Членство України у ВТО суттєво підвищило імідж та авторитет України у туристичному співтоваристві, створило передумови для подальшого розвитку національного туризму відповідно до тенденцій світового туристичного ринку із залученням до інформаційної мережі, інвестиційних пропозицій, системи підготовки професійних кадрів, наукових досліджень, відкрило нові можливості налагодження взаємовигідної співпраці з державами-членами на всіх рівнях» [16, с. 184].

Міжнародні туристичні договори, які набрали чинності для України включені до єдиного державного реєстру нормативно-правових актів 2005 – 2015 р. :

- протокол між Адміністрацією Державної прикордонної служби України, Державною фіскальною службою України і Департаментом прикордонної поліції Міністерства внутрішніх справ Республіки Молдова, Митною службою при Міністерстві фінансів Республіки Молдова щодо організації спільного контролю у міжнародному пункті пропуску «Курган – Первомайськ» на території України (дата надбання чинності: 04.11.2005) [86].

- меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством України з туризму та курортів та Національною туристичною адміністрацією Китайської Народної Республіки про сприяння груповим поїздкам китайських туристів до України (дата набрання чинності: 05.12.2013);

Також угоди в міжнародній туристичній співпраці з країнами такими як: Йорданія (12.02.2006), Кіпр (10.09.2010), Корея (08.07.2009), Литва (11.01.2005), Туркменістан (29.10.2015), Андорра (31.10.2011), Білорусь (16.02.2006), Італія (08.10.2008), Мальта (09.07.2008), Молдова (25.07.2008), Польща (24.06.2006), Португалія (28.06.2008), Словенія (11.10.2011), Таджикистан (20.09.2010), Франція (18.12.2012), Чехія (17.02.2006) Чорногорія (09.12.2011), Шрі-Ланка (15.04.2013) [61].

Міжнародні туристичні договори, які набрали чинності для України та включені до єдиного державного реєстру нормативно-правових актів 2019 р. :

- угода між Кабінетом Міністрів України та Радою Міністрів Боснії і Герцеговини про співпрацю в сфері туризму (дата набрання чинності: 14.03.2019 р.);

- меморандум про взаєморозуміння щодо співпраці в галузі туризму між Міністерством економічного розвитку та торгівлі України та Міністерством туризму Румунії (дата набрання чинності: 25.06.2019 р.);

- угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Сербія про співпрацю у сфері туризму (дата набрання чинності: 13.06.2019 р.);

- угода між Урядом України та Урядом Держави Кувейт про співпрацю у сфері туризму (дата набрання чинності: 30.05.2019 р.) [62].

Важливою подією для розвитку туризму стала *Угода між Україною та Європейським Союзом про спрощення оформлення віз*, укладена 18. 06. 2007 р.

«Положеннями Угоди встановлюються переваги для всіх категорій громадян України в частині, що стосується: візового збору (35 євро); тривалості візових процедур; спрощення візових процедур для окремих категорій громадян України; право на безкоштовне отримання шенгенських віз» [63, с. 2].

« Для моніторингу виконання положень Угоди створено Спільний комітет експертів з реалізації Угоди між Україною та ЄС про спрощення оформлення віз, засідання якого проводиться двічі на рік почергово у м. Київ та м. Брюссель» [63, с. 2].

«23 липня 2012 р. в Брюсселі була підписана Угода про внесення змін до головної Угоди, а 22 березня 2013 р. Угоду ратифіковано українським парламентом, 18 квітня 2013 р. – Європейський парламент» [63, с. 2].

«Угода розвитку співпраці з ЄС» відбувається згідно з програмою імплементації «Угоди про партнерство та співпрацю між Україною та ЄС» [64; 65], Указом Президента України від 11.06.1999 р. №615/98 «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» [66] та від 14.09.2000 р. №1072/2000 “Про Програму інтеграції України до Європейського союзу” [63], рішеннями самітів Україна – ЄС, доручення Президента, які стосуються співпраці України з ЄС, Указом Президента України «Про заходи щодо забезпечення реалізації державної політики у сфері туризму» [67], Державною програмою розвитку туризму на 2002-2010 рр. [1, с.19].

Державною програмою підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004–2007 рр. та Державною програмою інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2004-2007 рр., затвердженими Указом Президента України від 13.12.2003 р. №1433/2003, постановою Кабінету Міністрів України від 31.03.2004 р. №417 “Про додаткові

заходи щодо посилення роботи з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”, дорученням Прем'єр-міністра України від 29.01.2002 р. №956/3 до Постанови Верховної Ради України від 17.01.2002 р. №2999-III “Про рекомендації за підсумками парламентських слухань з питань реалізації державної політики інтеграції України до Європейського Союзу”, розпорядженнями Кабінету Міністрів України від 28.06.2003 р. №382-р “Про першочергові заходи з виконання Угоди про партнерство та співпрацю між Україною та Європейськими Співтовариствами та вдосконалення інституційного забезпечення діяльності органів виконавчої влади у сфері європейської інтеграції” та від 4.03.2004 р. №111-р “Про заходи щодо реалізації пріоритетних положень Програми інтеграції України до Європейського Союзу в 2004 р.”, іншими дорученнями Президента, розпорядженнями та дорученнями Уряду України, що стосуються співпраці України з ЄС, рекомендаціями міністерства закордонних справ України, актами міжнародного права [68].

Транскордонне співробітництво є одним з напрямків співпраці в галузі туризму та є одним з характерних ознак сучасних світогосподарських відносин, важливою складовою загальнодержавної політики у різних галузях національної економіки, а також особливою формою зовнішньоекономічної діяльності прикордонних територій. Основні форми транскордонного співробітництва в галузі туризму наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Основні форми транскордонного співробітництва в галузі туризму
та їх характеристика**

Форма	Характеристика
	Як територіальні утворення в межах визначених адміністративно-територіальних одиниць різних країн
Єврорегіони	Організаційні форми співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюються відповідно до двосторонніх або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво та передбачають

	визначення територіальних меж впливу та відповідної організаційної структури.
Міжрегіональні агломерації	Міжрегіональні утворення, які об'єднують на добровільних засадах певну кількість міських, сільських та інших населених пунктів, що розміщені на території різних країн, але мають спільні рекреаційні, економічні, соціальні та інші інтереси
Як окремі суб'єкти туристичної діяльності	
Транскордонні туристичні кластери	Об'єднання суб'єктів туристичної діяльності із підприємствами суміжних галузей що беруть участь у формуванні кінцевого туристичного продукту
Як офіційні документи з визначеними напрямками практичної реалізації стратегічних рішень	
Стратегії транскордонного співробітництва і міжрегіонального розвитку	Документи затвердженні відповідними нормативно-правовими актами, які визначають мету співробітництва (місію), основні стратегічні напрямки її досягнення та є основою для розробки програм і проектів у туристичній галузі.
Двосторонні угоди затвердженні на загальнодержавному рівні	Документи, підписані представниками центральних органів виконавчої влади на взаємовигідній основі, які визначають конкретні права та обов'язки сторін на відведений термін щодо реалізації спільних завдань у туристичній галузі

Продовження табл. 2.1

Форма	Характеристика
Статути, угоди та протоколи між органами місцевої державної влади	Документи, підписані представниками місцевих органів державної влади на взаємовигідній основі, які визначають пріоритети співпраці між конкретними територіями в туристичній галузі
Програми	Документи які дозволяють відокремити конкретні заходи, визначити їх виконавців та джерела фінансування у відповідні терміни для реалізації стратегічних завдань туристичної галузі.
Проекти	Документи, які передбачають досягнення конкретних завдань щодо створення чи вдосконалення туристичного продукту, розбудови туристичної інфраструктури та покращення умов ведення туристичної діяльності

Джерело: систематизовано автором за : [69, 70, 71]

Особливого стратегічного значення набуває транскордонне співробітництво на західному кордоні України, до якого максимально наблизилися кордони Європейського Союзу (далі – ЄС). Для України на сучасному етапі це означає, що транскордонне співробітництво може стати важливим елементом інтеграції до Європейського Співтовариства, що пришвидшує євроінтеграційні процеси в країні, враховуючи принципи регіоналізації та локального розвитку [72].

У розвинених європейських країнах нагромаджено значний досвід транскордонного співробітництва. Як наслідок регіони ЄС відіграють важливу роль у формуванні загальноєвропейської політики. Натомість регіони України перебувають на етапі налагодження транскордонних відносин із регіонами інших країн. Досвід зарубіжних країн, які вже стали повноправними членами ЄС, свідчить, що співробітництво регіонів країн з регіонами країн європейської спільноти може стати ефективним засобом пришвидшення вступу України до ЄС [72].

Необхідність транскордонного співробітництва регламентовано в ряді нормативно-правових документів. Так згідно із планом дій «Україна – Європейський Союз» у частині «Транскордонне та регіональне співробітництво» передбачено розширення контактів та співробітництва на транскордонному та регіональному рівнях із сусідніми новими державами-членами ЄС шляхом використання можливостей та викликів, що виникають в наслідок розширення ЄС [130].

Згідно із чинним законодавством України поняття транскордонного співробітництва визначають «як спільні дії, спрямовані на встановлення та поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції визначеної їх національним законодавством» [130].

Основними завданнями транскордонного співробітництва в галузі туризму можуть бути:

- створення сприятливих умов розвитку туристичного підприємництва;
- ефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу території в контексті концепції збалансованого розвитку;
- підвищення соціально-економічного ефекту від галузі для регіону.

Транскордонне співробітництво і Україні у різних сферах економічного життя, зокрема туристичній, здійснюється відповідно до чинної нормативно-правової бази та ратифікованих міжнародних документів. Найбільш важливими серед них є:

1. Європейська рамкова конвенція про транскордонну співпрацю між територіальними общинами або державами (Мадрид, дата підписання: 21.05.1980 р.), затверджена Постановою Верховної Ради України «Про приєднання України до Європейської рамкової конвенції про транскордонну співпрацю між територіальними общинами або державами» № 3384-XII від 14.07.1993 р.

2. Закон України «Про транскордонне співробітництво» № 1861-VI від 24.06.2004 р.

3. Рекомендації парламентських слухань «Про інтенсифікацію співробітництва України з Європейським Союзом у рамках єврорегіонів та перспективи транскордонного співробітництва» схвалені Постановою Верховної Ради України №1242-V від 27.06.2007 р.

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання розвитку транскордонного співробітництва та євро регіонів» №587 від 29.04.2002 р.

Для розуміння суті транскордонного співробітництва в галузі туризму важливо визначити основні форми його реалізації. До них належать такі:

1. Єврорегіони. Загалом, у Європі налічується майже 120 єврорегіонів, які є досить поширеною формою транскордонного співробітництва. На території України функціонують такі єврорегіони: Карпатський (із 1993 р.), Буг

(із 1995 р.), Нижній Дунай (із 1998 р.), Верхній Прут (із 2000 р.), Дніпро (із 2003 р.), Слобожанщина (із 2003 р.) до яких були залучені Волинський, Чернівецький, Закарпатський, Одеський, Івано-Франківський та Львівські області України, а з іноземних прикордонних держав – адміністративно-територіальні одиниці: Польщі, Білорусі, Румунії, Словаччини, Угорщини, Молдови, Австрії, Німеччини та Франції. Туризм у Європейських регіонах є одним із основних напрямків співпраці [86].

2. Міжрегіональні агломерації. Такі об'єднання, які мають зовнішньоекономічні орієнтири, на сьогодні мало поширені. В Україні існують окремі регіональні агломерації в межах одного регіону, наприклад «Дрогобиччина», яка об'єднує міста Дрогобич, Борислав, Стебник, Трускавець та інші населені пункти Дрогобицького району Львівської області. Основним завданням міжрегіональних агломерацій є несуперечливість розвитку одного населеного пункту для розвитку інших населених пунктів чи регіону загалом. Такі агломерації є особливо ефективними для узгодження інтересів промислових регіонів і туристичних рекреаційних зон.

3. Транскордонні туристичні кластери. Така форма транскордонного співробітництва в Україні розвинена слабо і визначається переважно внутрішньо-регіональним спрямуванням. Розвиток транскордонних туристичних кластерів дозволяє отримати низку переваг, зокрема об'єднати зусилля суб'єктів туристичної діяльності прикордонних територій, зменшити витрати на виробництво та просування туристичного продукту, полегшити доступ до інформації виробників і споживачів туристичних послуг. Основною метою таких кластерів є забезпечення зростання конкурентоспроможності туристичного продукту, який формується зусиллями всіх учасників.

4. Стратегія транскордонного співробітництва і міжрегіонального розвитку. Прикладом може бути підписана Стратегія транскордонного співробітництва між містами Люблін, Львів, Івано-Франківськ і Луцьк, в якій туризм визнано однією з десяти пріоритетних галузей для співробітництва [69].

5. Двосторонні угоди, затвердженні на загальнодержавному рівні. Наприклад, міжурядова Угода між Україною і Польщею про міжрегіональне співробітництво від 24.06.1993р. , у якій закладені правові засади розвитку двостороннього співробітництва між регіонами країн [70].

6. Угоди, статuti та протоколи між органами місцевої державної влади, які мають конкретне спрямування. Наприклад, Угода про міжрегіональну співпрацю між Івано-Франківською областю та повітом «Марамуреш» Румунії, підписано 29.03.2008 р. Одним із пунктів угоди передбачена співпраця в туристичній галузі [71].

7. Програма. Через, програмою ЄС INTEREG, PHARE CBC, TACIS CBC, PHARE CREDO, MEDA, CARDS, LACE, здійснюється фінансова підтримка проектів міжрегіонального і транскордонного співробітництва. На території Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Одеської, Чернівецької та Тернопільської областей поширюється дія програми CADSES, яка реалізується в рамках INTEREG.

8. Проекти, зокрема ті, що фінансуються міжнародними організаціями в рамках виконання програм транскордонного співробітництва. Наприклад, проект «Сталий розвиток Турківської транскордонної зони», що виконуються за фінансової підтримки ЄС у рамках Програми малих проектів транскордонного співробітництва TACIS спільно з Агенцією регіонального розвитку та європейської інтеграції та охоплює цілі налагодження співпраці між Турківським районом Львівської області та сусіднім Бещанським повітом Підкарпатського воєводства Польщі.

Зазначені форми транскордонного співробітництва дозволяють залучати значні фінансові ресурси сторін та міжнародних організацій у розвиток туристичної галузі прикордонних територій. Так, фінансова підтримка проектів міжрегіонального і транскордонного співробітництва надається через вже згадані програми ЄС INTEREG, PHARE CBC, TACIS CBC, PHARE CREDO, MEDA, CARDS, LACE, а також такі фонди як: Євразія, Сороса, Чарльза Стюарта Мотта, Рокфеллерів та ін. Таким чином, можливості транскордонного

співробітництва є дуже широкими, проте в Україні його форми використовуються вкрай неефективно. Тому важливо визначити основні заходи, які б могли подолати існуючі труднощі та дозволили підвищити ефективність використання туристичного потенціалу прикордонних регіонів.

Важливими документами регулювання міжрегіональних відносин у рамках транскордонного співробітництва є програми сусідства «Польща – Україна – Білорусь» (Волинська, Закарпатська, Львівська області) «Угорщина – Словаччина – Україна» (Закарпатська обл.) «Румунія – Україна» (Закарпатська, Івано-Франківська, Одеська, Чернівецька області).

Для ефективності транскордонного співробітництва важливого значення набуває інформаційне забезпечення з метою стимулювання інформаційного обміну між суб'єктами, посилення та поглиблення добросусідських взаємин між територіальними громадами і властями. У транскордонному співробітництві недопустимою є інформаційна асиметрія, при якій виникає нерівномірне інформаційне забезпечення суб'єктів [73, с. 76].

Таким чином, продумана та цілеспрямована державна соціально-економічна політика в галузі туризму є особливим важелем у механізмі регулювання міжнародної туристичної діяльності. У свою чергу, туристична діяльність, як одна з найважливіших галузей економіки, є невід'ємною складовою в розвитку міжнародної співпраці та інтеграції в світову економіку.

2.2. Аналіз місця України в міжнародному туристичному обміні

Туризм – одна з найважливіших форм міжнародної співпраці, що забезпечує багатьом країнам основні бюджетні доходи та зростання рівня зайнятості населення. Він є, з одного боку, окремою та важливою галуззю господарства країн світу, яка характеризується певним рівнем конкурентоспроможності, що змінюється за країнами, а з іншого – інструментом збільшення загальної конкурентоспроможності певної країни на глобальному та міждержавному рівнях.

Незважаючи на широке використання поняття «конкурентоспроможність», єдиного загального визначення ще не розроблено.

Категорія «конкурентоспроможність» - є складним поняттям, яке може набувати те чи інше значення в різних ситуаціях. У найширшому розумінні під конкурентоспроможністю означає потенційну здатність суб'єкта господарювання ефективно функціонувати порівняно з іншими учасниками ринку в конкурентному середовищі [74].

В умовах глобалізації та стрімкого зростання світового ринку туристичних послуг особливої актуальності набуває проблема конкурентоспроможності на туристичному ринку окремих країн. Адже із зростанням ринку розширюються можливості країн щодо реалізації наявного туристичного потенціалу, просування туристичного продукту і збільшення своєї частки.

Водночас жорстка конкуренція змушує виробників туристичного продукту постійно шукати шляхи підвищення ефективності використання власних туристичних ресурсів, залучення іноземних туристів, підвищення конкурентоспроможності надання туристичних послуг.

На сьогоднішній день найбільш відвідуваним регіоном світу є – Європа. Більшість європейських країн мають хороший туристичний імідж, давні традиції якісного туристичного обслуговування, широко використовуючи маркетингові інструменти для просування туристичних послуг.

Домінуюче становище Європи в міжнародному туризмі забезпечується тим фактом, що майже 85% її закордонного туризму створюється в результаті туристичного обміну між європейськими країнами і лише 15% – за рахунок прибуттю з інших регіонів. Розвитку міжнародного туризму в Європі сприяє географічна близькість країн, розвинена мережа транспортних комунікацій, тісні економічні, культурні та етнічні відносини, унікальні туристичні ресурси, високорозвинена туристична галузь [75, с. 64].

Будучи розташованою в центрі Європи та володіючи потенціалом туристичної привабливості, Україна має всі можливості стати її туристичним

центром. Однак у сучасних умовах наша країна займає незначну частку на світовому та європейському ринку міжнародного туризму, виступаючи здебільшого постачальником туристів на ці ринки, що означає відтік коштів із країни. А для цього потрібно вивчити ситуацію, яка склалася за останні роки, оцінити конкурентоспроможність України на європейському ринку туристичних послуг та знайти можливості для її покращення.

Зважаючи на те, що країни мають різні конкурентні переваги у туристичній сфері, достовірно оцінити конкурентоспроможність того чи іншого напрямку за допомогою кількох показників досить важко. У зв'язку з цим використовується рейтинговий підхід.

Одним із ключових рейтингових показників конкурентоспроможності країни в сфері туризму є Індекс конкурентоспроможності сектора подорожей та туризму (Travel and Tourism Competitiveness Index), який складається Всесвітнім економічним форумом кожні два роки і охоплює близько 140 країн.

Дослідження проводиться у тісній співпраці з такими провідними міжнародними організаціями як: Всесвітня туристична організація (UNWTO), Всесвітня Рада з подорожей і туризму (WTTC), Міжнародна асоціація повітряного транспорту (IATA), Міжнародний союз охорони природи (IUCN) та ін.

«Конкурентоспроможність туристичних послуг – це багатогранна категорія, яка залежить як від зовнішніх, так і від внутрішніх факторів, і визначається привабливістю туристичної галузі, її інфраструктурою та якістю самих послуг» [76, с. 128].

Конкурентоспроможність України на європейському ринку туристичних послуг може забезпечити виробництво такого туристичного продукту, який може скласти конкуренцію в сучасних умовах європейського ринку.

У 2005 р. Україна отримала повноправне членство в Європейській комісії з туризму, головним завданням якої є створення спільного простору європейського туризму шляхом проведення узгодженої політики в рекламній та

інформаційній структурі, створення та просування інтегрованого іміджу та туристичного продукту об'єднаної Європи на світовий ринок [77].

Якщо не брати до уваги те, що в Законі України «Про туризм», прийнятому в 1995 р., зазначено, що держава оголошує туризм однією з пріоритетних сфер національної культури та економіки та створює умови для туризму, а різноманіття туристичних ресурсів дозволяє розвивати багато видів в'їзного туризму (культурно-пізнавальний, медичний та оздоровчий, спортивний, лижний, діловий, екологічний, сільський та ін.), у 2017 р. частка України на європейському ринку в'їзного туризму становила лише 2,1%, а в загальноєвропейських надходженнях від туристичної діяльності – 0,2% [50].

Важливим завданням України є виведення на європейський ринок конкурентоспроможного національного туристичного продукту, який може зробити вагомий внесок у формування позитивного сальдо зовнішньої торгівлі та зростання ВВП. Нестабільна внутрішня політична та економічна ситуація та збройний конфлікт на сході України призвели як до зменшення кількості в'їзних туристів, так і загрозове падіння доходів галузі.

Статистичні дані рейтингів економічного розвитку туристичного сектору, складені *Світовою радою з питань подорожей і туризму*, показують, що прямий внесок туристичного сектору у ВВП, зайнятість та капіталовкладення нашої країни нижчий за середньоєвропейський.

«У 2017 році Україна посіла 173 місце за прямим внеском у ВВП з часткою 1,5% порівняно із середнім показником в Європі – 2,5%, за прямим внеском у зайнятість – 171 місце з часткою 1,4% при середньому показникові в Європі – 1,8%, а за внеском у капітальні інвестиції – 175 місце з часткою 1,9% при середньому показникові в Європі – 4,4%» [78].

Міжнародний туризм відіграє важливу роль в економічному зростанні країни. За даними Всесвітньої туристичної організації (ВТО), у 2018 році частка туристичної галузі у світовому ВВП становить 10,4% (8,27 трлн. дол.), забезпечуючи при цьому 6,5% світового експорту (1,5 трлн. дол.), 30% світового експорту послуг, кожне 10-те робоче місце на планеті [79; 80].

У загальній структурі міжнародних туристичних прибуттів туристів найбільшу частку займає європейський континент - 51% у 2017 році, включаючи країни ЄС - 41%.

У загальній структурі прибуття іноземних туристів найбільшу частку становить європейський континент – 51% у 2017 р., у тому числі країни ЄС – 41%. У 2017 р. європейські країни відвідало 670,6 млн. туристів, що на 8% більше ніж у 2016 р. і на 38% більше ніж у 2010 р. У загальній структурі доходів від міжнародного туризму на частку європейських країн припадає 39%, у тому числі країн ЄС – 33%. У 2017 р. міжнародний туризм приніс європейським країнам доходів на суму 519,2 млрд. дол., що на 8% більше ніж у 2016 р. і на 22,8% більше ніж у 2010 р. [79].

За даними Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО) у 2018 р. у світі зафіксовано 1,4 млрд. міжнародних прибуттів. Надходження з туристичних подорожей у світовому масштабі становлять понад 1,43 млрд. дол. США за 2018 рік. За прогнозами експертів UNWTO 2030 р. щорічне зростання показників розвитку міжнародного туризму на 3-4% (1.7 – 1.9 млрд.) [80].

Туристична конкурентоспроможність за версією ВЕФ – це не тільки галузеві показники на зразок культурної спадщини або авіаінфраструктури, але й оцінка стану бізнес-середовища, а також рівня безпеки [81].

Індекс глобальної конкурентоспроможності розрахований за методикою Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), заснований на комбінації загальнодоступних статистичних даних і результатів глобального опитування керівників компаній — великого щорічного дослідження, яке проводиться ВЕФ разом з мережею партнерських організацій — провідних досліджень.

За даними Всесвітнього економічного форуму (*The World Economic Forum*) проаналізовано складові індексу туристичної конкурентоспроможності (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Складові індексу туристичної конкурентоспроможності

Джерело: розроблено автором на основі джерела [81].

Згідно з «Індексом конкурентоспроможності туризму» Україна посіла 88 місце зі 136 проаналізованих країн у 2017 році. Найнижчі позиції нашої країни включають "Безпека та захист" (127 місце), "Ділове середовище" (124 місце), "Природні ресурси" (115 місце), "Екологічна стійкість" (97 місце) та "Пріоритетність подорожей та туризму" (90 місце). До високих позицій України належать показники "Здоров'я та гігієна" (8 місце), "Людські ресурси та ринок праці" (41 місце) та "Цінова конкурентоспроможність" (45-е місце), що за умови грамотної стратегії розвитку позитивного інформаційного фону туристичного напрямку, можна формалізувати в ключових конкурентних перевагах країни (табл. 2.2) [78].

Таблиця 2.2

Місце України серед інших держав за основними показниками індексу туристичної конкурентоспроможності 2007-2017 рр. за даними Всесвітнього економічного форуму

Індекс туристичної конкурентоспроможності							Зміна у ранзі з 2011 р.	Зміна у ранзі з 2007 р.
Ранг	2007 рік		2011 рік		2017 рік			
	Країна	оцінка	Країна	оцінка	Країна	оцінка		
1	Швейцарія	5,66	Швейцарія	5,68	Іспанія	5,43	+7	+3
2	Австрія	5,54	Німеччина	5,50	Франція	5,32	+1	+10
3	Німеччина	5,48	Франція	5,41	Німеччина	5,28	-1	0
4	Ісландія	5,45	Австрія	5,41	Японія	5,26	+18	+21
5	США	5,43	Швеція	5,34	Об. Королівство	5,2	+2	+5
6	Гонконг	5,33	США	5,30	США	5,12	-1	-1
7	Канада	5,31	Об. Королівство	5,30	Австралія	5,10	+6	+6
8	Сінгапур	5,31	Іспанія	5,29	Італія	4,99	+19	+25
9	Люксембург	5,31	Канада	5,29	Канада	4,97	0	-2
10	Об. Королівство	5,28	Сінгапур	5,23	Швейцарія	4,94	-9	-9
-	Україна (78 місце)	3,89	Україна (85 місце)	3,83	Україна (88 місце)	3,50	-3	-10

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [78].

Україна згідно з індексом туристичної конкурентоспроможності у 2017 році посіла 88 місце із 136 проаналізованих країн. До найнижчих позицій нашої країни можна віднести показники «Безпеки і захисту» (127 місце), «Бізнес середовище» (124 місце), «Природні ресурси» (115 місце), «Екологічна стійкість» (97 місце) та «Пріоритезація подорожей і туризму» (90 місце). До високих позицій України можна віднести показники «Здоров'я і гігієна» (8 місце), «Людські ресурси і ринок праці» (41 місце) та «Цінова конкурентоспроможність» (45 місце), що за умови грамотної стратегії розвитку позитивного інформаційного фону туристичного спрямування можна оформити в ключові конкурентні переваги країни (рис 2.2) [78].

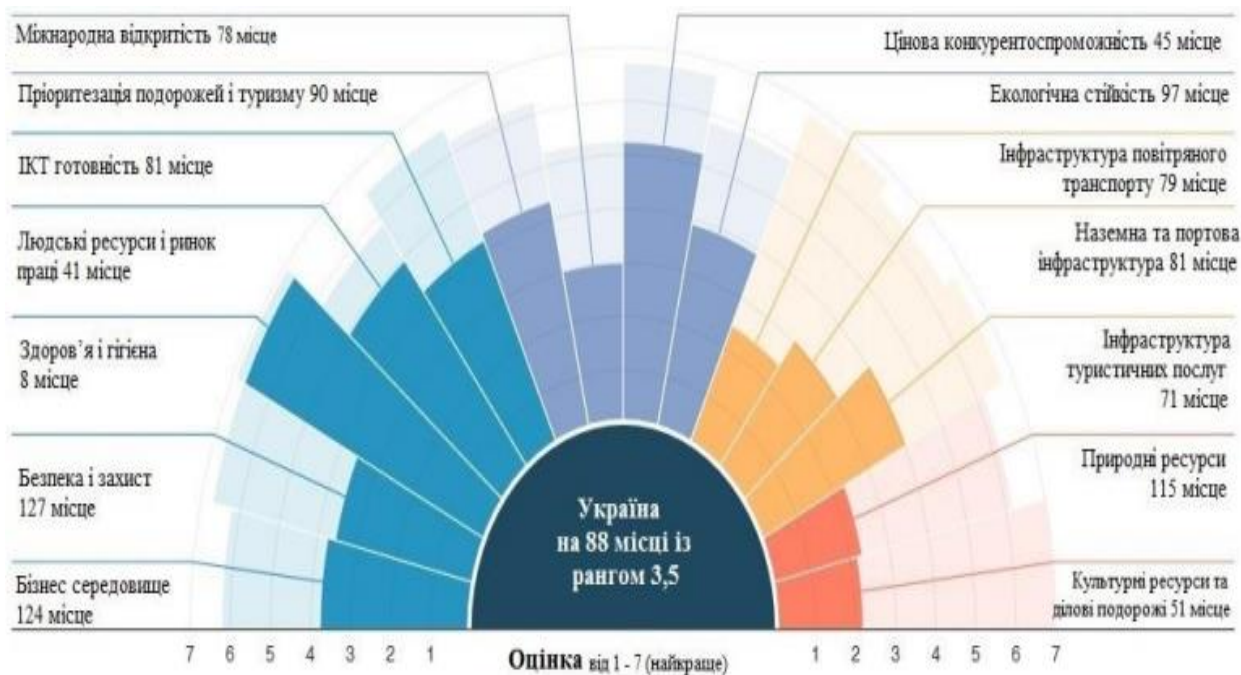

Рис. 2.2. Огляд продуктивності України за показниками індексу туристичної конкурентоспроможності за даними ВЕФ у 2017 р.

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [78].

У 2017 році Іспанія зміцнила свої позиції, посівши 1 місце, Франція, Німеччина та США стабільні, такі країни, як Японія, Австралія та Італія продемонстрували швидке зростання, а Швейцарія перемістилася з першого місця у 2007 році на 10 місце у 2017 році. Мальта та Сінгапур стабільно входять до п'ятірки країн за пріоритетом подорожей та туризму на 2007-2017 роки, де Маврикій та Іспанія демонструють дещо більші коливання. Тобто керівництво цих країн визначило туризм як провідну галузь не на декларативному рівні [78].

В останньому профільному звіті Всесвітнього економічного форуму (*The World Economic Forum*) її конкурентоспроможність експерти оцінили досить пристойно: Оновлений індекс оцінює 140 економік країн світу за 98-ма індикаторами, які розділені за 12-ма групами або драйверами продуктивності. Для кожного індикатора, використовується шкала від 0 до 100, що вказує на те, наскільки близька економіка до ідеального стану конкурентоспроможності.

Рис. 2.3. Позиції країн світу в індексі глобальної конкурентоспроможності

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [81].

Отже, з рис 2.3 маємо наступні висновки, що за сумою всіх 98 показників лідером виявилась США яка продемонструвала найкращий результат з рахунком 85,6 бали, випередивши Сінгапур та Німеччину. До першої десятки країн з найбільш продуктивними економіками світу також ввійшли Швейцарія, Японія, Нідерланди, Гонконг, Великобританія, Швеція та Данія. На іншому кінці шкали Гаїті, Ємен і Чад, які були визнані найменш конкурентоспроможними країнами. Середній бал для світової економіки становить 60,40 пунктів.

У 2018 році Україна посіла 83 місце у рейтингу глобальної конкурентоспроможності країн, складеного фахівцями ВЕФ. Загалом рейтинг аналізує ситуацію в 140 країнах чи територіях. Україна посіла, за рейтингом, 77 місце - за рівнем адаптації технологій, 110 місце - за рівнем розвитку державних установ, 131 місце - за макроекономічною стабільністю, 94 місце -

за охороною здоров'я, 58 місце - за інноваційними можливостями, 46-е - за освітою, 66-е - за ринком праці (рис. 2.3) [81].

Україна в порівнянні з іншими країнами світу опинилася на одному рівні з такими визнаними центрами міжнародного відпочинку, як Домініканська Республіка, Шрі-Ланка, Туніс і Албанія. Дані показники на думку автора показують те що Україна займає не останню позицію серед країн світу, проте країні є над чим працювати, та вдосконалюватись та підвищувати дані показники в подальшому.

В рейтингу туристичної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) Україна 2019 – на 88-му місці серед 136 країн і територій. Рейтинг складають на основі дослідження 14 ключових параметрів, серед яких – культурні ресурси, доступна інфраструктура, ціни, охорона здоров'я, рівень безпеки, відкритість до міжнародної співпраці. Дослідницьких інститутів і організацій у країнах, аналізованих у звіті

Як можна спостерігати Україна серед інших держав за основними показники індексу туристичної конкурентоспроможності не займає лідируючі позиції. Але цікавим є спостереження, щодо розподілу найвищих оцінок серед країн світу. Такі країни як Іспанія, Франція, Німеччина, Об'єднане Королівство, США, Канада та Швейцарія впродовж останніх 10 років входили у 10 країн з найвищими оцінками індексу туристичної конкурентоспроможності.

Серед актуальних проблем розвитку туризму також низька якість доріг; недостатнє рекламно-інформаційне забезпечення або взагалі відсутність інформації в європейських країнах про різноманітні місця України; слабка управлінська культура туризму та ін. [81; 82; 83].

Досліджена інформація свідчить про неефективність маркетингової політики щодо просування українського туристичного продукту на європейський ринок. Індекс конкурентоспроможності у сфері туризму розраховується за 14 показниками, пов'язаними із в'їздом туристів, які об'єднані в чотири групи (субіндекси), що характеризують сприятливість середовища в країні для розвитку туризму, державну політику та створення

сприятливих умов у сфері подорожей та туризму, інфраструктуру, природні та культурні ресурси (рис. 2.3) [84].

Україна має різні оцінки сукупних компонентів Індексу конкурентоспроможності у сфері туризму. Зокрема, конкурентними перевагами України, згідно з Індексом конкурентоспроможності подорожей та туризму-2017, є здоров'я та гігієна - 8 місце (як у світі, так і в Європі), а також (хоча і з дещо гіршими позиціями) людські ресурси та ринок праці (41 місце у світі та 25 місце у Європі), цінова конкурентоспроможність туристичної галузі (45 місце у світі та 10 місце у Європі), культурні ресурси та ділові поїздки (51 місце у світі та 22 місце у Європі). Найгіршими показниками були такі компоненти Індексу конкурентоспроможності, як рівень безпеки в країні (127 місце, останнє серед європейських країн) та ділове середовище (124 місце, передостаннє в Європі, позаду лише за Боснія та Герцеговина) [78].

За іншими показниками на фоні європейських країн рейтинг України також невисокий. Наприклад, займаючи 81 місце у світі за показником інфраструктура інформаційно-комунікаційних технологій, наша держава знаходиться позаду всіх європейських країн, за винятком Албанії. За екологічною стійкістю, опинившись на 97 місці, Україна випередила лише три європейські країни.

Як показує досвід різних країн, успіх розвитку туризму залежить від того, як на державному рівні сприймається ця сфера. Зацікавленість держави в туризмі дозволяє значно збільшити експорт туристичних послуг.

Проведений аналіз дає можливість визначити шляхи вдосконалення державної політики розвитку туризму в процесі забезпечення євроінтеграційної діяльності України, серед яких важливе місце належить:

- формуванню привабливого туристичного іміджу країни та її регіонів;
- удосконаленню правових засад регулювання у сфері туризму;
- стимулюванню підприємств до розвитку туристичної інфраструктури, створення нових робочих місць;

- збільшенню асортименту туристичних послуг;
- впровадженню ефективних фінансово-економічних механізмів для стимулювання туристичної діяльності та залучення інвестицій ЄС задля розбудови найбільш відвідуваних місць;
- збільшенню уваги до іноземних туристів;
- поширенню реклами туристичних місць України за кордоном;
- поглибленню співпраці з міжнародними туристичними компаніями;
- збільшенню витрат на маркетингову політику просування туристичного продукту на європейський ринок;
- поширенню інформації через онлайн-комунікації;
- проведенню відкритих форумів серед молоді щодо пошуку нових ідей для поліпшення туристичної сфери;
- покращенню екологічної ситуації тощо.

Для підвищення конкурентоспроможності України на ринку європейських послуг необхідно сформувати ефективну модель співпраці держави, бізнесу та суспільства. Для залучення більшої кількості іноземних туристів Україні доцільно брати участь у різних міжнародних виставках, презентуючи національний туристичний продукт. А для використання кращого європейського досвіду до розробки програм розвитку туристичної галузі варто залучити вітчизняних і зарубіжних фахівців сфери туризму.

Сьогодні Україну можна віднести до країн із середнім рівнем розвитку туристичного продукту, у якій в достатній мірі не використовуються сприятливі передумови для належного розвитку в'їзного туризму. Перш за все, конкурентні переваги України забезпечує її вигідне геополітичне положення, оскільки наша держава знаходиться на європейському перехресті, будучи одночасно частиною Центрально-Східної та Південно-Східної Європи, що є сприятливим, зокрема, для ділового туризму. Привабливими для європейських туристів є природно-рекреаційні та культурно-історичні ресурси України. За рівнем забезпеченості історичними, природними, культурними ресурсами, етнографічними надбаннями та пам'ятками архітектури, що можуть зацікавити

іноземних туристів, наша держава займає одне з провідних місць в Європі [85; 82].

За даними «Державної прикордонної служби України» в 2018 році іноземні відвідувачі перетинали кордон України 14,2 млн. разів. Цей показник можна порівняти з Польщею — 19,6 млн. разів. А для Чехії рекордом стали 13,7 млн. перетинів. Але частка мандрівників-відпочивальників у цьому потоці в Україні помітно менша, ніж у сусідніх із нею західних країнах, хоча вона і неухильно зростає (рис. 2.4) [86].

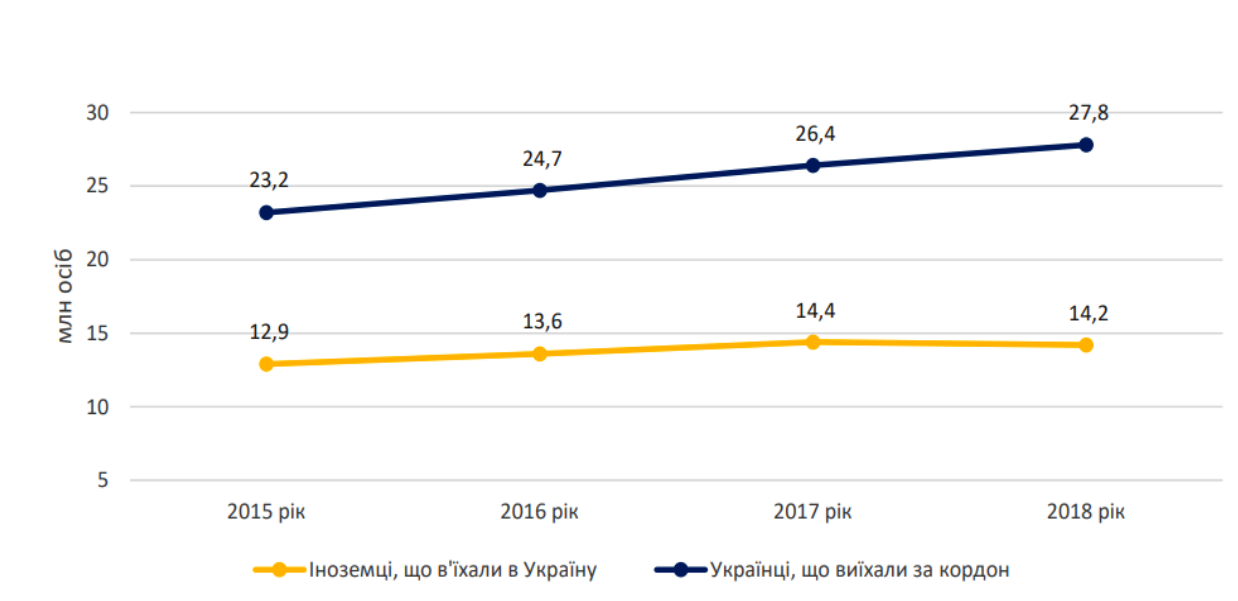

Рис. 2.4. В'їзд іноземців в Україну та виїзд громадян України за кордон (2015-2018 рр.)

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [86].

В'їзний туризм аналізуючи туристичний потік протягом 2015 – 2018 років слід зазначити тенденцію до зростання, хоча за результатами 2018 року показник в'їзного туризму залишився фактично на рівні 2017 року (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Інформація щодо кількості іноземних громадян, що приїхали до України

тис. осіб

	2015 рік	2016 рік	2016/2015, %	2017 рік	2017/2016, %	2018 рік	2018/2017, %
I квартал	2 864,8	2 427,3	-15,3	2 631,5	8,4	2 547,7	-3,2
II квартал	3 214,0	3 392,7	5,6	3 697,1	9,0	3 673,4	-0,6
III квартал	3 733,2	4 559,5	22,1	4 769,5	4,6	4 935,7	3,5
IV квартал	3 074,2	3 226,3	4,9	3 323,1	3,0	3 050,1	-8,2
Всього	12 886,2	13 605,9	5,6	14 421,2	6,0	14 207,0	-1,5

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [86].

За даними туристичного підрозділу «Київської міської державної адміністрації» (КМДА), за 2018 рік столицю України відвідало 1,8 млн. інтуристів. А якщо поточна динаміка збережеться, то за підсумками нинішнього року їх вже буде 2 млн. За перші 6 місяців 2019-го Київ уже відвідали майже 900 тис. іноземців [87].

Рис. 2.5. Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну за 2015-2018 рр.

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [87].

Виїзний туризм за підсумками 2018 року можна відзначити незначне збільшення виїзного туристичного потоку на 5,2 %, у порівнянні з 2017 роком (рис. 2.6).

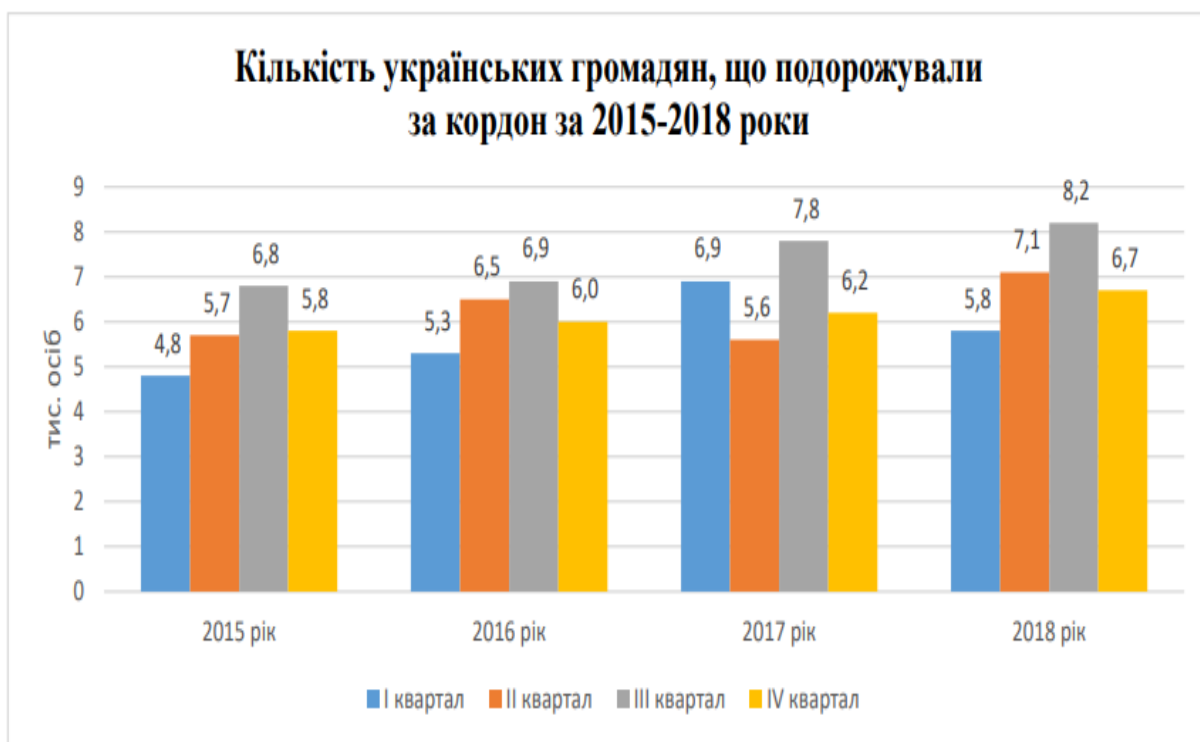

Рис. 2.6. Кількість українських громадян, що подорожували за кордон, 2015-2018 рр.

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [87].

Прикордонні держави традиційно є лідерами за кількістю відвідування України: Білорусь, Польща, Румунія, Словаччина, Молдова, Угорщина (табл. 2.4).

З огляду на те, що прикордонні країни традиційно є лідерами за відвідуванням України і складають 82,3 % всього в'їзного туристичного потоку у 2018 році, коливання показників туристичних потоків в основному залежить саме від цих країн.

Таблиця 2.4

ТОП-20 країн, громадяни яких найчастіше відвідують Україну

	Країна	2015	2016	2017	2018	Приріст 2018/2017, %
1	Молдова	4739,6	4474,2	4 548,2	4 436,7	-2,5
2	Білорусь	1898,5	1827,8	2 733,0	2 666,7	-2,4
3	Росія	1321,0	1542,6	1 521,0	1 539,2	1,2
4	Польща	1156,9	1195,1	1144,4	1 097,1	-4,1
5	Угорщина	1072,1	1271,2	1059,8	915,8	-13,6
6	Румунія	765,0	775,8	792,9	740,5	-6,6
7	Ізраїль	149,6	217,2	261,1	317,8	21,7
8	Словаччина	413,2	410,7	366,3	314,0	-14,3
9	Туреччина	142,9	206,7	275,5	279,2	1,3
10	Німеччина	155,8	171,5	210,1	237,9	13,3
11	США	108,5	138,2	154,1	184,3	19,7
12	Великобританія	54,8	70,4	78,8	116,0	47,3
13	Італія	63,3	77,8	84,6	97,6	15,4
14	Азербайджан	75,8	105,9	96,1	93,8	-2,3
15	Литва	35,3	52,3	75,6	93,3	23,4
16	Чехія	39,5	49,1	67,7	78,6	16,0
17	Франція	46,0	54,3	61,2	66,8	9,2
18	Болгарія	35,6	42,2	47,0	50,7	7,9
19	Грузія	37,8	48,4	49,3	47,6	-3,3
20	Казахстан	27,6	37,6	41,5	46,9	13,3
	Всього	12886,2	13605,9	14421,2	14 206,7	-1,5

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [87].

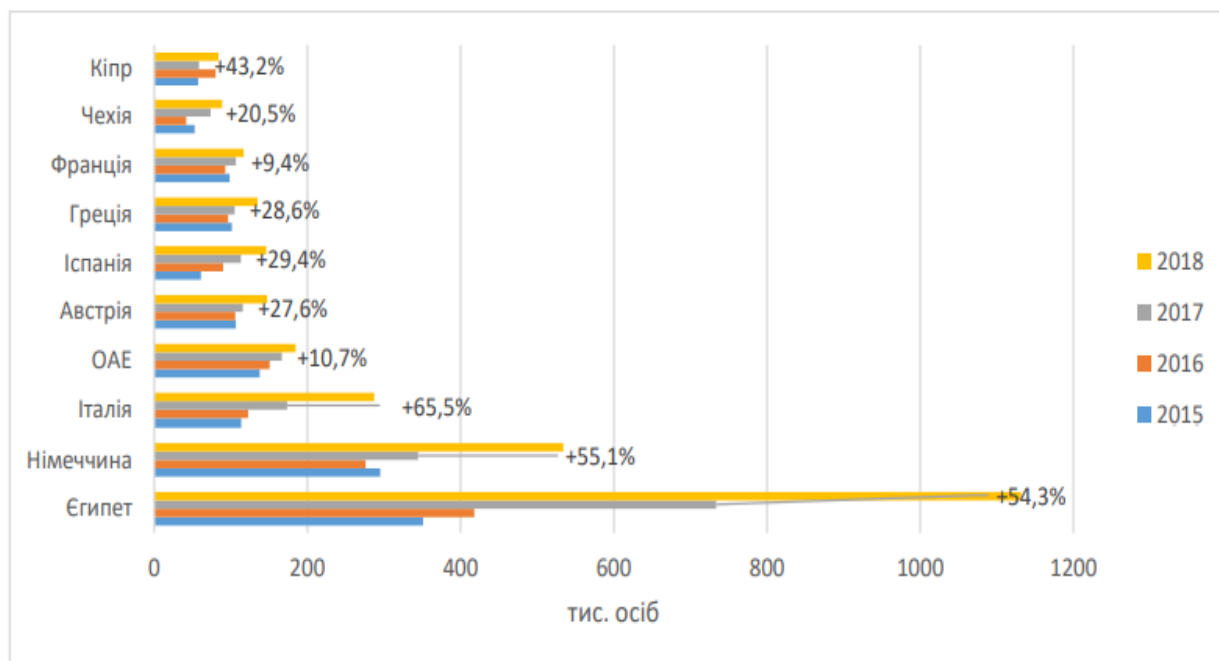

Рис. 2.7. Динаміка росту виїзду громадян України до неприкордонних країн

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [87].

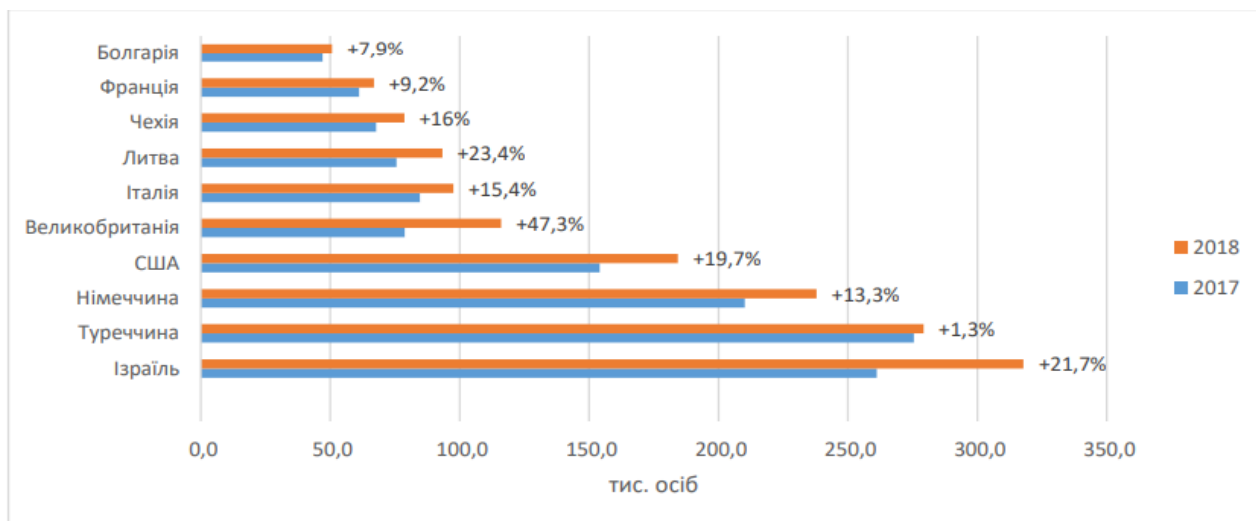

Рис. 2.8. Динаміка росту в'їзду в Україну з неприкордонних країн

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [87].

Відвідування України громадянами прикордонних країн зменшилося, в той час як не прикордонних зросло: Великобританії на 47,3 %, Китаю на 38,8 %, Литви на 23,4 %, Ізраїлю на 21,7 %, США на 19,7 %, Чехії на 16,0 %, Італії на 15,4 %, Німеччини на 13,3 %, Франції на 9,2 %, Болгарії на 7,9 % (рис. 2.8).

Таблиця 2.5

ТОП-20 країн, до яких найчастіше подорожують громадяни України

		<i>тис. осіб</i>				
		2015	2016	2017	2018	Приріст 2018/2017, %
1	Польща	9 505,7	10 111,1	9 991,0	10 000,5	0,1
2	Росія	4 110,0	3 859,8	4 376,4	4 162,7	-4,9
3	Угорщина	2 442,1	2 893,4	3 118,8	3 219,3	3,2
4	Молдова	1 727,3	1 655,8	1 680,4	1 665,5	-0,9
5	Білорусь	1 325,5	1 114,5	1 186,5	1 400,1	18,0
6	Румунія	678,7	857,7	1 045,4	1 236,7	18,3
7	Туреччина	510,5	930,7	1 185,1	1 192,5	0,6
8	Єгипет	350,9	417,9	733,6	1 131,7	54,3
9	Словаччина	755,2	886,1	854,7	917,7	7,4
10	Німеччина	294,8	276,0	344,2	533,9	55,1
11	Італія	113,4	122,3	173,6	287,3	65,5
12	ОАЕ	137,4	150,7	166,6	184,5	10,7
13	Ізраїль	129,3	146,4	155,1	148,9	-4,0
14	Австрія	106,5	105,9	115,4	147,3	27,6
15	Іспанія	60,7	89,6	113,0	146,2	29,4
16	Греція	101,3	96,4	104,8	134,8	28,6
17	Грузія	81,6	104,5	112,0	121,1	8,1
18	Франція	98,4	92,7	106,7	116,7	9,4
19	Чехія	52,7	41,8	73,5	88,6	20,5
20	Кіпр	57,3	80,0	58,3	83,5	43,2
	Всього	23 171,2	24 668,2	26 437,4	27 810,9	5,2

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [87].

У 2018 році частка кількості українських громадян, які виїжджають за кордон до прикордонних країн, становить близько 81,3% від потоку туристів, що виїжджає, зі зменшенням кількості відвідувань Росії та Молдови. З прикордонних країн кількість поїздок зросла до Німеччини, Греції, Італії, Єгипту, Кіпру, Іспанії, Австрії тощо (табл. 2.5).

Статистичні дані ЮНВТО в період пандемії 2020

Всесвітня організація туризму (UNWTO) опублікувала оновлену оцінку ймовірного впливу COVID-19 на міжнародний туризм. Враховуючи безпрецедентне введення обмежень на подорожі по всьому світу, спеціалізоване агентство ООН з туризму очікує, що міжнародні прибуттів туристів скоротяться на 20% до 30% у 2020 році порівняно з показниками 2019 року. Однак UNWTO підкреслює, що ці цифри базуються на останніх подіях, оскільки глобальна спільнота стикається з безпрецедентними соціальними та економічними викликами, і їх слід трактувати обережно з огляду на надзвичайно невизначений характер кризи [88].

Очікуване падіння на 20-30% може призвести до зниження міжнародних надходжень (експорту) від міжнародного туризму на 300-450 млрд. дол. США, що майже на третину з 1,5 трлн. дол. США, вироблених у 2019 році. Враховуючи минулі тенденції ринку, це означитиме, що COVID-19 втратить зростання від 5 до 7 років. Вкладаючи це в контекст, ЮНВТО зазначає, що в 2009 році, на тлі глобальної економічної кризи, міжнародні туристичні приїзди скоротилися на 4%, тоді як спалах ГРВІ призвів до зниження лише на 0,4% у 2003 році [155].

Статистичні данні індексу міжнародного процвітання України аналітичним центром Legatum Institute 2009-2018 року.

Індекс процвітання – є оцінкою світового багатства і благополуччя. Вважається аналітичним центром зі штаб-квартирою в Лондоні. Офіційна назва - Legatum Institute з 2008 року (рис. 2.9).

Рис. 2.9. Україна в міжнародному рейтингу процвітання 2009-2018 р.
Джерело: розроблено авторами на основі джерела [89].

Рейтинг базується на основі методології розрахунку зважених індексів. За Індексом глобального процвітання Україна піднялася зі 112 до 111 позиції із 149 країн. Про це повідомляє міжнародний аналітичний центр Legatum Institute. У 2018 році Україна показала найкращі результати у сфері особистої свободи та освіти. Натомість найнижчий показник стану здоров'я зараз становить 137 місце [89].

Україна також трохи покращила свої позиції в Індексі сприйняття корупції. Згідно з аналізом Transparency International, Україна набрала 32 бали зі 100 можливих і посіла 122 місце у 2018 році.

Наразі однією з причин гальмування розвитку туризму в Україні є саме питання корупції, адже при іноземному інвестуванні кошти міжнародних країн не використовуються саме для сфери туризму. Тому на думку автора аби піднятися в рейтингах конкурентоспроможності першим завданням стоїть саме створення антикорупційних програм в галузі туризму в Україні (рис. 2.10).

Рис. 2.10. Індекс сприйняття корупції 2018 р. України та сусідніх країн
Джерело: розроблено авторами на основі джерела [90].

Рейтинг базується на опитуваннях експертів та бізнесу, проведених низкою міжнародних організацій. З пострадянських держав Україну обігнали всі країни Балтії, а також Грузія, Вірменія, Молдова та Білорусь. Однак рівень корупції в Україні нижчий, ніж у Казахстані та Киргизстані. [90].

Фахівці у галузі охорони здоров'я та безпеки International SOS склали рейтинг найкращих безпечних для туристів країн у 2018 році. За даними

Рис. 2.11. Рейтинг найбільш безпечних для туристів країн у 2019 році
Джерело: розроблено авторами на основі джерела [91].

досліджень, Україна має середній рівень небезпеки, окрім окупованого РФ Донбасу відноситься до найвищого рівня небезпеки (рис. 2.11).

Також середній рівень України є за показниками рівня небезпеки на дорогах, санітарії та медичних послугах (рис. 2.12).

Рис. 2.12. Показники рівня небезпеки на дорогах, санітарії та медичних послуг України

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [91].

Обсяги туристичних поїздок та надходжень від туризму по Європі в цілому та в розрізі 10 найбільше відвідуваних країн континенту за 2008-2010 рр. за матеріалами UNWTO (табл. 2.6).

Головними чинниками, що зумовили зростання обсягів в'їзного туризму України:

- прийняття низки документів щодо заохочення іноземного туризму, спрощення процедур перетину іноземними туристами українського кордону та умов їхнього перебування в Україні.

Указом Президента України № 435/2001 від 15.06.2001 р. «Про додаткові заходи щодо реалізації права людини на свободу пересування і вільний вибір

Таблиця 2.6

**Обсяги туристичних поїздок та надходжень від туризму по Європі за
2008-2010 рр.**

Країни в'їзду	Кількість туристичних поїздок						Надходження від туристичних подорожей			
	(тис.)			динаміка потоку (%)		частка у % (2010 р.)	дол.США (млн.)			частка у % (2010 р.)
	2008	2009	2010	2009/2008	2010/2009		2008	2009	2010	
Європа **	485 193	461 509	476 551	-4,9	3,3	100	471 797	410 932	406 251	100
у т. ч.										
ЄС-27***	376 132	359 645	352 335	-4,0	-2,0	77,5	392 739	340 599	333 898	82,2
Франція	79 218	76 824	76 800	-3,0	0,0	16,1	56 573	49 319	46 319	11,4
Іспанія	57 192	52 178	52 677	-8,8	1,0	11,1	61 628	53 177	52 525	12,9
Італія	42 734	43 239	43 626	1,2	0,9	9,2	45 727	40 249	38 786	9,5
Велика Британія	30 142	28 199	28 133	-6,4	-0,2	5,9	36 028	30 149	30 400	7,5
Туреччина	24 994	25 506	27 000	2,0	5,9	5,7	21 951	21 250	20 807	5,1
Німеччина	24 886	24 223	26 875	-2,7	10,9	5,6	39 912	34,650	34 675	8,5
Австрія	21 935	21 355	22 004	-2,6	3,0	4,6	21 587	19 404	18 663	4,6
Україна	25 449	20 798	21 203	-18,3	1,9	4,4	5 768	3 576	3 788	0,9
Росія	21 566	19 420	20 271	-10,0	4,4	4,3	11 795	9 319	8 985	2,2
Греція	15 939	14 915	15 007	-6,4	0,6	3,1	17 114	14 506	12 741	3,1

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [92].

місця проживання» з 1 липня 2001 року було скасовано реєстрацію паспортних документів іноземців в органах внутрішніх справ нашої країни, натомість вона здійснюється співробітниками прикордонної служби безпосередньо в пунктах пропуску через державний кордон України [93].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 435/2001 від 20.02.1999 р. «Про запровадження нового порядку оформлення візових документів для в'їзду в Україну» та з метою створення сприятливих умов для збільшення кількості в'їзду в Україну іноземних туристів спільним наказом МЗС України та Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму у січні 2001 р. скасовано систему референту, що спростило процедуру надання візової підтримки та отримання туристичної візи для поїздки в Україну [93].

Прогресивним кроком на шляху лібералізації в'їзду іноземців в Україну стало внесення Кабінетом Міністрів України (постанови № 435/2001 від 29.03.2002 р., № 1168 від 28.07.2003 р. та № 909 від 13.07.2004 р.) змін і доповнень до Порядку оформлення дозволів для в'їзду в Україну, який діяв з 1999 р. [93].

Ішлося, зокрема, про внесення змін у частині запровадження у міжнародних аеропортах «Бориспіль», «Сімферополь», «Одеса», «Донецьк» і морському порту «Одеса» оформлення короткотермінових дозволів терміном до 14 діб для в'їзду в Україну громадянам країн-членів ЄС, Канади, США, Турецької Республіки, Швейцарської Конфедерації та Японії, які прямують з метою туризму [93].

Таким чином, проведений аналіз показав, що наша держава маючи значний туристичний потенціал, займає одне із останніх місць серед Європейських країн в питанні щодо міжнародного туристичного обміну, має не досить високий рівень порівнюючи за багатьма показниками конкурентоспроможності туристичних послуг, це обумовлено тим що державна влада не приділяє належної уваги цій сфері, не раціонально використовує свої конкурентні переваги, пов'язані з геополітичним положенням, забезпеченням природними лікувальними та історико-культурними ресурсами.

2.3. Аналіз розвитку міжнародної співпраці України в галузі туризму

Успішність функціонування туристичної галузі в Україні в умовах формування глобального інформаційного простору значною мірою визначається ефективністю інформаційного забезпечення туристичної сфери. Важливим завданням політики місцевої влади в управлінні туризму є поліпшення інформаційного забезпечення цього процесу, адже без реклами й інформації, що залучає споживачів певних послуг, розвиток туристично-рекреаційної діяльності неможливий.

Державне регулювання розвитку туризму - це багаторівнева система, що передбачає:

- координацію та сприяння розвитку туризму в глобальному масштабі, які здійснюються за допомогою Всесвітньої туристичної організації за участю міжнародних фінансових організацій;
- узгодженість туристичної політики на міждержавному рівні, яка досягається через регіональні туристичні організації та спеціальні органи міждержавних об'єднань (наприклад, Європейське Співтовариство);
- узгодженість політики в галузі туризму на національному та регіональному рівнях, що здійснюється через спеціально створені державні органи і громадські асоціації туристичних організацій.

Виділяють декілька ієрархічних рівнів формування та реалізації туристичної політики: глобальний (міжнародний), національний, регіональний (локальний), а також рівень окремого туристичного підприємства.

Кожен рівень туристичної політики характеризується певним змістом, набором принципів і пріоритетів, організаційною структурою, правовою основою, конкретними механізмами реалізації та іншими атрибутами, але усі вони мають об'єднуватись у єдину Національну систему інформаційного забезпечення туристичної діяльності в державі.

Туристично-інформаційний центр, як організаційна структура системи управління сферою туризму та курортів, повинен виконувати широкий спектр послуг для підприємців у сфері туристичного бізнесу, відпочивальників, а також потенційних споживачів [94, с. 5].

За замовленням зацікавлених організацій він може:

- проводити маркетингові та соціологічні опитування;
- виконувати роботи зі збору й систематизації статистичної та іншої інформації про результати туристично-екскурсійної діяльності на території міста;
- аналіз ринків збуту послуг для майбутніх інвестиційних проектів;

- контроль якості туристичних послуг, які надають на території міста [94, с. 6].

На думку І. Семичасного, «туристично-інформаційний центр – це ключовий елемент туристичної інфраструктури міста, який працює на ринку туристичних послуг і за допомогою якого гості міста задовольняють свій попит на інформацію та пропозиції» [95].

Україна приділяє велику увагу співпраці з Європейським Союзом з питань визначення та реалізації світової туристичної політики, включення України у перспективні програми фінансової та технічної допомоги, а також інвестиційні проекти ЄС у сфері туризму.

Україна за своїм туристично-рекреаційним потенціалом має велику кількість стати одним з провідних європейських туристичних центрів.

Розвиток співпраці з Євросоюзом відбувається згідно з програмою імплементації Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС 1994 р., Стратегії інтеграції України до ЄС. Згідно з статтею №72 “Туризм” вищезгаданої Угоди :

- “Сторони розширюють та розвивають співробітництво між ними, яке включає: сприяння туризму;
- співробітництво між офіційними туристичними організаціями;
- збільшення потоку інформацій;
- передача “ноу-хау”; вивчення можливостей спільної діяльності;
- підготовка персоналу.”

На території України при підтримці ЄС створювалися системи туристичних інформаційних центрів, в рамках програм технічної допомоги *Twinning Project*. Загальною метою реалізації цього проекту було створення ефективною та дієвою системи розповсюдження інформаційно-реklamних матеріалів через забезпечення функціонування мережі центрів туристичної інформації в регіонах України [96].

Інструмент *Twinning* містить в собі рамки, які регулюють співпрацю між державним органом та органом-партнером від країни – члена ЄС. Разом вони

розробляють та впроваджують проект Twinning в країні членства. Визначальною рисою проекту Twinning є безпосередній обмін специфічним досвідом у окремо взятій сфері державного регулювання з метою впровадження норм та стандартів ЄС, передачу інновації та передової практики між державними органами країн – членів ЄС та їхніми партнерами, напрацювання унікального національного досвіду [97].

Впровадження інструменту Twinning було започатковано Європейською Комісією в 1997 році у контексті розширення Європейського Союзу. Цей новий інструмент інституціональної розбудови був створений з метою інтеграції законодавства ЄС у законодавство країн-партнерів. На сьогодні впроваджено більше двох тисяч проектів Twinning.

У травні 1998 року розпочалася реалізація інструменту Twinning, яка сприяла розбудові професійної мережі державних службовців органів влади країн – членів ЄС і тих країн, де реалізовувались проекти Twinning [97].

На відміну від інших видів технічної допомоги, проекти Twinning не є класичною технічною допомогою, яка передбачає односторонню підтримку. Проекти Twinning мають бути спрямованими на вирішення конкретної проблеми і має завершитися досягненням обов'язкових результатів, за що несуть відповідальність керівники проекту – державні службовці високого рівня з країни – члена ЄС та країни-партнера [97].

У рамках реалізації проектів Twinning передбачені такі види діяльності, як консультування (щодо підготовки законопроектів, організаційно-інформаційні питання тощо), тренінги, навчально-ознайомчі поїздки та стажування [97].

Проект Twinning може бути як класичний Twinning (тривалістю до 36 місяців) та бюджетом до 2 млн. євро або як полегшений Twinning (тривалістю до 6 місяців) та бюджетом 250 тис. євро. *Партнери по проектах Twinning отримують спільну вигоду, наприклад:*

- обмін досвідом і знаннями на основі рівноправного спілкування між партнерами проекту Twinning (від державного службовця до державного службовця);
- впровадження кращої практики органів влади країн-членів ЄС;
- досвід в управлінні проектами технічної допомоги, зокрема Twinning;
- досягнення відповідності національного законодавства у певній сфері нормам та стандартам ЄС;
- встановлення довгострокових робочих взаємин, створення професійних мереж і, відповідно, покращення поінформованості про країну-партнеру серед країн – членів ЄС;
- проведення навчальних тренінгів, покращення професійної спроможності;
- розроблення та впровадження адаптованих нормативно-правових актів, що є необхідною умовою виконання досягнутих домовленостей між країною-партнером та ЄС (спільні угоди, плани дій, інтеграція у спільний внутрішній ринок Європейського Союзу);
- зміни в організаційній практиці та культурі, покращення комунікації та координації між органом-партнером та партнерами з ЄС.
- досягнення додаткових (незапланованих) результатів тісної співпраці державних службовців із країн-членів ЄС з партнерами з країн-партнерів [97].

Одним із напрямів співпраці з ЄС у сфері туризму була участь у Національній програмі TACIS, яка створена для підтримки малих і середніх підприємств з метою забезпечення ефективного функціонування туристичної інфраструктури за напрямками міжнародних транспортних коридорів.

Також було прийнято Програму розбудови туристичної інфраструктури за напрямками національної мережі міжнародних транспортних коридорів та основних транспортних магістралей у 2004–2010 рр. Першочерговими заходами щодо реалізації Програми були визначені саме будівництво, реконструкція

автомобільних доріг та облаштування їх туристичною інфраструктурою та об'єктами сервісу [98, с. 37-39].

21 травня 2008 р. Голова Представництва Європейської Комісії в Україні Ж. Тейшейра, послы та офіційні представники країн ЄС відвідали м. Яремче (Івано–Франківська обл.), де ознайомилися з ходом впровадження двох проектів ЄС: «Велокраїна» та «Програма розвитку транскордонного туризму». Партнерами проекту «Велокраїна» виступив Карпатський Національний Природний Парк, місцеві громадські організації та румунська партнерська організація Asociația Pentu Turism, Cultura și Tineret. Проект реалізовувався у рамках програми транскордонного співробітництва Румунія–Молдова–Україна. [99].

30 листопада 2012 року на відкритті I Київського міжнародного туристичного форуму голова представництва Європейського Союзу в Україні Томбінський Я. заявив, що європейські експерти допоможуть Україні розкрити її туристичний потенціал. У цілому, дипломат відзначив величезний потенціал України у розвитку туристичної галузі [99].

Впродовж січня - травня 2014 року на території Львівщини за гранти Європейського Союзу було здійснено реалізацію туристичних проектів:

1. «Гео-Карпати – українсько-польський туристичний шлях»,
2. «Стимулювання розвитку туризму у Карпатському регіоні шляхом покращення сервісу та безпеки туристів»,
3. «Спільна промоція туристичних можливостей та культурно-історичної спадщини Львівської області, Підкарпатського та Люблінського воєводств»,
4. «Транскордонна співпраця для рекреаційного туризму польсько–українського прикордоння»,
5. «Через кордони без бар'єрів – інтеграція неповносправних осіб через туризм і культуру», інші [100].

14 серпня 2014 року у м. Одеса відбулась стартова конференція, присвячена початку реалізації проекту «Туризм як каталізатор економічного

розвитку сільських територій», який реалізовувався завдяки фінансуванню Європейського Союзу в Україні. Головною метою проекту є розвиток зеленого туризму та туристичної інфраструктури Одеської області. Строк реалізації проекту складав 24 місяці. Розмір інвестицій від Представництва ЄС в Україні склали біля 340 тис. євро [101].

30 жовтня 2014 року відбулося відкриття Проекту «Підтримка економіки Закарпатської області через розвиток та популяризацію її туристичного потенціалу», який фінансувався Європейським Союзом. Проект був спрямований на розвиток регіональної туристичної інфраструктури, впровадження ефективної регіональної політики в сфері туризму, а також промоцію регіональних туристичних напрямків. Загальний бюджет проекту складав майже 900 000 євро, з яких більшу частину надає Європейський Союз [102].

4 червня 2015 року група міжнародних експертів, сформувала Європейською комісією та презентувала проект з підтримки туризму в Україні. Результатом проекту стали рекомендації з розвитку туризму у країні, які увійшли до «Концепції державної цільової програми розвитку туризму і курортів в Україні до 2022 року» [103].

15 грудня 2015 року Європейська комісія представила звіт, яким оцінила хід виконання Україною умов для запровадження безвізового режиму з ЄС. Проте, що звіт буде позитивним для України, раніше повідомляло видання Die Welt з посиланням на дипломатичні джерела у Брюсселі. За даними європейських ЗМІ, у результаті звіту Євросоюз може до кінця 2016 р. скасувати візовий в'їзд для громадян України. Таке спрощення позитивно б позначилося на інтенсифікації туристичних відносин України з ЄС. Прес-аташе представництва Єврокомісії в Україні Д. Стулік повідомив РБК–Україна, що безвізовий режим буде діяти тільки для власників біометричних паспортів. Втім, лібералізація в'їзду не буде стосуватися скасування робітників і національних віз [104].

У 2012 р. розпочалася реалізація проекту «Інтегрована система велосипедних туристичних шляхів уздовж українсько-угорського кордону», в рамках якого передбачено будівництво транскордонних велосипедних доріжок Лужанка – Берегово (3856 м) і Вилоч – Дяково (3150 м) та побудова велосипедної станції у с. Берегшурань (Угорщина).

У стратегії розвитку велотуризму передбачається до 2018 р.:

- перетворення Закарпаття на регіон – приклад велосипедного туризму;
- побудування нових велосипедних доріжок, велосипедна розмітка;
- маркування наявних велосипедних маршрутів; розроблення нових велосипедних маршрутів, щоб зробити регіон привабливішим для внутрішніх та іноземних туристів задля проведення різних велосипедних турів;
- створення нових та розширення діючих можливостей у прокаті велосипедів;
- забезпечення сервісу вздовж маршрутів, на пунктах прокату велосипедів та недалеко від них (можливість забезпечення ремонту в будь-якому місці виникнення проблем);
- будівництво чи створення велосипедних станцій та місць для паркування велосипедів у містах та біля готелів;
- популяризація велосипедного руху;
- зміцнення транскордонного співробітництва;
- розроблення спільних українсько-угорських маршрутів; проведення навчання для велосипедних провідників;
- поліпшення рівня інформаційних послуг уздовж велосипедних маршрутів щодо туристичних ресурсів, підготовка інформаційних видань на різних мовах; друкування велотуристичної карти різними мовами;
- розроблення велопутівника тощо.

В результаті дослідження було встановлено, що процес участі України у міжнародному в'їзному туризмі залежить лише від внутрішніх суб'єктивних (людських) факторів, а саме від державного регулювання.

Сюди входять такі заходи та рішення:

- належне ліцензування, сертифікація та стандартизація учасників економічних відносин ринку туристичних послуг;
- розробка державних програм підтримки розвитку туризму, що включатиме пропагандистську та рекламну роботу у ЗМІ, на міжнародних туристичних форумах та виставках, в Інтернеті для створення позитивного іміджу регіону та якісного інформаційного середовища.

Приклади таких програм демонструються сьогодні в країнах Південної та Центральної Європи, а показники їх доходу від туризму підтверджують ефективність таких програм.

Міжнародне бюро виставок визначає виставку як «експозицію, основною метою якої є просвітництво громадськості шляхом демонстрації засобів, що є в розпорядженні людства, для задоволення потреб однієї або кількох сфер його діяльності або майбутніх перспектив» [105, с. 442].

Ярмарок, як визначено Міжнародним союзом ярмарків, - це „економічна виставка зразків, яка, відповідно до звичаїв країни, в якій знаходиться, є великим ринком товарів, який діє в певний час вчасно і який дозволяє представити зразки своєї продукції для укладання торгових угод у національних або міжнародних стандартах» [105, с. 442].

Участь у туристичних виставках є дуже специфічним аспектом туристичного бізнесу та одним із важливих засобів просування туристичного продукту на ринок.

У міжнародному туристичному бізнесі назва Trade Shows закріпилася за міжнародними виставками - це професійні огляди. Виставка дає можливість привернути увагу професіоналів та споживачів до національного туристичного продукту в цілому та до певної туристичної фірми з її комерційними пропозиціями. Серед міжнародних туристичних виставок найпопулярнішими є «WTM» у Лондоні, «ITB» у Берліні та «FITUR» у Мадриді.

Спостереження показують, що українські підприємці в туристичному бізнесі ще не мають достатнього досвіду проведення цієї важливої події. Часто

участь у міжнародній виставці не приносить очікуваних результатів, і керівники турфірм роблять передчасні висновки про низьку ефективність та навіть збитковість цього заходу.

Україна бере участь у перспективних програмах співпраці у сфері туризму, бере участь у впровадженні новітніх туристичних технологій, передових методів навчання та перепідготовки відповідно до міжнародних стандартів, використовує глобальну інформаційну мережу тощо.

Згідно з офіційними даними Верховної Ради України щодо сприяння розвитку туристичної галузі в Україні, державна влада розробила Концепцію Державної цільової соціальної програми розвитку спорту та туристичної інфраструктури в Україні на 2011-2022 роки. Метою Програми є розвиток спортивної та туристичної інфраструктури, створення умов для отримання права на проведення в Україні зимових Олімпійських та Параолімпійських ігор 2022 року [50].

Якщо говорити про туроператорів-партнерів, то слід згадати за фірму TUI Travel.

TUI Ukraine - одна з лідируючих туристичних компаній, що успішно працює на ринку України більше 13 років.

У період з 1997 по 2010 рр.. компанія працювала під торговими марками "Вояж-Київ" і "Галопом по Європах". На сьогодні мережа об'єднує 75 турагентств по всій Україні.

TUI Ukraine входить до міжнародної групи компаній TUI Travel PLC, яка об'єднує понад 3500 туристичних агентств в 180 країнах світу. Більше 50 000 співробітників TUI обслуговує 30 мільйонів клієнтів.

Також у розпорядженні TUI Travel PLC власні авіакомпанії і 150 літаків.

На початку 2012 року компанія TUI Ukraine, яка займається розвитком мережі франчайзингових агентств під ТМ "TUI Турагенції", вивела на ринок нову партнерську пропозицію: бренд "Галопом по Європах". Головною особливістю агентств стала орієнтація на масовий сегмент. Разом з тим компанія встановила "чисто символічний" розмір паушального внеску - \$ 300.

Завдяки цьому пропозиція початок користуватися великим попитом на ринку франчайзингу.

TezTour - міжнародна туристична компанія, заснована в 1994 році. До її складу входить більше 20 міжнародних компаній, що працюють на відправку і прийом туристів. TezTour приділяє особливу увагу контролю якості надаваних послуг на всіх етапах, що дозволяє робити відпочинок туристів якісним і комфортним.

Компанія є членом міжнародних туристичних організацій, і приймає активну участь у розвитку туристичної галузі в цілому. TezTour розвиває власними силами, а також по франчайзингу монобрендову мережу «TezTour Турагенція». На сьогодні мережа налічує 32 турагентства в наступних містах: Київ, Дніпропетровськ, Харків, Львів, Севастополь, Маріуполь, Запоріжжя. Формат монобрендової мережі «Tez Tour Турагенція» являє собою оптимальне рішення, в першу чергу, для інвесторів, що вирішили відкрити новий бізнес у туристичній сфері, і молодих існуючих агентств.

Україна є членом багатьох міжнародних асоціацій у туристичній сфері саме :

1. WYSE Travel Confedration – це організація, ціллю якої є розуміння постійно мінливої характеристики, мотивів та потреб молодих мандрівників [106].

2. Дві українські компанії мають членство у WYSE Travel Confedration, а саме «AnyWay Plus» та «Studex» – компанії, які займаються міжнародними молодіжними програмами, обмінами, освітою та стажуваннями [106].

3. World Federation of Tourist Guide Associations (WFTGA) – це неприбуткова професійна організація, яка займається підвищенням професійних стандартів навчання та етики [106].

4. Українська Асоціація туристичних гідів також входить до WFTGA поруч із асоціаціями країн світу [107].

5. European tourism association (ЕТОА) – це провідна торгова асоціація туроператорів та постачальників, що займаються бізнесом у європейських

напрямах. ЕТОА пропонує безпрецедентну мережу для спеціалістів туризму, які організують В2В-заходи [108].

6. Серед членів ЕТОА є такий український туроператор як «ARKTUR» – туроператор з в'їзного туризму в Україну. Також до членів ЕТОА входить провідна подія у галузі туризму в Україні – виставка UITT.

7. World Association for Hospitality and Tourism Education and Training (AMFORHT) – організація, яка веде роботи з розвитку освіти в сфері гостинності та туризму і об'єднує людей всіх спеціальностей пов'язаних з цими двома. До AMFORHT приєднались Міністерство освіти і науки України та Київський інститут економіки та права туризму [109].

8. World Tourism Alliance (WTA) – це неурядова, неприбуткова міжнародна організація і надає професійні послуги своїм членам шляхом створення платформ діалогів, обмінів та співпраці для ділових зустрічей та обміну досвідом [110].

Одним із членів організації є TUI Group, один із європейських туроператорів в Україні.

9. International Tourism Association of Professionals (ІТАР) – це міжнародна організація, створена для підтримки турагенцій та туроператорів середньої та малої ланки, а також для підтримки нових молодих компаній, і кожного хто пов'язаний з туристичною діяльністю: готелі, гіді, транспортні компанії тощо. Усього до ІТАР входять 174 українські компанії та їх філіали [111].

10. Hostelling International (HI) – це благодійна організація, яка керує федерацією неприбуткових асоціацій молодіжних хостелів. Організація створює та об'єднує стандарти сфери гостинності у хостелах для максимізації комфорту перебування в хостелах молоді. В Україні існує тільки один хостел, який є членом HI, а саме Eurohostel, що розташований у Києві.

Розвитку міжнародної туристичної співпраці сприяє активне створення в Україні різних неурядових туристичних організацій, їх членство у світових асоціаціях, що призводить до розширення туристичного кругозору,

запровадження міжнародних стандартів якості туристичних послуг, розвитку реклами та бізнесу партнерські відносини.

Привабливий імідж України на міжнародній арені має створити нове покоління кваліфікованих кадрів туристичної галузі, яке збільшить традиції української гостинності та забезпечить високий рівень обслуговування вітчизняних та іноземних туристів, який відповідатиме сучасним стандартам якості.

В цих умовах суттєво зростають вимоги до кадрового забезпечення туристичної галузі, починаючи від підготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, яким доручають питання державного управління туризмом та курортами, до підготовки менеджерів, гідів, перекладачів та інші спеціалісти сфери послуг.

Завдяки високому рівню підготовки спеціалістів може забезпечитися належна конкурентоспроможність українського туристичного продукту на вітчизняному та міжнародному ринках туристичних послуг. Упродовж тривалого часу вищі та середні навчальні заклади України не готували спеціалістів для туристичної галузі. Тому фундаментальна туристична освіта в Україні – відносно нова сфера освіти.

Підготовка фахівців для сфери туризму є, безумовно, важливою складовою вітчизняної системи освіти. Разом із тим, протиріччя, які виникають сьогодні між зростаючими потребами населення у туристичних послугах і можливостями їх задоволення туристичною індустрією, між змінами в конкурентній ситуації та недостатньою компетентністю кадрів у різних сферах туристичної діяльності – управлінській, економічній, екологічній, правовій, фаховій, визначили необхідність удосконалення кадрової підготовки і створення системи базової освіти в туризмі.

В. Федорченко звертає увагу на провідні навчальні заклади світу, в яких здійснюється ефективна підготовка фахівців сфери туризму. Так, у Великій Британії найбільш позитивно зарекомендував себе досвід підготовки

професіоналів у Корнудолл-коледжі та в Борнмутському університеті [112, с. 25].

У Швейцарії підготовка фахівців відповідного профілю здійснюється в широковідомих у світі навчальних закладах – Швейцарській школі готельного менеджменту (SHMS) та школі готельного менеджменту (EHL) [112, с. 26].

«У Франції фахівців з туризму та гостинності готує Транснаціональна корпорація з туризму та гостинності (ACCOR), яка представлена у 140 країнах. Французький метод управління готелями також впроваджують Школа готельного менеджменту (ІНТТІ) та Інститут міжнародного менеджменту Ватель - Париж, Паризька школа гостинності та туризму. У США провідним університетом з підготовки фахівців галузі є Університет Джонсона та Уельс - член Американської асоціації відкритої освіти» [112, с. 26].

Слід підкреслити, що реалізація спільних проектів із залученням технічної та фінансової допомоги ПРООН, ТАСІС, інших фондів організацій та інвесторів у програми розвитку туризму в Україні, зокрема, щодо оптимізації туристичної політики, стратегії розвитку туризму та планування, підготовки та перепідготовки туристичний персонал, поширення стандартів якості туристичного обслуговування, ведення туристичної статистики, покращення туристичного іміджу України визначені серед пріоритетних пріоритетів співпраці України з ЮНВТО.

Міжнародне співробітництво з Європейським Союзом має особливе значення для розвитку професійної системи туристичного навчання в Україні.

Зокрема, Державна служба туризму та курортів приділяє значну увагу міжнародній співпраці. На закінчення слід зазначити, що підготовка фахівців у галузі туризму не повинна обмежуватися формуванням системи теоретичних знань та практичних навичок - її остаточним орієнтиром та об'єктивним принципом підвищення ефективності туризму має бути вимога до формування професійної культури фахівців туризму й учасників громадських туристичних союзів і об'єднань.

Зрештою, зростаюча маса та доступність національних контактів та обмінів, розширення сфери офіційних та неформальних форм туристичного спілкування об'єктивно зумовлюють необхідність розвитку такої культури. Це не лише засіб ефективного управління туризмом, але й гарант мирного співіснування різних націй на землі: «навчання в туристичній галузі має бути частиною освіти молоді, а впровадження туризму в програмах молодіжної освіти є важливим елементом освіти та виховання який сприяє постійному зміцненню миру» [113, с. 616].

Значна кількість вітчизняних освітніх закладів співпрацюють з зарубіжними, беруть активну участь у міжнародних проектах, таких як: українсько-канадський проект «Навички для працевлаштування», проект Twinning «Модернізація правових стандартів та принципів освіти та навчання відповідно до політики Європейського Союзу щодо навчання впродовж життя», українсько-німецький "Успіх можна планувати" Фондом Горста Рогуша, українсько-польська "Активна молодь на ринку праці - вдосконалення якості професійно-підприємницької освіти в українських навчальних закладах із використанням методів моделювання» та ін.

Аналіз міжнародної діяльності освітніх закладів України свідчить що її основними напрямками є:

- налагодження й ефективне підтримання постійних робочих контактів з іноземними посольствами, представництвами міжнародних організацій;
- участь у міжнародних проектах (конференціях, виставках, семінарах);
- організація стажування здобувачів вищої освіти у кращих закладах ресторанного та готельного господарства;
- налагодження ефективного освітньо-культурного обміну науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти з метою підвищення їх професійного рівня;

– заходи з популяризації позитивного іміджу освітніх закладів України, поширення інформації про їх освітні досягнення.

Як свідчить аналіз міжнародної співпраці українських вишів, що готують фахівців для сфери туризму, найпоширенішим її видом є організація стажування студентів у кращих ресторанах та готельно-туристичних комплексах Польщі, Франції, Словаччини, Чехії, Німеччини. Результатом стажування студентів за кордоном є надбання ними професійного й культурного досвіду, підвищення рівня знань з іноземної мови, знайомство з однолітками з інших закладів вищої освіти, а також можливість цікаво й пізнавальною відпочити.

Зупинимося на аналізі досвіду організації та проведення такого стажування здобувачів, які навчаються за освітньо-професійними програмами «Туристично-екскурсійне обслуговування» та «Туризмознавство», у Національному університеті фізичного виховання і спорту України (далі – НУФВСУ).

У НУФВСУ активно практикують різні програми міжнародної освітньої співпраці. Однією з найпопулярніших студентських програм культурного обміну, що реалізується за підтримки Державного Департаменту США, є Work and Travel USA.

Загалом, кожного року в цій програмі беруть участь понад 270 000 студентів з 84 країн. Спонсорські організації, які уповноважені Державним Департаментом, надають учасникам всіляку підтримку протягом усього часу перебування в США. Work and Travel дає можливість пройти стажування від 2 до 4 місяців, а по закінченню стажування – ще 30 днів відпочивати та мандрувати по Америці. Учасники, як правило, стажуються у курортних містах у сфері обслуговування – парках відпочинку та розваг, готелях, ресторанах, магазинах, а також національних парках та заповідниках. Під час перебування у США студенти набувають міжнародного досвіду роботи, що впливає на їх трудову біографію та подальшу кар'єру, покращують знання з англійської мови,

добре відпочивають, вивчаючи особливості американської культури, а також отримують можливість заробити гроші, що перекривають вартість поїздки [30].

Профспілкова організація студентів і аспірантів НУФВСУ у питаннях реалізації цієї програми виступає посередником між студентом та АПОСУ (Асоціація правозахисних організаторів студентів України).

Також в у НУФВСУ для здобувачів, які навчаються за спеціальністю 242 Туризм галузі знань 24 Сфера обслуговування за ОП «Туристично-екскурсійне обслуговування» на першому (бакалаврському) рівні, передбачено викладання низки фахово-орієнтованих дисциплін англійською мовою. Це уможливорює розвиток іншомовної компетентності, створює достатнє підґрунтя для успішного стажування закордоном на різних посадах у туристично-готельно-ресторанному бізнесі. Таке стажування проводиться в межах технологічної та виробничої практик за кордоном у курортних готельно-ресторанних комплексах на посадах різного рівня [114].

Ще одним напрямом ефективного розвитку міжнародного співробітництва НУФВСУ є навчання за програмою «Подвійний диплом». Ця програма дозволяє здобувачам одночасно отримати два дипломи: українського державного зразка – Національного університету фізичного виховання і спорту України, та європейського зразка Університету суспільно-природничих наук ім. Вінсента Поля (м. Люблін, Польща). Можлива спільна магістерська програма за спеціальністю «Туризм і рекреація» при вступі на освітній ступінь магістра на спеціальності «Середня освіта», «Фізична культура і спорт», «Туризм» [114].

Програма «Подвійного диплому» (3 семестри + 1 семестр) дає право здобувачам провести частину свого навчання в Польщі та отримати два повноцінних дипломи магістра за спеціальністю «Туризм і рекреація» (європейського зразка).

Міжнародна освітня діяльність НУФВСУ спрямована на формування позитивного міжнародного іміджу закладу, підтримку та розвиток зарубіжних відносин у освітньо-наукових, соціальних та культурних сферах.

Отже, незважаючи на те що існує ціла низка проблем в міжнародній співпраці в галузі туризму в Україні аналіз показав, що наша держава мінімальними кроками але сприяє розвитку туристичної сфери а саме беручи участь у міжнародних туристичних виставках, підготовці майбутніх фахівців які набувають практичного досвіду за своїм майбутнім фахом, аби ті в свою чергу мали змогу займати високі місця на міжнародному ринку праці.

Висновки до розділу 2

Практичний світовий досвід країн з розвиненим туризмом доводить необхідність надання державної підтримки розвитку туризму, зокрема фінансування міжнародної діяльності як одного з основних напрямів реалізації державної політики у сфері туризму, що є передумовою розвитку міжнародного туризму, формування галузі як високоприбуткового сектора економіки, чинника соціального розвитку та культурного піднесення країни, гармонійної інтеграції України в європейські та світові глобалізаційні туристичні процеси. Україна потребує сприяння в формуванні й реалізації масштабних транскордонних проектів у туристичній сфері та в залученні іноземних інвестицій для розбудови туристичної інфраструктури.

Досліджуючи місце України на міжнародному туристичному ринку, з'ясовано, що наша держава, маючи значний туристичний потенціал, займає одне із останніх місць серед країн Європи в питанні щодо міжнародного туристичного обміну, має не досить високий рівень порівнюючи за багатьма показниками конкурентоспроможності туристичних послуг, це обумовлено тим що державна влада не приділяє належної уваги цій сфері, не раціонально використовує свої конкурентні переваги, пов'язані з геополітичним положенням, забезпеченням природними лікувальними та історико-культурними ресурсами. Україна є зацікавленою у продовженні та поглибленні євроінтеграційного напрямку розвитку туризму, насамперед, з урахуванням завдань адаптації туристичного законодавства України до відповідних директив і стандартів Європи.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

3.1. Проблеми розвитку міжнародної співпраці у вітчизняній туристичній галузі

На основі аналізу міжнародної співпраці в галузі туризму України та світовому досвіді, який здійснений у попередніх розділах, автором досліджено, що туристична галузь України, має потужний туристично-рекреаційний потенціал, розвивається без урахування особливостей її функціонування, глибокого проникнення в суть проблем та відсутності цілеспрямованої, комплексної туристичної політики держави й напрацьованих механізмів управління.

Сприйняття країни іншими держави та їх громадянами залежить від того, як ця країна демонструє себе в світі. Оцінюються не тільки дії керівництва держави на міжнародній арені, але й демократичність та відкритість процесів усередині країни, добробут її громадян, рівень культурного розвитку тощо [115, с. 141].

Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується переважанням сфери послуг як у структурі національного виробництва більшості країн світу, так і в системі міжнародних економічних відносин [116, с. 9].

Досліджуючи категорію міжнародного туризму, можна сказати, що він є однією з форм зовнішньоекономічних відносин. Одним із важливих аспектів, який посилює важливість міжнародного туризму для України, є постійна інтенсифікація попиту на туристичний продукт міжнародного ринку послуг [116, с. 10].

Зростання попиту на туристичні послуги та динамічність сучасної економіки спричинили появу та посилення надзвичайної конкуренції на міжнародному туристичному ринку [117].

Україна завдяки ефективному використанню свого великого туристично-рекреаційного потенціалу може увійти до числа найбільш розвинених щодо

туризму країн світу. Проте маючи значні обсяги туристичного обміну, які дають змогу Україні посідати за цими показниками чільні місця у Європі, наша держава має мізерні (навіть у порівнянні із нашими сусідами) надходження від туризму. Це наочно демонструють деякі показники міжнародної туристичної діяльності України [118].

Реформування системи державного регулювання галузі висвітлює низку проблем, що потребують вирішення:

- невідповідність чинної нормативно-правової бази потребам та тенденціям розвитку туристичної галузі;
- потреба у вдосконаленні правового забезпечення галузі і приведення його у відповідність зі світовими стандартами [1];
- відсутність протягом тривалого часу виваженої регіональної політики, що зумовило потребу в створенні структури державного регулювання туризму в Україні з урахуванням сучасних реалій та досвіду країн з високорозвиненою туристичною індустрією [119, с. 105];
- сучасні туристичні підприємства функціонують в умовах неналежної нормативно-правової, методичної, організаційної та інформаційної підтримки з боку держави.

Це особливо наочно проявляється на рівні малих міст і сільських населених пунктів, у яких туризм може стати важливим чинником соціально-економічного та культурного розвитку завдяки забезпеченню зайнятості населення, розбудові міської інфраструктури, реконструкції та збереженню пам'яток тощо;

- відсутність суттєвої державної підтримки місцевих ініціатив щодо розвитку туризму (міжнародний досвід свідчить, що максимального ефекту в розвитку туризму можна досягти лише за умов співпраці органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадських і професійних організацій та підприємницьких структур) [120, с. 54].

Проблемою державного регулювання туристичної галузі полягає у визначенні основних тенденцій розвитку міжнародного туризму та

впровадженні відповідних кроків інтеграції України в міжнародний ринок туристичних послуг з урахуванням її реальних можливостей.

Актуальними залишаються питання створення нормативно-правової бази державного регулювання в галузі туризму, податкової політики, створення інвестиційних умов, що стимулюють приплив коштів в об'єкти туристичної індустрії на території України.

Насамперед, це стосується готельних і курортно-лікувальних підприємств країни, які можна ефективно розвивати, створюючи нові робочі місця, популяризуючи культурні цінності, багатство флори і фауни, рекреаційний потенціал нашої країни [119, с.107].

До організаційних недоліків державного регулювання туристичної галузі України відносяться:

- визначення туризму, як пріоритетного напрямку розвитку не підкріплено сприятливими умовами, які б створювалися з боку органів влади;
- обмежена транспортна доступність більшості об'єктів;
- занедбаний стан об'єктів культурної спадщини, не підготовленість музейних експозицій та прилеглих територій до туристичних відвідувань, в тому числі іноземними туристами та особами з обмеженими фізичними можливостями; застарілі методології і технології;
- недостатність фахівців туристичного супроводу та відсутності їх професійних знань і навичок;
- застаріла матеріально технічна база засобів розміщення, яка потребує негайних дій з боку держави.
- недостатня інформаційно-рекламна діяльність щодо України за кордоном

До правових недоліків державного регулювання туристичної галузі України відносяться:

- державна податкова система, яка має суттєвий вплив на соціально-економічну ефективність туристично-рекреаційної діяльності, головним завданням яке постає перед державою є усунення бар'єрів для розвитку

туристичної сфери шляхом прийняття Податкового кодексу та проведення виваженої податкової політики з метою підтримки та захисту суб'єктів рекреаційно-туристичної діяльності;

- погано відпрацьований механізм заохочувального оподаткування інформаційно-рекламної діяльності, стимулювання інвестицій у туристичну галузь;

- відсутність нормативно-правового забезпечення питань використання культурної спадщини в туризмі (в основному, це спричинило низький рівень розвитку культурно-пізнавального туризму);

Цілком природно, що і у туризмі невизначеність щодо державного управлінського механізму як категорії менеджменту існує у його внутрішній структурі. Майже немає ґрунтовних наукових розробок з приводу ефективної реалізації механізму управління туристичною індустрією у створенні правового поля функціонування її суб'єктів, організаційному регулюванні, фінансово-інвестиційній політиці, діяльності в сфері міжнародних контактів [121, с. 79].

На сьогоднішній день розвиток туризму в Україні регулюється лише декількома спеціальними постановами, програмами та Законом « Про туризм» прийнятим з 1995 р., тож не викликає сумніву що у законотворчій справі зроблено ще далеко не все, в подальшому потребує всебічної розробки механізм виконання стратегічних рішень державних органів влади. Йдеться перш за все про видання на їх підставі відповідних підзаконних актів та інструкцій, які б реально сприяли зростанню соціально-економічної ефективності туризму в Україні та поповненню державного і місцевих бюджетів [122, с. 242].

Для удосконалення рекреаційно-туристичної діяльності велике значення має інформація про навколишнє середовище, яке включає демографічні, науково-технічні, політико-правові, соціально-культурні, природні та економічні фактори. До того ж усі фактори макро- та мікросередовища взаємопов'язані і взаємообумовлені. Тому всі дані повинні бути зосереджені у

відповідних інформаційних центрах, об'єднаних в єдину інформаційну систему [123].

Ця система повинна бути повна, зрозуміла у використанні та загальнодоступною.

Однією з найважливіших проблем розвитку туристичної галузі України є відсутність суттєвої державної підтримки місцевих ініціатив щодо розвитку туризму, ефективної підтримки просування національного туристичного продукту та підвищення соціальної свідомості громадян щодо захисту та збереження історико-культурної та природної спадщини держави.

Недостатня увага приділяється такими факторами підвищення туристичної привабливості держави, як спрощення прикордонних і митних формальностей, паспортно-візового режиму тощо. У цьому контексті не може бути позбавлень осторонь факт початку функціонування Міждержавної Ради по туризму країн СНД, поява якої створила усі умови для відновлення єдиного туристичного простору, тісної інтеграції та співробітництва в напрямку уніфікації державних галузевих стандартів і нормативно-правової бази, розробки спільних туристичних маршрутів, проведення узгоджених дій щодо гарантій захисту туристів та забезпечення виконання угод і домовленостей [124].

Наша держава за 20 років свого існування досі не сформувала чіткої політики донесення до світової спільноти інформації про свої здобутки, історичну спадщину, культурну різноманітність, здійснювані соціальні реформи, цілі та задачі на майбутнє. Як результат, у пересічних громадян за кордоном уявлення про Україну формується в основному завдяки оцінкам їх власних державних діячів і міжнародних організацій та найбільше завдяки кон'юнктурним публікаціям у закордонних мас-медіа, які переважно є негативними, оскільки присвячуються резонансним чи скандальним подіям.

Але у більшості іноземців, що відвідали Україну, враження від нашої країни були кращими ніж образ, який формували їм удома власні ЗМІ [124].

Також на думку автора проблемами в розвитку туристичної галузі та в обміні міжнародним досвідом постають декілька питань задля їх вдосконалення, а саме:

- недостатній розвиток туристичної, сервісної та інформаційної інфраструктури в зонах автомобільних шляхів та міжнародних транспортних коридорів;
- неузгодженість питань щодо використання рекреаційних ресурсів та їх збереження.
- відсутність позитивного туристичного іміджу на міжнародному ринку туристичних послуг;
- високий рівень небезпеки за статистичними даними що створює негатив з боку іноземців;
- низький рівень авторитету на міжнародному ринку та в глобальному середовищі;
- недостатнє фінансування туристичної галузі обмежує можливості України співпрацювати з міжнародними організаціями, приймати участь у форумах, конференціях, симпозіумах, які ними проводяться, що знижує позитивний імідж держави у світовому туристичному співтоваристві, веде до зменшення кількості укладених контрактів, втрати завойованих позицій на міжнародному ринку [123].

Чинне законодавство України містить нечіткості щодо визначення готельного господарства та його належність до сфери туристичних послуг. Вказані проблеми гальмують розвиток туризму та туристичної індустрії в Україні. Якщо вирішити всі ці проблеми то покращиться не лише економіка, а й соціальний розвиток країни.

Отже, підсумовуючи викладене, слід відзначити що туристична галузь України, хоч і дещо повільними кроками, починає покращувати свої показники. Позитивний розвиток туристичного бізнесу України в напрямку Євроінтеграції можливий тільки завдяки реформуванню цієї галузі та пристосуванню її функціонування щодо Європейських стандартів. Цей процес значною мірою

визначається спроможністю влади впроваджувати системні інституційні зміни, спрямовані на проведення різноманітних реформ щодо розвитку туризму. Передусім це стосується реалізації політики європейської інтеграції. Зокрема, необхідно стимулювати розвиток туристичного бізнесу, створити сприятливі умови для залучення інвестицій, забезпечити подальшу лібералізацію зовнішньоекономічної діяльності та підвищити ефективність використання фінансових ресурсів, які виділяються ЄС на підтримку економічних реформ в нашій державі.

3.2. Перспективи та шляхи удосконалення розвитку міжнародної співпраці України в галузі туризму

Україна за своїми туристичними критеріями має всі можливості стати туристичною державою світового рівня. Розширення міжнародних відносин відкриває великі можливості для просування національного туристичного продукту на світовому ринку, а також залучення до українського інформаційного простору світового передового досвіду організації туристичної діяльності.

Україна є відкритою для міжнародної співпраці. Цілеспрямована та системна діяльність щодо розвитку міжнародних туристичних відносин є чинником інтеграції України до європейської спільноти, розвитку національної економіки та культури, ефективного використання туристичних ресурсів, розбудови транскордонної інфраструктурної мережі.

Проте автором було досліджено проблеми які потребують особливої уваги для розвитку туристичного бізнесу на світовому ринку та покращенні міжнародної співпраці України в галузі туризму.

Першочерговим напрямом туристичній галузі є: розбудова договірно-правової бази зовнішніх зносин, укладання міжнародних угод міжурядового та міжвідомчого характеру про співробітництво в галузі туризму. Безумовною складовою міжнародних відносин є розвиток інституційного співробітництва. Через безпосередню участь у діяльності світових і міжнародних структур усіх

рівнів практично реалізуються договірні відносини, активізується входження України до світового туристичного простору.

Автором було досліджено шляхи покращення розвитку співпраці України в туристичній галузі:

- збільшення обсягу фінансування розвитку галузі на державному та регіональному рівнях;
- створити сильний виконавчий орган в галузі туризму;
- при розробці законодавчих актів, що стосуються туризму, слід широко використовувати знання і досвід спеціалістів підприємств туристичної галузі;
- сприяння створенню в Україні різноманітних недержавних громадських туристичних організацій, а саме асоціацій по різних напрямках туристичної діяльності (туроператорів, виставкових організацій, туристичних видань), їх входження у світові об'єднання, міжнародні організації та асоціації різного спрямування
 - активізація процедури спрощення візового режиму для туристів, що прибувають до України з країн ЄС та інших економічно розвинутих країн;
 - вдосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації туристичних кадрів України через проходження відповідного навчання і стажування у спеціалізованих закладах світу;
 - відображення в законі «Про туризм» формування представницького обличчя України [125];
 - створення наукового центру туризму
 - сприяння зовнішньому попиту на туристичні послуги України через інвестування у матеріально-технічну базу туристичної інфраструктури;
 - сприяння покращенню соціально-економічної ситуації з боку держави для створення комфортних умов для внутрішніх та зовнішніх інвесторів здійснення діючого контролю за стандартизацією та сертифікацією готельних послуг;
 - посилення державної підтримки інвестиційної діяльності;

- активне здійснення популяризації туристичних послуг України [126, с. 360].

На сьогодні є актуальною задача розроблення і впровадження Національної програми створення та просування позитивного образу України та територіальних брендів її регіонів як за кордоном, так і в середині країни, сприяння підвищенню рівня соціального самопочуття в українському суспільстві, від чого залежить і позитивне світовідчужання громадян, а в остаточному підсумку, і позитивний образ нашої країни у світі [125].

Щодо європейського досвід, то стає цілком зрозуміло, що туризм треба будувати у першу чергу на традиціях країни, на тому, що знає і вміє народ у певній місцевості. Тобто, це треба вміти подати як туристичний продукт. Так, наприклад, на Закарпатті цієї незабутої і автентичної складової туризму навіть більше, ніж в Угорщині та інших країнах Європи, але ці принади не подані належним чином міжнародній туристичній спільноті.

З метою підвищення ефективності туристичної галузі України, поліпшення просування національного туристичного продукту на світовому ринку, проведення широкомасштабної та комплексної реклами туристичного потенціалу, залучення іноземних туристів до країни, підвищення іміджу й авторитету України в туристичному співтоваристві, інтеграції України у європейську спільноту, розвитку національної економіки та культури, ефективного використання туристичних ресурсів, розбудови інфраструктури, залучення до світового інформаційного простору, вивчення передового досвіду організації туристичної діяльності розроблено заходи щодо розширення міжнародного туристичного співробітництва.

Серед них:

- удосконалення договірно-правової бази зовнішніх відносин, укладання угод міжурядового та міжвідомчого характеру про співробітництво в галузі туризму;

- активізація співпраці у складі численних спільних міжурядових комісій з питань економічного та науково-технічного співробітництва,

особливо з країнами, з якими створено правову базу співробітництва, формування в їх складі робочих груп з туризму з метою аналізу та вирішення поточних проблем двостороннього співробітництва, визначення шляхів збільшення обсягів туристичних обмінів;

- вироблення дійового механізму взаємодії з міністерствами, відомствами, іншими органами виконавчої влади України, насамперед з Міністерством закордонних справ і Департаментом зовнішніх економічних відносин і торгівлі Мінекономіки, а також обласними та міськими державними адміністраціями щодо оптимізації спільної діяльності з розвитку міжнародного співробітництва України в галузі туризму;

- розвиток інституційного співробітництва, використання організаційно-фінансових механізмів міжнародних і регіональних органів, поглиблення безпосереднього партнерства між туристичними підприємствами та організаціями, насамперед у межах членства України у ВТО та в складі її керівного органу;

- розвиток інформаційно-рекламної та виставкової діяльності, організація міжнародних і регіональних туристичних салонів, ярмарків, бірж в Україні, зокрема в основних туристичних центрах;

- забезпечення планомірної та систематичної участі українських туристичних підприємств у провідних зарубіжних міжнародних виставках;

На думку автора, позитивні умови для успішного розвитку туристичної сфери, приведуть до таких позитивних зрушень як:

- економічне зростання;
- забезпечення новими робочими місцями;
- територіальний та інфраструктурний розвиток;
- розвиток міжнародних відносин;
- розвиток готельного-ресторанного бізнесу;
- створення умов для ознайомлення з національно-культурною спадщиною України;

- задоволення культурних потреб іноземних громадян та національних туристів;
- створення сприятливих умов для збільшення доходів сільського населення України завдяки розвитку сільського туризму тощо [127].

Серед основних напрямків розвитку такої бази є розробка проектів правових актів з питань забезпечення державного регулювання міжнародної торгівлі туристичними послугами з урахуванням членства України у ВТО, створення економічних і правових механізмів щодо пріоритетної підтримки міжнародного та внутрішнього туризму, правове врегулювання питань стимулювання інвестицій у туристичну сферу. Для вирішення проблеми фінансового забезпечення доцільним є впровадження спеціального режиму інвестування, який сприятиме стимулюванню реалізації інвестиційних проектів, забезпеченню заінтересованості іноземних інвесторів і збільшенню масштабів їх участі, залученню як вітчизняного, так і іноземного банківських капіталів, забезпеченню державних гарантій щодо зниження ризику інвестиційних проектів, підвищенню ефективності інвестицій [128, с. 54].

Передумовою подальшого розвитку національного туризму відповідно до тенденцій світового туристичного ринку є впровадження стандартів якості туристичного обслуговування, прогресивних технологій, передових систем і методів підготовки та підвищення кваліфікації туристичних кадрів, використання можливостей світового інформаційного простору, обмін досвідом щодо державного регулювання та стимулювання розвитку туризму.

Міжнародний туристичний бізнес для України є одним із джерел наповнення бюджету країни і засобом забезпечення зайнятості населення. туристичні прибуття складають приблизно одну чверть від світового рівня, а надходження від туризму – десятю частину доходів від експорту. З урахуванням євроінтеграційних завдань та збільшенню обсягів іноземного (в'їзного) туризму в Україну, що є найбільш економічно вигідним для національної економіки (валютні надходження, створення нових робочих місць тощо), вжито дієвих

заходів по спрощенню туристичних формальностей, пов'язаних з в'їздом в Україну іноземців [129, с. 10].

Отже, розвиток міжнародного туризму в Україні та перетворення його на джерело значних і стабільних надходжень до бюджету вимагає розроблення відповідної нормативно-правової бази туризму, активної державної політики та узгоджених дій усіх органів державної та місцевої влади з розвитку туризму, створення конкурентоспроможного туристичного продукту, суттєвого вдосконалення туристичної інфраструктури. Перспективи відновлення в'їзного туристичного потоку також пов'язані зі стабілізацією ситуації на сході країни, розвитком євроінтеграційних процесів, що покращить зовнішній імідж та зміцнить авторитет держави на міжнародному ринку туристичних послуг.

Висновки до розділу 3

Проведений аналіз проблем та перспектив міжнародної співпраці України в туристичній сфері показав, що як вже неодноразово зазначалося автором раніше, розвиток туристичної галузі є надзвичайно актуальним для України. Наша держава має привабливий туристично-рекреаційний потенціал який є привабливим для дедалі більшості туристів, у тому числі й іноземних. Забезпечення належної віддачі від цього потужного потенціалу, потребує лише за умови чіткої організації туризму, впровадження ефективних механізмів державного регулювання галузі, при залученні до неї досвідчених і кваліфікованих кадрів.

Та, на жаль, в Україні розвиток туризму здійснюється хоч і дещо повільними кроками, проте починає покращувати свої показники. Позитивний розвиток туристичного бізнесу України в напрямку євроінтеграції можливий тільки завдяки реформуванню цієї галузі та пристосуванню її функціонування щодо Європейських стандартів. Цей процес значною мірою визначається спроможністю влади впроваджувати системні інституційні зміни, спрямовані на проведення різноманітних реформ щодо розвитку туризму.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши теоретико-методичні аспекти міжнародної співпраці в галузі туризму, сучасний стан розвитку міжнародної співпраці, дослідивши проблеми й перспективи її розвитку, зроблено наступні узагальнюючі висновки.

Здійснений аналіз сутності та особливостей міжнародної співпраці в галузі туризму показав, що така співпраця виступає інструментом забезпечення партнерства на різних рівнях (регіональному, державному та міждержавному), що слугує просуванню національного туристичного продукту країни на світовий ринок. Разом з тим, є й джерелом зростання національної економіки, сприяє залученню галузі до світового інформаційного простору, що переконує у пріоритетності та важливості розвитку цієї сфери.

Співпраця міжнародного рівня в галузі туризму є одним з видів спільної діяльності держав при створенні на взаємовигідній основі як найсприятливіших умов для туристичного обміну, організації технічної співпраці шляхом обміну туристичною інформацією, запровадження загальних стандартів і технологій обслуговування туристів, спрощення туристичних формальностей та ін.

Детальний аналіз форм співпраці в галузі туризму показав що співпраця на двосторонній основі виникає тоді коли дві країни домовляються між собою щодо довгострокових дій відносно розвитку взаємних відносин в туристичній галузі. Цілі, форми і методи співробітництва закріплюються в спеціальних договорах, які зазвичай мають назву міждержавних (міжурядових) угод про співпрацю в сфері туризму. Такі угоди являють собою найбільш доступну й ефективну форму міжнародної співпраці.

Двостороння співпраця розбудувалася шляхом проведення щорічних засідань міжвідомчих робочих груп з туризму та участі у роботі міжурядових комісій, особливо з країнами, з якими створено правову базу співпраці, а також реалізації міждержавних, міжурядових і міжвідомчих програм і протоколів довгострокового та середньострокового співробітництва.

На прикладі України в двосторонній співпраці перевага надається встановленню договірних відносин з країнами які займають значне місце на туристичному ринку. Перевага надається вивченню міжнародного прогресивного досвіду щодо впровадження практики створення нормативно-правової бази туризму, організації функціонування високорентабельної туристичної індустрії, державного регулювання та стимулювання галузі. Заходи цієї співпраці передбачають широку підтримку діяльності і співпраці туристських організацій обох країн, спрощення прикордонних, митних та інших туристичних формальностей та сприяння зростанню в'їзного туризму між двома країнами. Важливістю в даній співпраці є обмін туристичною інформацією, надання допомоги в підготовці професійних кадрів для сфери туризму і координація співробітництва туристичних адміністрацій в рамках ЮНВТО та інших міжнародних туристичних організацій. Контроль за виконанням таких угод, як правило, покладається на національні туристичні адміністрації, делегації які регулярно зустрічаються для підведення підсумків виконаної роботи та її планування на наступний період.

Багатостороння співпраця – являє собою спільні дії між двома та більше країнами з розвитку міжнародного туризму, яка здійснюється на основі скликання міжнародних нарад, форумів з питань туризму та подорожей, а також створення роботи міжнародних організацій різного профілю.

Внаслідок цього виникла потреба в управлінні міжнародними туристичними потоками як в межах окремих країн, так і на міжнародному рівні. Для міжнародного управління туристичною діяльністю і її регулювання на міждержавному рівні створюються різні міжнародні туристичні організації.

У сучасному світі міжнародні організації відіграють роль аналітичних і дослідницьких центрів по всіх найважливіших питаннях глобального розвитку. Статистичні дані, що збираються міжнародними організаціями, аналіз світових тенденцій і рекомендації експертів міжнародних організацій ретельно вивчаються й використовуються національними урядами, науковими й діловими колами. Міжнародні організації слугують в якості однієї з важливих і

найбільш ефективних форм багатостороннього співробітництва між державами, що є їх членами.

Світова практика показує, що найбільш конкурентоспроможними є ті підприємства та організації, які постійно здійснюють інвестиції в розвиток персоналу.

Аналізуючи сучасний стан розвитку міжнародної співпраці України в галузі туризму автор дійшов певного висновку що, туристична діяльність, є однією з найважливіших галузей економіки, невід'ємною складовою в розвитку міжнародного співпраці та інтеграції в світову економіку. Аналіз розвитку міжнародної співпраці України в сфері туризму показує, що галузь розвивається, але не характеризується стабільним зростанням. Основними причинами нестабільності є ряд чинників, що уповільнюють розвиток міжнародної співпраці України та зменшують перспективні кроки до розвитку туристичної індустрії.

Для України актуальними є питання формування та реалізації її туристичної політики, оскільки туризм визнано пріоритетною сферою в нашій країні і його розвиток визначатиме її спеціалізацію у майбутньому. А співпраця з високорозвиненими державами та використання їхнього досвіду слугуватиме гарантом успіху та допоможе розвинути свою стратегію формування політики у сфері туризму та інституційного забезпечення відповідно до норм ЄС, що сприятиме налагодженню контактів та інтеграції України в ЄС.

Підвищення конкурентоспроможності сфери туризму – є ключовим завданням економіки сучасної України. При цьому необхідно постійно працювати над вдосконаленням власного національного туристичного продукту, перетворюючи його у конкурентоспроможний, і просуванням цього продукту на європейський та світовий ринок туристичних послуг.

Для розширення туристичної співпраці з державами-членами ЄС, диверсифікації туристичної пропозиції, підвищення конкурентоспроможності українського турпродукту важливим є сприяння з боку ЄС щодо залучення інвестицій до розбудови туристичної та курортної інфраструктури українського

туризму, в тому числі транскордонної, а також створення корпоративних турпродуктів (особливо міжнародних маршрутів транскордонними територіями) та їх ефективного маркетингу на європейському та світовому ринках.

Інвестиції в туристичну галузь країни мають одне з найбільш актуальних значень, оскільки це дасть змогу залучити більшу кількість туристів із-за кордону і, відповідно, збільшити обсяг наданих послуг. Загалом, в Україні туристична галузь має багато недосконалості у функціонуванні, керуванні та нагляді, і кожна з проблем потребує окремого, негайного та системного вирішення, адже це спричинить розвиток не тільки міжнародного туризму, а й вітчизняного. У результаті збільшення попиту іноземних туристів на вітчизняні послуги зростуть можливості вітчизняних продавців послуг та підвищиться їх купівельна спроможність.

Важливо спрямувати зусилля на формування за кордоном позитивного іміджу України як країни, здатної забезпечити туристам не тільки доступність культурних і природних об'єктів для огляду, але і безпеку, комфортні умови проживання і пересування, розумну цінову політику, високі стандарти гостинності, проводити в Україні міжнародні спеціалізовані семінари, конференції з залученням вітчизняних та іноземних організацій до вивчення передового досвіду організації туристичної діяльності, освоєння туристичних ринків, визначення перспектив розвитку новітніх технологій надання туристичних послуг, формування туристичної стратегії та стандартів обслуговування, а також брати участь у відповідних заходах за кордоном.

Слід налагодити систему обміну досвідом на постійній основі з відповідними структурами ЄС, а також державних органів з туризму країн-членів ЄС щодо законодавчого та організаційного забезпечення високопродуктивної туристичної діяльності, зокрема адаптації національного законодавства у сфері туризму до відповідних директив ЄС, організації системи сертифікації у сфері туризму, процедури запровадження міжнародних стандартів якості туристичних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Закону України “Про туризм”: Закон України прийнятий Верховною Радою України 18 листопада 2003 р. №1282-IV (розділ VII, ст. 35) // Урядовий кур’єр. – 2003. – №24. – С. 15-19.
2. Барчукова Н. С. Международное сотрудничество государств в области туризма – Москва: Международные отношения, 1986. – 173 с.
3. Байназаров Ю. К. Статистические методы оценки деятельности туристских предприятий (объединений) и повышение их роли в условиях полного хозяйственного расчета / Ю. К. Байназаров – Москва: ЦРИБ «Турист», 1989. 254 с.
4. Смолій В. А., Федорченко В. К., Цибух В. І. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / за ред. доктора пед. наук проф. Федорченка В. К. – Київ: Видавничий Дім "Слово", 2006. 372 с.
5. Пеклун О.С. Сприяння органів державної влади створенню позитивного іміджу країни в міжнародному туристичному просторі. Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології: зб. наук. пр. 2012. №1. С. 186-192.
6. Мельниченко О. А. Теоретико-методологічні основи державного регулювання туризму. Державне будівництво: електрон. наук. фахове вид. 2010. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2010_2_16.
7. Чекалюк В. В. Туризм як чинник формування державного іміджу / Інформаційне суспільство. 2014. Вип.19. С. 13-16.
8. Кхунлип Ч. Международный туризм в условиях современного рынка: особенности и тенденции развития (на примере Королевства Камбоджа): автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.14 / Ростов н/Д, 2007. 20 с.
9. Trade in Tourism Service/ GATT Secretariat NTN. GNS/W/61,1989.
10. Азар В. И. Экономика и организация международного туризма. - Москва: Экономика, 2008 321с.
11. Walters S.R. Travel Industry World Yearbook. The Big Picture. 1985.

12. Шарафутдинов В. Н. О смысловой нагрузке понятия «туризм». Туризм: право и экономика. 2005. № 2 С. 18-24
13. Международный туризм: Правовые акты. Российская международная академия туризма: Сост. Н. И. Волошин. - справ, изд. - Москва: Финансы и статистика. 2000. 400 с.
14. Всесвітня туристична організація Об'єднаних Націй (UNWTO)
URL: <http://www.world-tourism.org>
15. Довідник з міжнародного туризму [колектив авторів] / за наук. ред. О. Б. Чернеги. Кривий ріг: Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. ФОП Чернявський Д. О. : Сх. вид. дім, 2016. 116 с.
16. Мальська М. П., Антонюк Н. В., Ганич Н. М. Міжнародний туризм і сфера послуг : навч. посіб. / М-во освіти і науки та ін. Київ.: Знання, 2008. 664 с.
17. Дубенюк Я. А. Розвиток світового ринку туристичних послуг: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. Донец. нац. ун-т. Донецьк: 2008. 20 с.
18. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти): навч. посіб, 3-є вид., перероб. і доп. - Київ: Альтерпрес, 2005. 436 с.
19. Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. / ред. рада: Л. В. Губерський (голова) та ін.; нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. Київ: Знання України, 2004. Т. 2. 797 с.
20. Окладникова Е. А. Международный туризм: география туристических ресурсов мира: учеб. пособие, Москва: Корона-Принт, 2011. 382 с.
21. Побоченко Л. М. Регулювання міжнародних ринків туристичних послуг: досвід та механізми: Київ, 2008. URL: http://www.rusnauka.com/17_PNR_2008/Economics/34236.doc.
22. Міжнародний туризм: навч. посіб. / Т. В. Божидарнік, Л. В. Савощ, Т. М. Вісіна, Т. Л. Никитюк, Н. М. Галазюк, О. В. Баула, О. А. Урбан, О. М.

Лютак, П. Я. Кравчук, О. Я. Кравчук, Н. В. Решетило, Т. О. Князькова, В. І. Федосова. Луцьк: Редакційно-видавничий відділ ЛНТУ, 2011. 352 с.

23. Ганський В. О. Особливості регіонального регулювання ринку туристичних послуг в умовах формування глобального туристичного простору. Науковий вісник Херсонського державного університету. Вип 5 (1) Серія: економічні науки. Херсон: 2014. С. 44-48.

24. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 300 с.

25. Мокій А. І., Яхно Т. П., Бабець І. Г. Міжнародні організації: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 280 с.

26. Міжнародні організації: навч. посіб / за ред. Т. В. Андросова, О. В. Кот, В. О. Козуб. 2-ге вид., переробл. та допов. – Харків.: ХДУХТ, 2018. 235 с.

27. Всеукраїнський проект «Школа миру». Членство в ООН URL: <http://peacekeeping-centre.in.ua/Museum/School/UN.htm>

28. Міжнародний туризм: навч. посіб. / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника; уклад.: В. С. Великочий, О. І. Дутчак, В. В. Шикеринець. Івано-Франківськ: Вид. Г. М. Кушнір, 2015. 254 с.

29. Міщенко А. Г. Міжнародне співробітництво в сфері туризму: Науковий вісник Київського гуманітарного інституту. 2008. Вип 1. Серія: економічні науки. С. 18-24 URL: https://tourlib.net/statti_ukr/mishchenko.htm

30. Козловський Є. В. Правове регулювання туристичної діяльності: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 272 с.

31. Інституційне середовище міжнародного бізнесу: класифікація міжнародних конференцій URL: <http://ua.textreferat.com/referat-23331-3.html>

32. Сенин В. С. Организация международного туризма: учеб. пособ. Москва: Финансы и статистика, 2003. 400 с.

33. Мушак Н. Б. Шенгенське право. Європейське право: право Європейського союзу: підручник: у 3 кн. / за заг. ред. В. І. Муравйова. Київ: Ін Юре, 2015. Кн. 3. С. 204-252.

34. Управління регіональним розвитком туризму: навч. посіб. / В. Ф. Семенов, В. Г. Герасименко, Г. П. Горбань, Л. М. Богадьорова. Одеса: Одеський державний економічний університет, 2011. 225 с.

35. Крупенина Т. Соціальні проблеми розвитку індустрії туризму // Вісн. Управління персоналом. 2001. №5. С. 38-43.

36. Педагогіка туризму: навч посіб. для студ. в ВНЗ. / за ред. Федорченка В. К, Фоменко Н. А., Скрипник М. І., Цехмістрової Г. С. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. 296 с.

37. Герасименко В. Г. Трансформація міжнародного туризму і її відображення в процесі підготовки кадрів: регіонал. збір. наук. праць з економ. Донецьк: Прометей, 1999. Вип.1. С. 114-120.

38. Островерхов В. М. Підвищення конкурентоспроможності управління персоналом як напрям інноваційної діяльності підприємства. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України: науковий журнал. Тернопіль: Економічна думка. 2014. Вип 19. С. 100-110.

39. Рекомендації щодо організації та проведення професійного навчання працівників підприємств на основі андрогогічних. Проект TACIS :Розвиток системи професійного навчання на робочому місці. Київ: Український науково-методичний центр професійного розвитку, 2007.

40. Красношапка В. В. Управління людськими ресурсами: курс лекцій. Київ. 2004. 42 с.

41. Гринько С. А. Рынок подготовки туристских кадров: реалии и перспективы развития. Слобожанський науково-спортивний вісник: зб. наук. праць. 2006. №10. С. 243-246.

42. World Trade Organization (WTO) URL: <https://www.wto.org/>

43. Рісін І. Є. Інвестування коштів у персонал як фактор підвищення ефективності діяльності підприємства. Управління персоналом. 2009. № 15. С. 36-38. URL: <http://www.top-personal.ru/issue.html?2126>

44. Жадько К. В. Понятійне визначення механізмів державного управління міжнародним туризмом. Держава та регіони. 2008. Вип. 3. Серія: державне управління. С. 72-76.

45. Антоненко І. Я. Державне регулювання просування туристичного продукту: міжнародний та вітчизняний досвід. Інвестиції: практика та досвід. 2013. Вип. 21. С. 17-22.

46. Гостюк В. І. Сучасні моделі державного регулювання туристичної діяльності: міжнародна практика. Юридичний вісник. 2015. Вип. 2 (35). С. 105-108

47. Туризм України: економічні та організаційні механізми розвитку. Тернопіль: Терно-Граф, 2008. 976 с.

48. Смаль І. В. Туристична індустрія України: сучасний стан і перспективи розвитку. Туристично-краєзнавчі дослідження. Київ. 2004. 116 с.

49. Сокол Т. Г. Основи туристичної діяльності: навч. посіб. / за заг. ред. В. Ф. Орлова. Київ: Грамота, 2006. 264 с

50. Офіційний сайт «Верховна рада України»: Законодавство України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

51. Конституція України: Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР База даних «Законодавство України» ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80/page>.

52. Конституція України: Закон України «Про курорти» від 05.10.2000 р. № 2026-III База даних «Законодавство України» ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>.

53. Програма розвитку туризму України від 29.04. 2002 р. до 2005 р., База даних «Законодавство України» ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/702-97-%D0%BF#Text>

54. Офіційний сайт Державної служби туризму і курортів України URL: <http://www.tourism.gov.ua>.

55. Божидарнік Т. В. Міжнародний туризм: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 312 с.

56. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження КМУ від 16.03.2017 р. № 168-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%>

57. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки розвитку туризму, створення умов безпеки туристів, розбудови туристичної інфраструктури міжнародних транспортних коридорів та магістралей в Україні: Постанова КМУ від 16.03.2017 р. № 183. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/183-2017-%D0%BF>.

58. Про приєднання до Протоколу про сталий туризм до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат: Закон України від 22.02.2017 р. № 1905-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1905-19>.

59. Меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством України з туризму та курортів та Національною туристичною адміністрацією Китайської Народної Республіки про сприяння груповим поїздкам китайських туристів до України, підписаний 05.12.2013 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156_104.

60. Офіційний сайт Верховної Ради України: Закон України «Про міжнародні договори України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>

61. Галасюк С. С. Особливості державного регулювання у сфері туризму України та Франції. Міжнародна науково-практична конференція «Теоретичне і практичне інноваційне в науці» 28 квітня 2014 року. URL: <http://www.vtei.com.ua/doc/2018/konf18/14.pdf>

62. Офіційний сайт Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/>

63. Про Програму інтеграції України до Європейського союзу: Указ Президента України №1072/2000 від 14.09.2000 р. Офіційний вісник України. 2000. 13.10. №39. С. 2

64. Угода про партнерство і співробітництво між Європейськими Співтовариствами і Україною. Європейський Союз: політика, економіка, право: навч. посіб. / за ред. Н. В. Антонюк, М. М. Микієвича. Львів: 2005. С. 447-498.

65. Протокол до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами (УПС) про приєднання Чеської Республіки, Естонської Республіки, Республіки Кіпр, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Угорської Республіки, Республіки Мальта, Республіки Польща, Республіки Словенія та Словацької Республіки до УПС та внесення змін до УПС від 29.04.2004 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=c&find=1&org=856>

66. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України №615/98 від 11.06.1999 р. Офіційний вісник України. 1998 р. 02.07. №24. С. 3.

67. Про заходи щодо забезпечення реалізації державної політики у галузі туризму: Указ Президента України №1213/2001 від 14 грудня 2001 р. Офіційний вісник України. 2002. 04.01. №51. С. 68.

68. Інформація та проблемні питання щодо співробітництва України з Європейським Союзом (ЄС) у галузі туризму. URL: <http://www.tourism.gov.ua/pages.asp?IdType=2&Seq=6>

69. Луцьк від Стратегії транскордонного співробітництва очікує особливого прогресу у розвитку транспортної інфраструктури та туристичної галузі. URL: <http://www.zik.com.ua/>

70. Угода про міжрегіональне співробітництво між Урядом України та Урядом Республіки Польща від 24.06.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

71. Івано-Франківщина та повіт Мурамуреш (Румунія) відтепер мають угоду про міжрегіональне співробітництво URL: <https://romania.mfa.gov.ua/>

72. План дій «Україна – Європейський Союз». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693

73. Жуков С. А. Проблеми і перспективи інформаційно-маркетингового забезпечення транскордонного співробітництва. С. 74-81.

74. Мігущенко Ю. В. Методика оцінки конкурентоспроможності туристичної сфери України. Економіка. Управління. Інновації. 2013. №1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_1_39

75. Dubyk, V. Ya., Osidach, O. B. Marketing Approach to Competitiveness Analysis of Domestic Touristic Enterprises in Terms of European Integration. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrayiny*, 2015, vol. 26.2, pp. 64-69.

76. Амеліна І. В., Попова Т. Л., Владимиров С. В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 256 с.

77. Obozrevatel Ukraine became a member of the European Tourism Commission. 2005 URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics/92650-ukraina-stala-chlenom-evropejskoi-turistichnoi-komisii.htm> (Accessed 10 Dec 2018).

78. World Travel & Tourism Council (2018) “Travel & Tourism Economic Impact, 2018. Ukraine”. URL: <https://www.wttc.org//media/files/reports/economicimpactresearch/countries2018/ukraine2018.pdf> (Accessed 10 Dec 2018).

79. UNWTO Tourism Highlights, 2018 Edition. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419876>

80. Travel & tourism economic impact. 2018. World. URL: <https://www.wttc.org//media/files/reports/economicimpactresearch/regions-2018/world2018.pdf>

81. The World Economic Forum URL: <https://www.weforum.org/>

82. Смирнов Є. В., Смирнова О. П. Стратегічні імперативи розвитку туристичної галузі України. *Економіка та держава*. 2016. №8. С. 28-34.

83. Stepanenko, N. O. Development of tourism activity of Ukraine in terms of European integration. *Mizhnarodni vidnosyny*. Seriya: «Ekonomiczni nauky». 2017. vol. 10. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3107 (Accessed 10 Dec 2018).

84. Полковниченко С. О., Мурай А. О. Оцінка конкурентоспроможності України на європейському ринку туристичних послуг. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6789> (дата звернення: 19.11.2020).

85. Voloshenko, V. M. Mechanisms of public administration of competitiveness of the tourism industry in modern Ukraine. *Publichne*

administruvannya: teoriya ta praktyka. 2014. vol.1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2014_1_6 (Accessed 10 Dec 2018)

86. Державна прикордонна служба України URL: <https://dpsu.gov.ua/>
87. Офіційний сайт «Київської міської державної адміністрації» URL: <https://kyivcity.gov.ua/>
88. Статистичні дані ЮНВТО в період пандемії 2020. URL: <https://www.unwto.org/archive/europe/pressrelease/20160623/unwtosupport-ukraine-s-tourism-development>
89. Legatum Institute : Creating the Pathways from Poverty to Prosperity URL: <https://li.com/>
90. Transparency International URL: <https://www.transparency.org/en/>
91. International SOS URL: <https://www.internationalsos.com/>
92. UNWTO Tourism Hightlight, Edition 2010 / UN World Tourism Organization / unwto.org]
93. Указ Президента України № 435/2001 від 15.06.2001 р. «Про додаткові заходи щодо реалізації права людини на свободу пересування і вільний вибір місця проживання» з 1 липня 2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
94. Коніщева Н. Й. Організація діяльності туристсько-інформаційних центрів у регіоні. Інформаційні технології в управлінні туристичною та курортно-рекреаційною економікою: Друга наук.-практ. конф. - Бердянськ: Академія управління та інформаційних технологій "АРІУ", 2006. С. 5-7.
95. Семичастный И. Л. Обоснование структуры туристского информационного центра города Донецка, концепции создания и основных направлений его деятельности как обязательного элемента управления информационной поддержкой «Евро-2012» в Украине. Вісник ДІТБ: сб. науч. тр. Донецк: Донецкий институт туристического бизнеса, 2010. URL: www.stattionline.org.ua. (дата звернення: 20.11.2019)
96. Сировець С. Ю., Стафійчук В. І. Туризм як напрям співробітництва України з Європейським Союзом / матеріали наукової конференції «Молоді науковці – географічній науці». Київ: 2006.

97. Центр адаптації служби до стандартів Європейського Союзу /Проект Twinning Project. URL: <http://www.center.gov.ua/pro-tsentr/proekti/twinning>

98. Бейдик О., Сировець С. Суспільно–географічні аспекти взаємодії України та Євросоюзу в рекреаційно–туристській галузі. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2007. Серія: географія. Вип. 54. С.37–39.

99. Новини співпраці з ЄС. Бюлетень Представництва Європейської Комісії в Україні. №30 5 червня 2009 р. URL: <http://eeas.europa.eu/>

100. ЄС допоможе Україні підняти туризм URL: http://zn.ua/SOCIETY/es_pomozhet_ukraine_podnyat_turizm.html

101. Проект ЄС підтримає туризм та створить нові робочі місця в сільській місцевості на Одещині 20.08.2014 р. URL: <http://eeas.europa.eu/>

102. Представництво ЄС запрошує журналістів на відкриття проекту, що підтримує розвиток туризму в Закарпатті (29.10.2014). URL: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2014/2014_10_29_01uk.htm

103. Розвиток туризму в Україні під егідою ЄС. URL: <http://blogs.korrespondent.net/>

104. Синдром відміни: безвізовий режим не сильно вплине на туристичний потік з України в ЄС. URL: <https://www.rbc.ua/uk>

105. Дурович А. П. Маркетинг в туризмі: учеб. пособие, 4-е изд. Москва: Новое знание, 2004. 496 с.

106. Офіційний сайт WYSE Travel Confederation. URL: <https://www.wysetc.org/membership/find-members/>

107. Конституція Всесвітньої федерації асоціацій туристичних гідів. URL: <http://wftga.org/who-we-are/constitution>

108. Офіційний сайт Європейської туристичної асоціації. URL: <http://www.etoa.org>

109. Світова асоціація готельного та туристичного навчання та тренування. URL: <https://amforht.campusgroups.com/platform/Welcome/>
110. Офіційний сайт Світового туристичного альянсу. URL: <http://www.wta-web.org/>
111. Офіційний сайт Міжнародної туристичної асоціації професіоналів. URL: <http://itap-world.com/>
112. Федорченко В. К. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: автореф. дис ... пед. наук: спец. 13.00.04 / Теорія і методика професійної освіти. Київ: 2004. 43 с
113. Лук'янова Л. Г. Освіта в туризмі: навч.-метод. посіб. для студ. ВНЗ Київ: Вид. Вища школа, 2008. 719 с.
114. Національний університет фізичного виховання і спорту України: офіційний сайт. URL: <https://uni-sport.edu.ua/>
115. Гордієнко І. С. Міжнародний туризм та його розвиток в Україні / І. С. Гордієнко, О. Є. Шайда. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 21.6. С. 141–144.
116. Артеменко В. Б. Оцінка можливостей участі України у міжнародному туризмі / В. Б. Артеменко, В. Т. Списак. Серія.: економічна. 2007. Вип. 26 С. 8–13.
117. Романюк С. Туристична галузь України: руїна чи низький старт? URL: <http://novosti-turbiznesa.info>
118. UNWTO World Tourism Barometer. Advance Release, January 2012 2010 / UN World Tourism Organization / unwto.org
119. Мальська М. П., Худо В. В., Цибух В. І. Основи туристичного бізнесу: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2004. 272 с.
120. Максименко С. В. Туристическая деятельность: международноправовые аспекты: учеб. пособие. Одесса: Одесская национальная юридическая академия, 2001. 175 с.
121. Сокол Т. Г. Основи туристичної діяльності: навч. посіб. Київ. 2006. 81 с.

122. Ковтун О. І. Державне регулювання економіки: навч. посіб. Львів: Новий світ – 2000, 2006. 432 с.
123. Мельник П. В. Напрями удосконалення оподаткування туристично-рекреаційної діяльності / Мельник П. В., Старостенко Г. Г. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/melnyk2.htm;
124. Лавриненко Г. Формування міжнародного іміджу України в Західному світі (на прикладі Польщі). Журнал: «Схід» № 4 (111), 2011 р.
125. І. Бажал "Туризм у законі". Дзеркало тижня: 21-27 грудня 2002
126. Мальська М. П. Туристичний бізнес: теорія і практика: навч. посіб. / М. П. Мальська, В. В. Худо. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 424 с.
127. Міжнародний туризм URL: <http://wikipedia.org>.
128. Кобржицкий В. Туристический менеджмент в Украине: вчера, сегодня, завтра. Персонал. 2004. №1. С. 52-56.
129. Туризм України: економічні та організаційні механізми розвитку. Тернопіль: Терно-Граф, 2008. 976 с.
130. Закон України «Про транскордонне співробітництво»: Закон України від 24 червня 2004 р. № 1861 – IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1861-15/>